

“DysTRANS-Facilitarea tranziției elevilor dislexici din ciclul primar
în ciclul gimnazial”

Ghid pentru părinți

Produs intelectual al parteneriatului strategic Erasmus+ KA2:

***“DysTRANS - Supporting Dyslexic Individual in
Transition from Primary to Lower Secondary School/
Facilitarea tranziției elevilor dislexici din ciclul primar în
ciclul gimnazial”***

GHID PENTRU PĂRINȚI

2019

Coodonator ghid la nivel internațional:

Terapeut Daniela Boneva - Asociația de Corectare a Dislexiei din Ruse, Bulgaria

Coodonatori ghid la nivel național:

- Prof. Omer Faruk Metin - *Inspectoratul Școlar Regional din İstanbul, Turcia*
- Prof. Osman Hatun, Prof. Murat Akin - *Centrul de Orientare și Cercetare Fatih, Turcia*
- Prof. Agnieszka Duda, Prof. Boguslaw Klimczuk - *I Społeczna Szkoła Podstawowa im. Unii Europejskiej, Zamoc, Polonia*
- Prof. Emanuela Leto – *Institutul Comprehensiv „Baronesa Laura Lanza din Carini”, Italia*
- Prof. Rosa Martins – *Grupul Școlar din Sines, Portugalia*
- Prof. Teodora Pantazi - *Asociația CES - Colaborăm Educăm Sprijinim, Oradea, România*

Grup de lucru - România:

- Profesori/terapeuți: Carmen Ilisie, Ramona Kiss, Lavinia Gorgan, Valeria Colesnicov, Paula Manole, Anca Tirla, Alina Cardoso, Temena Haios, Felicia Codoban-Luca, Luminița Oros, Ramona Vidican, Mirela Floruț, Monica Dărăban, Lector. univ. dr. Julien Kiss – *Asociația CES-Colaborăm Educăm Sprijinim/Centrul Școlar de Educație Incluzivă Nr.1 Oradea*
- Inspector școlar general, prof. Alin-Florin Novac-Iuhas; inspector pentru proiecte și programe comunitare, prof. Florin Negruțiu; inspector pentru învățământ special, prof. Alina Vese, prof. Claudiu Damian - *Inspectoratul Școlar Județean Bihor*
- Conf. univ. dr. Karla Barth, Conf. univ. dr. Daniela Roman, Lector univ. dr. Laura Bochiș, Lect. univ. dr. Raluca Răcășan – *Universitatea din Oradea*
- Prof. consilieri școlari: Simina Hinț-Miko, Ana Popa; prof. logopezi: Csilla Simo-Ritter, Liana Chiș, Katalin Olah - *Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională Bihor*

Tehnoredactare și traducere în limba română: Teodora Pantazi, Lavinia Gorgan, Valeria Colesnicov, Ramona Kiss, Paula Manole, Anca Tirla, Felicia Codoban-Luca, Monica Dărăban, Liana Chiș

Acest proiect este finanțat prin Programul Erasmus + al Uniunii Europene. Comisia Europeană și Agenția Națională din Turcia nu pot fi trase la răspundere pentru conținutul materialului și utilizarea informațiilor conținute de acesta.

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

CUPRINS

INTRODUCERE.....	7
1. Dislexia în țările partenere.....	9
1.1. Înțelegerea dislexiei.....	9
TURCIA.....	9
BULGARIA.....	10
ROMÂNIA.....	10
POLONIA.....	10
ITALIA.....	10
PORTUGALIA.....	11
1.2. Legislație și sprijin legislative.....	11
TURCIA.....	11
BULGARIA.....	11
ROMÂNIA.....	12
POLONIA.....	12
ITALIA.....	13
PORTUGALIA.....	13
2. Simptomele dislexiei.....	14
2.1. Semne de urmărit de către părinți acasă.....	14
2.2. Problemele emoționale și de comportament ca și consecință a dificultăților de învățare.....	17

3. Pre-rechizite în dezvoltarea abilităților de citit/scris	18
3.1. Percepția.....	19
3.1.1. Percepția vizuală.....	19
3.1.2. Percepția auditivă.....	19
3.1.3. Percepția fonologică și conștientizarea fonologică.....	20
3.2. Memoria.....	20
3.2.1. Memoria vizuală.....	20
3.2.2. Memoria auditivă.....	21
3.2.3. Memoria de scurtă și de lungă durată.....	21
3.2.4. Memoria semantică.....	22
3.3. Atenția.....	23
3.4. Orientarea spațială.....	24
3.5. Abilități de secvențiere.....	24
3.6. Abilitățile motorii - motricitate fină.....	25
CONCLUZII.....	25
4. Dificultăți de învățare cauzate de dislexie.....	25
4.1. Dificultăți în citire și scriere.....	25
4.2. La matematică.....	30
4.3. În învățarea unei limbi străine.....	30
4.4. La istorie/ geografie/ științe.....	31
4.5. La muzică/artesport.....	32
4.6. În organizare și managementul timpului.....	32

5. Cum să ajuți?.....	33
5.1. Educați-vă singuri!.....	33
5.2. Faceți față propriilor emoții.....	34
5.3. Ajută copilul să prindă ”gustul” cărților.....	35
5.4. Ajutați copilul să își dezvolte abilități bune de scris.....	37
5.5. Ajutați copilul să își formeze abilități de studiu.....	39
5.6. Comunicarea cu profesorii/școala.....	41
6. Tehnologii de asistență.....	42
6.1. Ce sunt tehnologiile de asistență?.....	42
6.2. Beneficii pentru elevii cu TSI.....	43
6.3. Tehnologii disponibile în țările partenere.....	43
6.3.1. TURCIA.....	43
6.3.2. BULGARIA.....	44
6.3.3. ROMÂNIA.....	46
6.3.4. POLONIA.....	47
6.3.5. ITALIA.....	48
6.3.6. PORTUGALIA.....	48
6.3.7. Mai multe resurse în limba engleză.....	51
BIBLIOGRAFIE.....	54
ANEXA 1: Caracteristicile elevilor cu diferite stiluri de învățare.....	58
ANEXA 2: Caracteristicile elevilor care învață global sau analitic.....	59
ANEXA 3: Șabloane pentru sarcini cheie.....	60
ANEXA 4: Harta Minții.....	64
ANEXA 5: Studii e caz.....	66
ANEXA 6: Activități.....	78

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

İSTANBUL
MILLÎ EĞİTİM
MUDURLUĞU

INTRODUCERE

În ultimele decenii termenul de dislexie a devenit familiar el denumind o serie de dificultăți pe care unii oameni le întâmpină. Multe publicații încearcă să explice originea condițiilor și motivele apariției acesteia.

Începând cu anul 1881 când Oswald Berkhan a identificat pentru prima dată simptomele dislexiei și 1887 când a numit termenul „dislexie” generații de cercetători au investigat această problemă încercând să afle cauzele biologice ale acestei condiții. Există zeci de teorii care se dezvoltă cu fiecare nouă generație de cercetători în domeniul dislexiei.

De asemenea pe parcursul timpului și definițiile dislexiei s-au modificat .

Înainte de secolul XX copiii care aveau dificultăți de exprimare erau considerați a avea probleme medicale, constituție limitată sau a fi slab motivați. În acele timpuri termenul de “word blindness” era folosit pentru a descrie un grup de adulți sau de copii cu probleme de citire. Pe la mijlocul anilor 1930 termenul de „dislexie” a început să înlocuiască vechiul termen în literatură. Cam tot în această perioadă dificultățile de învățare, în special dislexia au început să fie văzute în primul rând ca și probleme educaționale. Doar din a doua jumătate a secolului XX copiii cu dificultăți de alfabetizare nu au mai fost considerați a fi sub jurisdicția medicinei, specialiștii au căzut de acord ca această problemă să fie gestionată într-un mediu educațional.

În anul 2009 raportul lui Sir Jim Rose despre „Depistarea și educarea copiilor și tinerilor cu dislexie și dificultăți de învățare”¹ a dat următoarea descriere a dislexiei: „Dislexia este o dificultate de învățare ce afectează în primul rând abilitatea implicată în citirea și ortografierea corectă și fluentă.”

El adaugă că aceste dificultăți pot fi observate în aspecte ale limbii vorbite, în coordonarea motorie, calculul mintal, în concentrare și organizare personală, dar aceștia nu sunt markerii dislexiei. Caracteristicile dislexiei sunt conștientizarea fonologică, memoria verbală și viteza de procesare verbală, dificultățile de procesare audio-vizuală. Persoanele dislexice au o combinație de abilități și dificultăți care le afectează învățarea. În plus unii dintre ei au puncte forte în alte domenii (nu citire sau scriere), cum ar fi rezolvarea de probleme, abilități creative, design, etc.

Dislexia ca termen poate fi dificil de definit deoarece cauzele care stau la baza manifestărilor sale pot fi variabile. Complexitatea problemei este sporită de faptul că dislexia și dificultățile de citire - scriere pot varia în funcție de contextul cultural și lingvistic. Nu este posibil să vorbim despre un „dislexic tipic”. Fiecare individ trebuie să fie înțeles și ajutat în funcție de caracteristicile personale.

Conform ultimelor statistici² aproximativ 15% din populația lumii are dislexie ceea ce înseamnă mai mult de un miliard de oameni. Cei mai mulți dintre ei nu știu că sunt dislexici. Dacă ne raportăm la același procentaj și în Europa, înseamnă că 100 de milioane de oameni sunt afectați de dislexie, adică există elevi dislexici în fiecare clasă.

Dislexia apare la oameni din toate mediile sociale, fiind regăsită la vorbitori din orice țară, deși procentul și situațiile în care se manifestă pot varia în funcție de limba vorbită.

¹Rose, J. “Identifying and Teaching Children and Young People with Dyslexia and Literacy Difficulties”, disponibil la <http://www.thedyslexia-spldtrust.org.uk/media/downloads/inline/the-rose-report.1294933674.pdf> (ultima accesare la 4 iulie 2018)

²Dyslexia Statistics: <https://www.dyslexia-reading-well.com/dyslexia-statistics.html> (last accessed 7 July 2018)

Din păcate, în realitate mulți dintre copiii cu dificultăți de citire/scriere/învățare la școală, fără probleme intelectuale, sunt considerați leneși sau acuzați că nu depun destul efort, în timp ce dificultățile lor ar putea fi cauzate de dislexie. Dacă nu este recunoscută la timp și nu este acordat sprijin adecvat în toate stadiile educației mulți dintre acești elevi își termină studiile cu rezultate școlare slabe, cu o stimă scăzută de sine, anxietate, lipsă de motivație și dezinteres pentru învățare și școală.

În prezent, când toate țările europene depun eforturi de implementare a principiilor educației incluzive, identificarea și intervenția timpurie a dislexiei devine din ce în ce mai importantă.

Cel dintâi principiu al pilonului european al drepturilor sociale³ prevede că orice persoană are dreptul la educație incluzivă și de calitate, formare și învățare pe tot parcursul vieții cu scopul de a menține și a dobândi abilități care să-i permită să participe pe deplin în societate și să gestioneze cu succes tranziția spre piața muncii. La summit-ul social din Gothenburg din anul 2017, șefii de stat și de guvern au discutat despre modalitatea de valorificare a întregului potențial al educației și culturii ca vectori pentru crearea de locuri de muncă, creștere economică și echitate socială precum și ca mijloc de exprimare a identității europene în toată diversitatea sa.

Cercetările arată că o soluție viabilă pentru terapia dislexiei este o intervenție continuă și de lungă durată, care sprijină dezvoltarea diferitelor competențe și abilități afectate de aceasta. Cu cât este identificată problema mai devreme cu atât mai repede vor apărea rezultatele pozitive ale intervenției. Atât psihologii cât și educatorii sunt de acord că evaluarea factorilor de risc și creșterea dezvoltării preșcolară și elevilor în stadiul de achiziție al alfabetizării inițiale reprezintă o prevenire crucială a posibilelor cerințe educative speciale, inclusiv a dislexiei⁴. (e.g. Nicolson, Fawcett 2008)

Chiar dacă problema este recunoscută în mod clar în majoritatea țărilor, iar cercetătorii avertizează că se agravează cu trecerea timpului (motivele nu reprezintă subiect de discuție în acest document), nu există suficienți specialiști în școli care să poată oferi sprijin, pe de o parte elevilor dislexici și familiilor lor, iar de cealaltă parte pentru a oferi asistență și sprijin profesorilor care au elevi dislexici în clasele lor și trebuie să găsească modalități adecvate de predare.

De aceea este extrem de important ca profesorii să înțeleagă natura dislexiei, a manifestărilor și a consecințelor acesteia pentru a fi conștienți de modalitățile prin care pot sprijini acești elevi să-și depășească dificultățile. Din păcate, multe școli sunt încă „neechipate pentru diversitatea în învățare întâlnită în sălile de clasă [...]. Când elevii sunt învățați într-un mod incompatibil cu stilul lor de învățare, capacitățile naturale ale minții lor sunt neglijate”⁵

136 de cadre didactice din învățământul primar și gimnazial au participat la un sondaj organizat în șase țări partenere (Turcia, Bulgaria, România, Polonia, Italia și Portugalia), iar marea majoritate au confirmat că nu se simt suficient de competenți pentru a oferi sprijin adecvat elevilor lor dislexici și au nevoie de o pregătire specială pe această temă⁶.

O altă problemă serioasă se datorează faptului că mulți părinți refuză să accepte că propriul copil se confruntă cu dificultăți sau amână căutarea unui ajutor calificat, sperând că problema se va rezolva de la sine pe măsură ce crește și își va ajunge din urmă colegii. Există, de

³Barringer et al., 2010 pag. XVII.

⁴DysTRANS: Analiza internațională de nevoi, 2018. https://issuu.com/emanuelaeto9/docs/international_analysis (Accesată la 5 July 2018)

⁵Barringer et al., 2010 pag. XVII.

⁶DysTRANS: International Need Analysis, 2018. Disponibil la: https://issuu.com/emanuelaeto9/docs/international_analysis (Ultima dată accesat 5 iulie 2018)

asemenea, îngrijorarea că evaluarea și diagnosticul oficial vor „eticheta” copilul, iar profesorii și ceilalți copii își vor schimba atitudinea față de el. Din păcate, lipsa unui număr suficient de specialiști în școli, pregătiți să lucreze cu copiii dislexici, ridică și întrebările: „Ce se va schimba dacă copilul este diagnosticat?” , „Va primi sprijinul de care are nevoie?” Părinții înșiși, necunoscând esența dislexiei, dificultățile pe care le generează și consecințele lor (sociale și comportamentale) îi învinuiesc adesea pe copii pentru lenea și refuzul de a învăța.

O mare parte dintre părinții intervievați spun că petrec mult timp încercând să-i ajute pe copii să facă față temelor și lecțiilor, dar își dau seama că nu au cunoștințele necesare pentru a face acest lucru în mod eficient. La fel ca profesorii intervievați, părinții exprimă dorința și nevoia de a obține cunoștințe mai aprofundate cu privire la acest subiect, pentru a-i înțelege pe copii și pentru a-i ajuta.

1. Dislexia în țările partenere

O mare diversitate poate fi observată în Europa în ceea ce privește problemele legate de dislexie. În multe țări, specialiștii au adoptat și utilizat definiții diferite. Fiecare țară și-a stabilit propriile norme privind procedurile de evaluare și diferite reglementări privind sprijinirea elevilor cu dislexie la niveluri educaționale diferite.

În paginile următoare sunt prezentate scurte observații și definiții folosite de țările partenere, procedura lor de evaluare și legislația privind dislexia.

1.1. Înțelegerea dislexiei

Termenul de dislexie este definit de Asociația Internațională a Dislexiei: „Dislexia este o dizabilitate de învățare specifică de origine neurobiologică. Ea este caracterizată prin dificultăți de recunoaștere precisă și/sau fluentă a cuvintelor și prin abilități slabe de ortografie și decodare. Aceste dificultăți rezultă în mod obișnuit dintr-un deficit al componentei fonologice a limbii, care este adesea neașteptat în raport cu alte abilități cognitive și cu furnizarea unor instrucțiuni eficiente în clasă. Consecințele secundare pot include probleme de înțelegerea citirii și o experiență redusă de citire care pot împiedica creșterea vocabularului și a cunoștințelor de bază.” (Consiliul de administrație al IDA, 2012, 12 noiembrie)⁷.

TURCIA

În Turcia dislexia (dizabilitatea de citire, care-i determină pe copii să aibă dificultăți în înțelegerea relației dintre litere și sunete), disgrafia (care se referă la scriere implicând probleme cu ortografia, alegerea cuvintelor, formarea literelor, gramatica și punctuația), discalculia (dificultăți de a rezolva probleme matematice simple și de înțelegere a conceptelor matematice) și dispraxia (împiedică abilitățile motorii) sunt considerate ca fiind tipuri de tulburări specifice de învățare (TSI), fiind astfel clasificate ca handicap^{8,9}. (Baydık, 2011; Korkmazlar, 2003)

⁷International Dyslexia Association. Definition of Dyslexia. Disponibil la: <https://dyslexiaida.org/definition-of-dyslexia/> (Ultima accesare la 15 iulie 2018)

⁸Baydık, B.(2011) Study of Usage of Reading Strategies of Students with Reading Difficulties and Teaching Practices of Teachers on Understanding Reading. Education and Science, 6(162).

⁹Korkmazlar, O. (2003). Öğrenme bozukluğu ve özel eğitim [Learning disabilities and special education]. *Farklı gelisen çocuklar*, 147-171

BULGARIA

În Bulgaria, dislexia este, de asemenea, considerată a fi una dintre dificultățile specifice de învățare. Potrivit prof.V.Matanova "Dislexia este o categorie generală de tulburări de învățare specifice, care se referă la abilitatea în șapte domenii specifice de funcționare: limbaj pasiv, limbaj expresiv, abilități de citire de bază, înțelegerea citirii, abilități de scriere de bază, înțelegerea scrisului, abilități matematice de bază și gândire matematică"¹⁰. Cu alte cuvinte, termenul "dislexie" este folosit pentru a acoperi o gamă largă de dificultăți specifice de învățare. Termenii disgrafia, discalculia și dispraxia sunt, de asemenea, folosiți de specialiști pentru a numi dificultățile în anumite domenii specifice de învățare.

ROMÂNIA

În România, termenul "dislexie" acoperă doar dificultățile de citire. Dislexia face parte din tulburările specifice de învățare și acest ultim concept este văzut ca un concept umbrelă pentru o mare varietate de dificultăți de învățare (citire, scriere, calcul și raționament matematic). TSI nu este văzută ca o boală sau deficiență, ci ca o modalitate specifică de prelucrare a informațiilor, datorită dezvoltării și funcționării diferite a sistemului nervos central.

POLONIA

Potrivit Asociației Poloneze de Dislexie, definiția dislexiei ca tulburare acoperă o dificultate specifică de învățare care afectează în principal abilitățile de literație, adică lectura și scrierea și alte competențe lingvistice¹¹. Aceasta se caracterizează prin dificultăți în abilitatea de recunoaștere și decodare a cuvintelor care nu se potrivesc cu alte abilități cognitive ale unui individ. Celelalte caracteristici sunt: întârzieri în dezvoltarea vorbirii, performanțe orale slabe, abilități de citire incorecte, ortografie incorectă, erori gramaticale etc. Uneori este asociată cu tulburări emoționale și comportamentale, gândire conceptuală, tulburări de atenție și concentrare, probleme de percepție vizuală și memorie.

ITALIA

În Italia, dislexia este considerată ca parte a conceptelor mai largi de tulburări de învățare (TSI), împreună cu discalculia, disgrafia și disortografia. Conform legii 170/2010, TSI sunt tulburări care apar „în prezența unor abilități cognitive adecvate, în absența patologiilor neurologice și a deficitelor senzoriale, dar pot constitui o limitare importantă pentru unele activități ale vieții de zi cu zi”¹².

¹⁰ Матанова В., Дислексия, Софи-Р, 2001

¹¹ Polskie Stowarzyszenie Dysleksji (Polish Dyslexia Association). Accesat la:
<https://www.ptd.edu.pl/cotojest.html>

¹² Legge 170/2010: “Nuove norme in materia di disturbi specifici di apprendimento in ambito scolastico” (Law 170/2010: "New rules on specific learning disabilities in the school environment"). Accesat la:
<https://www.aiditalia.org/it/dislessia-a-scuola/legge-170-2010>

PORTUGALIA

În Portugalia, termenul de dislexie este definit de Asociația Portugheză de Dislexie ca fiind "o disfuncție neurologică, care se manifestă în gradul de dificultate a citirii la persoanele cu inteligență normală sau superioară. Această dificultate cronică nu este legată de nivelul intelectual, oportunitățile socio-culturale sau schimbările senzoriale, are o bază neurobiologică, cu modificări în structura și funcționarea neurologică și poate prezenta o influență genetică"¹³. Deși este legată de învățare citirii, dislexia poate avea consecințe în alte domenii academice și la nivel emoțional și comportamental.

1.2. Legislație și sprijin legislativ

TURCIA

Turcia a început să includă elevii cu dizabilități în învățământul de masă după 1997 când Legea 573 a fost ratificată. Ca urmare a acestei legi, incluziunea a devenit obligatorie. În conformitate cu Instrucțiunile privind Educația Specială (SEG, 2000) în școlile incluzive, se recomandă ca în fiecare clasă să existe același număr de elevi cu dizabilități. Mai mult, doar doi elevi cu același tip de dizabilitate pot fi integrați în aceeași clasă (MEB, 2000). Deși Ministerul Educației (MEB) a recunoscut TSI din 1997, stabilirea normelor și utilizarea PIP-urilor a început abia în 2006. Profesorii trebuie să primească sprijin din partea consilierilor școlari și a Centrelor de Cercetare și Orientare de stat (RAM). Începând cu anul 2009, odată cu implementarea Programului de educație pentru TSI, sistemele de sprijin au fost organizate mai bine și mai intens pentru a răspunde nevoilor persoanelor dislexice și a profesorilor acestora.

În Turcia, evaluarea oficială pentru dislexie sau tulburări specifice de învățare (SLD/TSI) poate fi realizată numai de către psihiatrii specializați în psihiatria copilului și adolescentului. Apoi, responsabilitatea de a lucra cu elevii diagnosticați cu dislexie este a centrelor de orientare și cercetare, a centrelor de consultanță privată, a consilierilor școlari, a psihologilor și a experților în educație specială. Programul de sprijin pentru TSI (dislexia este inclusă) are 3 module și 750 de ore de curs (pregătire pentru învățare, citire și scriere, matematică). Acest program de sprijin poate fi urmat de două ori de fiecare elev, în cazul în care este necesar, cu condiția ca procedurile necesare să fie finalizate anual.

BULGARIA

Deși primele articole despre dislexie au fost publicate în anii 1980, în Bulgaria nu există încă o politică guvernamentală generală în ceea ce privește dislexia și nici legi care să fie obligatorii. Până recent, principala reglementare privind dislexia a fost Ordonanța 1 pentru educația copiilor și a elevilor cu cerințe educative speciale, dar chiar și așa, până în 2015 nici acolo nu s-a menționat termenul "dislexie". În septembrie 2015, Parlamentul a ratificat modificările la Ordonanța nr. 1 și pentru prima dată printre nevoile educaționale specifice au fost enumerate dislexia, disgrafia și discalculia. În decembrie 2017, Ordonanța nr. 1 a fost înlocuită de un nou document intitulat „O Ordonanță pentru Educația Incluzivă”. Practica este încă nouă și, în absența unei proceduri de monitorizare, implementarea este lăsată la inițiativa individuală a angajatorilor, a directorilor de școli și a administrației universităților.

De obicei, evaluarea este inițiată de părinți. Dacă un profesor suspectează că dificultățile de învățare ale elevului pot fi cauzate de dislexie, el poate sfătui părinții să solicite o evaluare, dar fără acordul părinților nu se poate face evaluarea. Evaluarea poate fi efectuată în centre

¹³Associação Portuguesa de Dislexia (Portuguese Dyslexia Association). Accesat la: <http://www.dislex.co.pt/>

medicale de specialitate de către psihiatrii, psihologii clinicieni, în colaborare cu logopezi și neurologi atunci când este necesar. Nu există un test standardizat pentru dislexie în Bulgaria. Teste diferite sunt folosite de specialiști diferiți. Rămâne la latitudinea specialiștilor să decidă măsura în care abilitățile de citire, scriere și matematică ale unui elev se potrivesc vârstei acestuia.

Sprijinul pentru copiii și adulții cu dislexie precum și pentru profesorii care se ocupă de copiii cu dislexie, este în prezent, în Bulgaria limitat la ONG-uri, specialiști privați și grupurile academice din unele universități.

ROMÂNIA

Existența categoriei de copii cu dislexie, disgrafie și discalculie a fost recunoscută pentru prima dată, de Legea 6/2016 privind educația persoanelor cu dificultăți de învățare în completarea Legii Naționale a Educației nr.1/2011. Ordinul MEN nr.3124/2017 aprobă Metodologia pentru asigurarea suportului necesar elevilor cu tulburări de învățare; reglementează procedurile de evaluare adecvate pentru dislexie, disgrafie și discalculie, precum și tipul de intervenție pentru a le oferi o educație individualizată și personalizată acestor copii.

Evaluarea complexă este realizată de specialiști: psihologi, consilieri școlari, logopezi, psihiatri, medici, etc. acreditați conform legii pentru stabilirea diagnosticului și se desfășoară în conformitate cu prevederile manualelor de diagnosticare ICD-10 și DSM-5, determinând tipul de învățare specifică tulburării, precum și severitatea/nivelul de severitate: ușoară, moderată, severă, care este legată de amploarea tulburării și intensitatea suportului, respectiv de reacția la intervenție (David, Rosan, 2017)¹⁴.

Intervenția primară poate fi efectuată de către psihologul clinician în limita a 5 sesiuni și, dacă este necesar, intervenția logopedică pentru prevenire și reabilitare poate fi efectuată de către un psiholog cu atestat de liberă practică în psihopedagogie specială. Suport gratuit pentru copiii cu TSI este oferit la școală prin logopezii Centrului Județean de Resurse și Asistență Educațională (CJRAE), o instituție care funcționează din 2003 și este subordonată Inspectoratului Școlar Județean. Există, de asemenea, diferite tipuri de ONG-uri sau asociații profesionale care oferă activități de reabilitare a elevilor cu TSI, de obicei în diferite proiecte cu sau fără costuri.

POLONIA

În Polonia, problemele de dislexie sunt reglementate de Actele Ministerului Educației (2007) privind evaluarea și promovarea elevilor și programul guvernamental al „Oportunităților egale de educație pentru copiii școlari” (2008). Conform reglementărilor poloneze, dislexia este o tulburare diagnosticată cel mai devreme după clasa a treia a școlii primare.

Instituția responsabilă pentru diagnosticarea dislexiei este Centrul de Consiliere Pedagogică și Psihologică. Elevii cu risc de dislexie pot fi evaluați în cadrul acestui centru, la cererea părinților, de către specialiști acreditați, în special psihologi, prin intermediul Scalei de risc a dislexiei. Evaluarea cuprinde: diagnosticul psihologic, diagnosticul logopedic, evaluarea neurologică și consultarea oftalmologică.

¹⁴David, C., Rosan, A. (2017). Principles of Diagnosis Based on Scientific Evidence in Specific Learning Disorders, Cluj Napoca, Argonaut; Limes

Modelul polonez de sprijin pentru elevii diagnosticați cu dislexie include: sesiuni "corective-compensatorii" oferite de un profesor de sprijin; terapia individuală în centrele de consiliere psihologică și pedagogică; cursuri terapeutice/suport organizate de școală; abordarea personalizată în timpul lecțiilor și cooperarea cu părinții. Elevii cu dislexie pot obține mai multe avantaje (în special pentru examenele naționale) în funcție de nevoile lor: timp suplimentar, folosirea unui computer, ajutor din partea profesorului în scrierea răspunsurilor, întrebări citite cu voce tare, utilizarea unor criterii speciale de evaluare detaliate pentru ortografie.

ITALIA

În Italia, evaluarea și sprijinul acordat elevilor cu dificultăți specifice de învățare (inclusiv dislexie) sunt reglementate de Legea 170 emisă în 2010. Aceasta protejează dreptul copiilor dislexici la educație și le oferă școlilor posibilitatea de a reflecta asupra metodelor care trebuie implementate astfel încât să încurajeze toți elevii, dând spațiu adevăratului lor potențial pe baza nevoilor lor specifice.

Ministerul Educației din Italia a introdus, cu titlu de obligativitate, la nivelul fiecărui nivel de învățământ un cadru didactic cu atribuții în domeniul TSI pentru a ajuta echipele educaționale să facă față elevilor cu dificultăți de învățare și să le ofere sprijinul necesar. În plus, recent, au fost introduse o serie de acțiuni de suport de natură economică pentru familiile persoanelor dislexice, cum ar fi scăderea impozitării în achiziționarea de tehnologii de asistență.

În Italia, diagnosticul de dislexie și disgrafie se poate pune de la sfârșitul clasei a II-a a școlii primare, iar în cazul discalculiei este necesară finalizarea clasei a III-a. Diagnosticarea se poate face în centrul local al Health National Care, la cererea părinților, susținută de o evaluare școlară. Dacă un elev este diagnosticat cu dislexie (disgrafie, discalculie), o echipă dedicată, împreună cu profesorii de la clasă, elaborează un plan educațional personalizat pentru el, care include un profil funcțional al elevului și toate strategiile de predare și instrumentele compensatorii necesare, precum și criteriile de evaluare.

PORTUGALIA

Din 2008 până în 2018, suportul legislativ pentru nevoile educaționale speciale din Portugalia s-a bazat pe Legea DL nr. 3/2008. Acest document legislativ a protejat drepturile elevilor de a primi anumite facilități în funcție de dificultățile și nevoile lor specifice. Până acum câțiva ani, elevii cu dislexie au fost considerați ca având dificultăți de învățare fără specificarea dislexiei și nu au putut beneficia mereu de sprijin specializat. Lucrurile s-au schimbat și după ce evaluările confirmă că dificultățile de învățare se datorează dislexiei, elevii sunt considerați elevi cu CES și pot beneficia de tot sprijinul în conformitate cu Legea 3/2008. În iulie 2018, Legea 3/2008 a fost abrogată și a fost creată o nouă lege, DL 54/2018 din 6 iulie, care reglementează educația incluzivă pentru toți elevii. Această nouă lege, care s-a finalizat cu sisteme de clasificare a elevilor, inclusiv "nevoi educative speciale", oferă o viziune mai largă, gândindu-se la școală în ansamblul său și se concentrează asupra răspunsurilor educaționale.

Diagnosticul și evaluarea formală se pot face numai după doi ani de școlarizare de către logopezi, psihologi sau medici. Cu toate acestea, în fața indicatorilor care sugerează că poate apărea dislexia, copilul trebuie monitorizat (chiar și fără diagnosticare) pentru a preveni agravarea acestor dificultăți.

În Portugalia, majoritatea școlilor au clase speciale de sprijin pentru copiii cu dislexie. Unele școli au proiecte care vizează sprijinirea elevilor care prezintă indicii ale unor posibile dificultăți viitoare în citire și scriere, dificultăți socio-educaționale sau de învățare.

2. Simptomele dislexiei

Dislexia este o condiție cu care o persoană se naște și care o va acompania pentru tot restul vieții. Nu este un virus și nici o boală care poate fi tratată cu medicație costisitoare. Dislexia este un mod diferit de a gândi și de a percepe, care fără îndoială are și aspecte pozitive, și care nu este nici mai bun și nici mai rău decât alte modalități tradiționale de a gândi. Dar când vine vorba de învățare și reușită școlară într-un sistem educațional non-dislexic unde tot ce iese din tipar este considerat deviant, dislexia cauzează dificultăți și devine o problemă. Sunt necesare eforturi lungi și sistematice, zi de zi, pentru a depăși consecințele condiției.

Simptomele dislexiei se schimbă odată cu vârsta. Primele semne la copil apar cu mult înainte de începerea școlii. În acest punct se poate vorbi despre „risc de dislexie”. În acest moment trebuie pus accentul pe identificarea deficiențelor la nivelul prerechizitelor descrise în partea următoare a Ghidului ca și criterii de dezvoltare ale unor bune aptitudini de scriere și citire și de formare și dezvoltare a copilului pentru provocările cu care se va confrunta în școală. Dislexia poate fi diagnosticată doar după ce copilul a depășit perioada inițială de achiziționare a aptitudinilor de alfabetizare, care poate fi ușor diferită de la o țară la alta.

2.1. Semne de urmărit de către părinți acasă

Vârsta preșcolară

- ✓ Întârziere de limbaj;
- ✓ Transpunere de sunete și/sau silabe în momentul pronunțării cuvintelor lungi;
- ✓ Dificultăți în identificarea sunetelor în cuvinte;
- ✓ Incapacitatea de a găsi cuvinte care să rimeze cu altele indiferent câte poezii sau cântece a auzit copilul până la vârsta de 4-5 ani;
- ✓ Dificultăți în a-și aminti denumirea literelor (dacă acestea sunt cunoscute);
- ✓ Dificultăți în a articula unele sunete (sunetele diferă în funcție de limbă); unii copii își păstrează “vorbirea de bebeluș” până când încep școala;
- ✓ Dificultăți de a înțelege întrebări sau morala unei povești;
- ✓ Dificultăți în redarea evenimentelor din viața de zi cu zi într-un mod logic și cronologic;
- ✓ Pare neîndemânic; motricitatea fină este subdezvoltată comparativ cu media vârstei;
- ✓ Dificultăți în menținerea echilibrului (atunci când urcă sau coboară scările, când merge cu bicicleta);
- ✓ Probleme cu coordonarea mână-ochi (probleme de prindere sau aruncarea mingii);
- ✓ Dificultăți de a se îmbrăca singur, de a-și încheia singur nasturii, de a-și lega singur șireturile;
- ✓ Dificultăți în decuparea după contur sau de colorare;

- ✓ Mâna dominantă nu e determinată uneori până la vârsta de 6-7 ani. Adesea mută instrumentul de scris din mâna dreaptă în mâna stângă în timp ce colorează, scrie, desenează; la fel se poate întâmpla și în timpul jocului;
- ✓ Dificultăți în a învăța să țină corect creionul în mână;
- ✓ Probleme cu orientarea în spațiu: dreapta - stânga, sus - jos, înainte - după etc.;
- ✓ Dificultăți de concentrare, este ușor de distras;
- ✓ Dificultăți de a învăța poezii;
- ✓ Dificultăți de a urma instrucțiuni, mai ales când sunt date mai multe în același timp.

7-12 ani

CITIRE

- ✓ Citește cuvântul într-o propoziție, dar are dificultăți în a citi același cuvânt în următoarea propoziție;
- ✓ Poate pronunța fiecare literă dintr-un cuvânt, dar are dificultăți în a decoda unele cuvinte în mod corect;
- ✓ Are dificultăți în a citi cuvinte nefamiliare în afara contextului/când nu poate fi ghidat de context sau nu sunt poze care să îl ajute să înțeleagă sensul. Când un cuvânt nu este decodat corect, este posibil ca elevul să pronunțe un cuvânt care începe asemănător sau care este aproximativ de aceeași mărime; poate sări peste litere sau adăuga litere sau să confunde ordinea literelor în cuvinte mici („ai” în loc de „ia”, „care” în loc de „cere”, etc.);
- ✓ Când citește cu voce tare o face încet, cu multe greșeli și pauze lungi; adesea ignoră semnele de punctuație;
- ✓ Obosește ușor chiar după o perioadă scurtă de citit;
- ✓ Nivelul de înțelegere al textului este scăzut, mai ales datorită efortului depus în procesul de citire (decodare). Nivelul de înțelegere al mesajului pe care îl aude este mai ridicat;
- ✓ Înlocuiește cuvinte din text cu altele asemănătoare, chiar dacă schimbă înțelesul textului („carte” în loc de „care”, „spate” în loc de „sate”, „serios” în loc de „serie”);
- ✓ Înlocuiește unele cuvinte cu altele cu înțeles asemănător, chiar dacă arată complet diferit („plecare” în loc de „pornire”, „răspuns” în loc de „replică”);
- ✓ Citește incorect – omite sau inserează cuvinte mici – prepoziții sau conjuncții (și, sau, în) ;
- ✓ Schimbă finalul unor cuvinte (citește „camera” în loc de „camere”, „frumos” ca și „frumoși”);
- ✓ Încearcă să evite cititul, sau refuză să citească, mai ales dacă este un text lung; când este rugat să citească se plânge de dureri de cap sau de stomac, sau spune că îi este foame sau sete, sau se cere la baie;
- ✓ Poate citi același text de mai multe ori fără mari progrese; de fiecare dată poate face greșeli diferite.

SCRIERE

- ✓ Nu ține corect stiloul în mână;
- ✓ Elevii mai mici adesea țin capul pe bancă pentru a putea urmări vârful stiloului/creionului atunci când scriu;
- ✓ Copilul ține stiloul în mână atât de strâns încât de multe ori resimte oboseală în mână;
- ✓ Scrie încet, cu mult efort, fără mișcări cursive și automate;
- ✓ Copilul scrie literele într-un mod neobișnuit, punctele de început și de final ale literelor sunt diferite față de poziția recomandată;
- ✓ Copilul are dificultăți în a scrie literele păstrând aceeași linie și spațiere;
- ✓ Are dificultăți în a copia de pe tablă. Copilul se uită la tablă, vede câteva litere, le scrie în caiet, apoi iar se uită la tablă pentru a mai vedea câteva litere. Procesul se repetă de multe ori. Copilul pierde des rândul, greșește litere, nu folosește litere de tipar sau semnele de punctuație;
- ✓ Are probleme în a alinia textul pe pagină atunci când scrie. Poate lipi cuvintele unele de altele sau să le scrie la distanță mare unele de altele. Lipsesc marginile la text și paragrafele;
- ✓ Copilul are mari dificultăți în a învăța să scrie de mână și adesea confundă literele care se aseamănă, cum ar fi *m-n*, *l-t-f*, etc.;
- ✓ Scrie cu dificultate după dictare;
- ✓ Scrie în mod repetat unele cuvinte greșit, chiar dacă acele cuvinte se repetă de mai multe ori într-un text;
- ✓ Face greșeli de ortografie chiar și când copiază de la tablă;
- ✓ Scrisul denotă nesiguranța copilului;
- ✓ Încearcă să evite sarcini care implică scrisul;
- ✓ Cunoaște regulile de punctuație dar nu poate să le aplice atunci când scrie;
- ✓ Atunci când este rugat să își verifice scrisul nu reușește să identifice greșelile – citește textul așa cum ar trebui să fie scris, nu așa cum este scris.
- ✓ Are dificultăți de a-și scrie propriile gânduri; scrie propoziții simple și scurte; nu folosește adjective sau adverbe;
- ✓ Atunci când descrie un eveniment sau povestește o întâmplare poate încurca ordinea evenimentelor;
- ✓ Când trebuie să răspundă la o întrebare, o face în 1-2 cuvinte.

MATEMATICĂ

- ✓ Poate înlocui cifre care arată similar, cum ar fi 6 și 9; sau poate să scrie cifrele invers (52 în loc de 25);
- ✓ Poate să facă o adunare atunci când i se cere să facă o scădere;
- ✓ Dificultăți în a rezolva probleme scrise cu cuvinte – din cauza tehnicii de citire slabe, nivelul de înțelegere a textului este scăzut;

- ✓ Dificultăți în a respecta ordinea operațiilor;
- ✓ Dificultăți în a memora tabla înmulțirii, formule, concepte, și dificultăți de a opera cu ele;
- ✓ Poate avea dificultăți în folosirea corectă a banilor.

ALTELE

- ✓ Dificultăți în a organiza și a planifica evenimente;
- ✓ Chiar dacă cunoaște ceasul poate avea dificultăți în a estima timpul necesar finalizării unei sarcini;
- ✓ Are nevoie de mai mult timp pentru a finaliza o sarcină;
- ✓ Se descurcă mai bine la teste atunci când este evaluat oral;
- ✓ Încearcă să amâne sarcinile pe care le găsește dificile;
- ✓ Poate finaliza sarcina cu succes, dar are adesea nevoie de indicații în plus;
- ✓ Obosește ușor (atunci când face teme care necesită să scrie sau să citească);
- ✓ Are probleme de atenție (ușor de distras);
- ✓ Are memorie pe termen lung bună pentru experiențe, locații sau fețe, dar are dificultăți în a-și aminti fapte, secvențe sau informații pe care nu le-a experimentat;
- ✓ E extrem de dezordonat, își pune lucrurile la locul lor doar când este forțat;
- ✓ Îi e frică să facă greșeli;
- ✓ Are o stimă de sine scăzută, nu are încredere în forțele proprii;
- ✓ Are aptitudini sociale și de comunicare scăzute.

2.2. Problemele emoționale și de comportament ca și consecință a dificultăților de învățare

Dislexia este o condiție care ține toată viața și cu care este frustrant de trăit. Pentru copii este greu de înțeles motivul pentru care întâmpină aceste dificultăți și această frustrare continuă cauzează mult stres emoțional ca rezultat al naturii descurajante a dislexiei.

Samuel T. Orton a fost unul dintre primii care a acordat atenție aspectelor emoționale ale dislexiei. Cercetările sale arată că majoritatea preșcolarilor care au prezentat semne de dislexie erau fericiți și bine integrați. Problemele emoționale începeau când copiii ajungeau la școală și întâmpinau primele probleme de a citi și a scrie.

În învățământul de masa elevii dislexici au dificultăți în acele activități pe care profesorii și alți elevi le apreciază cel mai mult – reușitele academice. Ei nu pot citi repede, nu pot scrie, nu pot ține minte suficiente informații, au probleme la matematică, alții nu se descurcă la sport... În același timp, mulți copii cu dislexie au o inteligență peste medie. Ei văd cum colegii lor se descurcă mai bine la școală cu mai puțin efort, în timp cei ei nu pot recupera, indiferent cât de mult încearcă. Toate acestea cu siguranță provoacă un sentiment de eșec, iar emoțional un astfel de sentiment este dificil de gestionat. Prin urmare mulți elevi dislexici pot ajunge să aibă simptome depresive.

Adesea frustrarea acumulată de un copil dislexic e rezultatul incapacității lui de a se ridica la nivelul așteptărilor părinților sau ale profesorilor. Adulții văd un copil inteligent, care se descurcă bine în tot, mai puțin la școală. Adesea părinții îi aud pe profesori spunând că au un copil foarte inteligent, dar că trebuie să lucreze mai mult. Dar părinții știu că copilul lor dislexic muncește mult mai mult decât colegii lui și tot nu reușește să obțină aceleași rezultate.

Copiii dislexici au adesea probleme cu aptitudinile lor sociale; uneori se comportă imatur comparativ cu colegii lor; au dificultăți în a-și face prieteni și în a menține relațiile de prietenie, ceea ce duce de multe ori la izolare de grup.

Faptul că elevii dislexici și problemele lor sunt de multe ori neînțelese de profesori, părinți sau colegi adaugă și mai multă frustrare cu care ei trebuie să trăiască. Pentru a-i înțelege pe acești copii e nevoie de o mai mare conștientizare a dislexiei, dar și a sentimentelor pe care copiii dislexici le au.

Ce simte o persoană dislexică ?

Anxietatea este cel mai des întâlnit simptom – este o reacție a frustrării constante a copilului și a confuziei pe care acesta o simte în școală. *Anxietatea* îi face pe copii să evite ceea ce ei găsesc ca fiind dificil sau înspăimântător (și asta este normal pentru orice ființă umană). Adesea profesorii interpretează greșit această evitare de sarcini și dau vina pe copilul dislexic spunând că este leneș.

Un alt sentiment este *furia*. Este evident că copiii dislexici își vor manifesta furia față de profesori și părinți (mai ales își vor direcționa furia înspre mame, pentru că ele sunt mai active în viața academică a copiilor). De multe ori copilul va ascunde furia sa când este la școală, până în punctul în care va părea foarte pasiv, dar acasă unde se simte în siguranță furia va erupe și de obicei va fi direcționată înspre părinți, oamenii care îl iubesc cel mai mult. Aceste reacții vor fi greu de înțeles pentru părinți, care fac tot posibilul să își ajute copiii.

Imaginea de sine a unei persoane dislexice este extrem de *vulnerabilă* din cauza anxietății și a furiei. Conform lui Erik Erikson¹⁵, în timpul primului an de școală, fiecare copil trebuie să își rezolve conflictul dintre o imagine de sine pozitivă și sentimente de inferioritate. Dacă un copil nu are probleme serioase la școală, are rezultate academice bune, se adaptează ușor la mediul de învățare și la clasă/comunitate, el va dezvolta sentimente pozitive despre el și va crede că va avea succes în viață. Dar dacă copilul va experimenta eșec și frustrare, el se va simți lipsit de putere și incompetent, controlat de către mediu. Acest sentiment va fi întărit de faptul că copilul nu va vedea cum eforturile sale sunt însoțite de rezultate.

Sunt foarte muți dislexici care au succes în viață. Anii școlari nu au fost ușori pentru ei, și ei nu își aduc aminte cu plăcere de acei ani. Ceea ce i-a ajutat să treacă peste a fost faptul că au găsit foarte repede ceva la care erau foarte buni – sport, muzică, gătit sau altceva și asta i-a ajutat să compenseze tot negativismul de la școală prin rezultate bune în afara școlii.

¹⁵ Psiholog German-America, cunoscut pentru Teoria dezvoltării psihologice;
https://en.wikipedia.org/wiki/Erik_Erikson#Theories_of_development_and_the_ego

3. Pre-rechizite în dezvoltarea abilităților de citit/scriș

Procesul achiziționării citirii și scrierii cere coerența tuturor proceselor psihice de bază. Fiecare copil, pentru a învăța să citească și să scrie, trebuie să treacă printr-o serie succesivă de pași desfășurați în timp. La fiecare stadiu, copilul trebuie să dobândească o nouă abilitate care să îi faciliteze atingerea ultimului țel - să învețe să citească și să scrie. Citirea nu înseamnă doar recunoașterea formală a literelor și cuvintelor ci consolidarea abilității de a înțelege și interpreta informația citită. Scrierea nu înseamnă doar asocierea sunetelor cu literele, ci abilitatea de a-ți pune gândurile în scris într-un mod structurat, cu implementarea tuturor regulilor gramaticale și de ortografie. Un criteriu important pentru nivelul de succes în acest proces este măsura în care copilul folosește ceea ce a învățat și cum aplică această abilitate (citire și scriere), în mod independent, în afara situațiilor de activitate în comun cu adulții.

Există anumite abilități pe care un copil ar trebui să le dezvolte pentru a reuși să citească și să scrie.

3.1. Percepția

3.1.1. Percepția vizuală

Percepția vizuală începe să se dezvolte încă de la naștere. Însă, este nevoie de timp pentru a permite ochilor să se concentreze, pentru a exercita mișcările oculare, pentru a forma viziune binoculară, percepția perspectivei (adâncime), coordonarea ochi-mână și așa mai departe.

Când vorbim despre percepție vizuală, nu ne referim la cât de bine vede o persoană ci cât de acurată este percepția unui obiect. Aceasta înseamnă: abilitatea de a recunoaște o formă, indiferent de mărime sau culoare, sau din ce material e, sau care e locația lui; de a distinge acea formă dintre alte forme; de a memora (a stoca în memorie) informația vizuală și de a o accesa când este necesar.

O altă abilitate foarte importantă este așa-numita urmărire vizuală (capacitatea de a urmări un obiect în mișcare cu ochii); aceasta afectează dezvoltarea abilităților de învățare sub orice aspect.

Procesul achiziționării cititului include abilitatea de a recunoaște literele - forma și orientarea lor, memorarea vizuală a secvenței de litere care formează fiecare cuvânt, și capacitatea de a urmări structura liniară a textului. De aceea, orice deficit în dezvoltarea percepției vizuale poate conduce la dificultăți de citire.

Stocarea informațiilor percepute vizual este deosebit de importantă în dezvoltarea abilităților de scriere/ortografie, de asemenea.

3.1.2. Percepția auditivă

Percepția auditivă este abilitatea de „a structura auditiv lumea, de a selecta acele sunete care sunt imediat pertinente pentru ajustare”¹⁶ (Myklebust, 1954, p.158). Copiii cu deficiențe de percepție auditivă pot să audă sunetele însă nu sunt în măsură să recunoască înțelesul/sensul lor¹⁷ (Berry and Eisenson, 1956).

¹⁶Myklebust, H.R. Auditory disorders in children. New York: Grune & Stratton, Inc., 1954

¹⁷Berry, M.F. and J.Eisenson. Speech Disorders: Principles and Practices of Therapy. Appleton-Century-Crofts Inc., 1956

Percepția auditivă este abilitatea de a recunoaște și interpreta ceea ce se aude și joacă un rol important în citire, la fel ca percepția vizuală.

Când vorbim despre percepția auditivă trebuie să menționăm patru aspecte importante ale acesteia:

- ✓ Discriminarea auditivă – abilitatea de a auzi similarități și diferențe între sunete;
- ✓ Diferențierea auditivă - abilitatea de a selecta și a participa la stimulii auditivi relevanți și a-i ignora pe cei irevanți;
- ✓ Amestecul/mixul auditiv (cunoscut și ca analiza și sinteza auditivă) - abilitatea de a sintetiza sunetele individuale care formează un cuvânt;
- ✓ Secvențierea auditivă – este abilitatea de a-ți aminti ordinea sunetelor individuale într-un stimul dat;

3.1.3. Percepția fonologică și conștientizarea fonologică

Percepția fonologică este procesarea cognitivă inconștientă a sunetelor limbii în anumite zone specifice ale creierului. Pe de altă parte, conștientizarea fonologică este abilitatea conștientă de a observa diferențele unice care există între cuvinte vorbite (de exemplu dacă două cuvinte diferă unul față de altul cu un sunet „fișă” și „fisă”). Conștientizarea fonologică este o componentă a unui amplu sistem de procesare fonologică pentru vorbire și ascultare. De aceea este atât de important în achiziția procesului de citire/scriere.

Există un al treilea concept - conștientizarea fonematică, care este mai specifică și cuprinde abilitatea de a percepe segmentele de sunet mai mici din cuvinte rostite, și de a conștientiza diferențele dintre aceste foneme, care pot fi manipulate și substituite pentru a forma cuvinte diferite.

Să privim puțin cuvintele „test” și „vest”. Conștientizarea fonematică ne ajută să recunoaștem sunetele din aceste două cuvinte [t] sau [v], [e], [s], [t] și să identificăm că primul fonem este sunetul care face diferența. Dar faptul că știm că litera „t” reprezintă sunetul „t” nu este suficient să evaluăm conștientizarea fonematică ca fiind bună. Este necesar să înțelegem că „t” este primul sunet din cuvântul „test”, și este la fel ca ultimul sunet al acestui cuvânt și ca ultimul sunet din cuvântul „vest”. Așadar, pentru a învăța să citească și să scrie un copil trebuie să fie capabil să identifice fiecare sunet din cuvânt, să știe locul unui anumit sunet situat în cuvânt și să fie capabil să compare sunetele și pozițiile acestora în diferite cuvinte.

Procesorul fonologic în creierul nostru funcționează de obicei inconștient, când ascultăm și vorbim. Este menit să extragă sensul a ceea ce spunem, nu să observe sunetele vorbirii în cuvinte. Acesta este conceput pentru a-și face treaba în mod automat în slujba unei comunicări eficiente. Dar citirea și ortografia necesită un nivel de exprimare metalingvistică, care nu este dobândită natural sau cu ușurință¹⁸. (Moats and Tolman, 2009)

3.2. Memoria

3.2.1. Memoria vizuală

Memoria vizuală este capacitatea de a ne aminti pentru revocarea imediată a caracteristicilor unui obiect dat sau a unei forme. Aceasta descrie relația dintre procesarea perceptivă și

¹⁸Moats, L, & Tolman, C. Language Essentials for Teachers of Reading and Spelling (LETRS. Sopris West, Boston 2009

codarea, stocarea și revocarea reprezentării neuronale rezultate¹⁹ (Berryhill, 2008). Același autor definește memoria vizuală ca o formă a memoriei care păstrează unele caracteristici ale simțurilor noastre referitoare la experiențele vizuale. Datorită acestui fapt noi suntem capabili să stocăm în memorie informații vizuale ale unor obiecte, locuri, fețe, etc. Într-o imagine mentală iar mai apoi, când avem nevoie de ea, putem accesa aceste imagini mentale din memorie.

Memoria vizuală este foarte importantă când o persoană învață să citească și să scrie, deoarece ne ajută să reproducem o secvență a stimulilor vizuali (ca literele într-un cuvânt) pe care noi îi mixăm într-un cuvânt în mod corect, sau scriem cuvântul, astfel încât toate literele cuvântului să fie într-o ordine corectă; amintindu-ne aspectul general vizual al cuvintelor, putem apoi să le recunoaștem fără decodare, iar cu timpul acest fapt duce la automatizarea citirii și scrierii.

3.2.2. Memoria auditivă

Memoria auditivă reprezintă abilitatea de a procesa informația care este prezentată oral, de a o analiza și de a o stoca pentru a o folosi mai târziu.

Memoria auditivă este una din „magazinele” senzoriale umane ale memoriei. Este o componentă special concepută să stocheze informația care vine prin percepția auditivă. Diferă de memoria vizuală întrucât atunci când privim stimuli vizuali, ochii noștri îi pot scana de câte ori e nevoie, dar acest lucru este imposibil atunci când vorbim de stimuli auditivi. Amintirile auditive sunt stocate puțin mai mult decât cele vizuale²⁰ (Psychological Glossary). Stimulii auditivi sunt percepuți de ureche, câte unul pe rând, înainte de a fi prelucrați și înțeleși. Procesul prin care percepem informația spusă de profesor este complet diferit față de cel prin care noi citim aceeași informație în manual. Noi auzim informația transmisă verbal o singură dată. Când este o formă scrisă o putem citi de câte ori vrem sau avem nevoie. Când suntem expuși stimulilor vizuali, memoria noastră auditivă reține primul sunet, îl stochează până când următorul sunet este auzit, le mixează împreună, așteaptă ca următorul sunet să fie adăugat la primele două, și tot așa până când tot cuvântul este complet. Doar atunci înțelesul/însemnătatea a ceea ce s-a auzit poate fi înțeles²¹ (Clark, 1987). Acest „magazin” senzorial specific este capabil să stocheze un volum mare de informație auditivă într-o perioadă scurtă de timp (3-4 secunde). Aceste sunete rezonază în creier și sunt reproduse într-un timp scurt după receptarea stimulilor auditivi²² (Radvansky, 2005).

3.2.3. Memoria de scurtă și de lungă durată

Ideea divizunii memoriei în memorie de scurtă și de lungă durată datează încă din secolul al XIX-lea. Un model clasic de memorie dezvoltat în anii 1960 presupunea că toate amintirile trec din memoria de scurtă durată în cea de lungă durată după o scurtă perioadă de timp. Acest

¹⁹Berryhill, M. (2008, May 09). Visual memory and the brain. Disponibil la: http://www.visionosciences.org/symposia2008_4.html (Ultima accesare la on 8 iulie 2018)

²⁰Psychology Glossary. [Echoic Memory Defined](http://www.alleydog.com/glossary/definition.php?term=Echoic%20Memory). Disponibil la: <http://www.alleydog.com/glossary/definition.php?term=Echoic%20Memory>

²¹Clark, Terry (1987). "Echoic memory explored and applied". *Journal of Consumer Marketing* 4 (1): 39–46.

²²Radvansky, Gabriel (2005). *Human Memory*. Boston: Allyn and Bacon. pp. 65–75

model cunoscut ca „modelul modal” a fost faimos și a fost detaliat de către Atkinson și [Shiffrin](#)²³ (Atkinson and [Shiffrin, 1968](#)).

Memoria de scurtă durată reprezintă abilitatea de a stoca informații în minte, în mod activ, imediat valabile, pentru o perioadă limitată de timp (până la câteva secunde), ca imagini vizuale (exp. forma unui obiect) și/sau informații auditive (exp. un nume, o dată pe care cineva o spune). Acest tip de aducere aminte nu implică un efort conștient de a ne aminti, dar păstrează posibilitatea ca această informație să fie revocată ulterior.

În memoria de scurtă durată sunt stocate doar elemente esențiale ale imaginilor sau ale cuvintelor percepute. Capacitatea memoriei de scurtă durată este limitată dar și foarte personală. Când este plină, informația stocată este parțial înlocuită de alta nouă. Acest lucru ne oferă oportunitatea de a procesa un volum mare de informații, stocarea aceleia pe care mintea noastră o consideră folositoare, uitând restul.

Memoria de lungă durată, pe de altă parte, determină capacitatea unei persoane de a reține informații pentru perioade lungi de timp (de la câteva zile până la câțiva ani). Începe să funcționeze la un anumit interval de timp după ce informația a fost percepută. Mecanismul revocării și reproducerii sunt complet diferite, așadar mintea noastră trebuie să finalizeze un proces (al revocării) pentru a-l începe pe următorul (al reproducerii).

Teoretic, capacitatea memoriei de lungă durată este nelimitată, dar capacitatea unui individ de a-și aminti în mod intenționat sau neintenționat, depinde de cât de bine este organizată memoria de lungă durată. O caracteristică importantă este așa numita „helpfulness of the memory/întrajutorare a memoriei” - ceea ce se referă la cât de ușor poate o persoană accesa informația stocată în memoria de lungă durată, când este nevoie de aceasta.

Există forme diferite ale amintirilor de lungă durată, nu toate sunt formate și păstrate într-o singură parte a creierului ci sunt răspândite prin mai multe zone ale acestuia. Sunt două mari subdivizii ale memoriei de lungă durată - memoria explicită (amintiri pe care le revocăm în mod conștient) și memoria implicită (amintiri pe care le folosim pentru a efectua acțiuni fără a ne mai gândi la ele - ca înotul sau mersul pe bicicletă).

3.2.4. Memoria semantică

În unele clasificări memoria semantică este văzută ca aspect al memoriei de lungă durată. Noi o catalogăm separat deoarece are un rol special când vorbim despre citire și scriere.

Psihologul canadian Endel Tulving distinge trei tipuri de memorie - procedurală, episodică și semantică²⁴ (Tulving, 1985). Memoria procedurală sprijină activități ca legatul șireturilor sau ciclismul - activități pe care nu învățăm de foarte multe ori cum să le facem - dacă am învățat să mergem pe bicicletă reținem acest lucru toată viața noastră, indiferent cât timp a trecut și de când nu am mai făcut-o. Memoria episodică păstrează experiențele noastre personale și secvențialitatea acestora în timp. Datorită acesteia ne putem aminti prima zi de școală, ziua nunții, nașterea copilului nostru.

Memoria semantică este diferită - este capacitatea de a ne aminti fapte/întâmplări în afara contextului. De exemplu, ne amintim că apa fierbe la 100 grade celsius, sau că soarele este o

²³Atkinson, R. C., & Shiffrin, R. M. (1968). Chapter: Human memory: A proposed system and its control processes. In Spence, K. W., & Spence, J. T. The psychology of learning and motivation (Volume 2). New York: Academic Press. pp. 89–195

²⁴Tulving, Endel (1985) How many memory systems are there? American Psychologist, Vol 40(4), Apr 1985, 385-398. Preluat de la: <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.40.4.385>

stea sau că Amazonul este cel mai lung râu din lume, dar nu trebuie să știm când anume am auzit/citit aceste lucruri pentru prima dată. Memoria semantică reprezintă de asemenea cunoștințele noastre privind cuvinte, simboluri și concepte pe care le folosim într-o conversație dirijată sau când învățăm la o materie. Folosim memoria semantică pentru a revoca definiții ale cuvintelor și conceptelor. Datorită acesteia, putem înțelege informația audiată, textele pe care le citim, instrucțiunile, orice materie școlară.

3.3. Atenția

Atenția este o altă componentă importantă a capacității unei persoane de a finaliza o sarcină într-un timp adecvat și de o calitate corespunzătoare.

J.R.Anderson definește atenția ca un proces cognitiv și comportamental al focusării selective asupra unui aspect particular al informației, ignorând restul, partea inutilă.

Atenția mai poate fi definită și ca distribuția resurselor limitate pentru procesarea informației disponibile unei persoane²⁵ (Anderson, 2004).

Atenția constă în mai multe componente principale: concentrare, durabilitate, distribuție, comutare și volum. Este posibil ca la o persoană una din aceste componente este foarte bine dezvoltată în timp ce altele nu sunt la un nivel adecvat.

Când ne referim la achiziția citit/scisului și învățarea acestora, cele mai importante componente sunt: concentrarea, durabilitatea și comutarea.

Concentrarea reprezintă abilitatea de a ne focusa în mod conștient atenția către un obiect, componentele acestuia, abilitatea de a înțelege sarcina. O persoană cu o concentrare foarte bună are și spirit de observație bun dar și organizare bună. Invers, o persoană care nu a dezvoltat o capacitate bună de concentrare a atenției este de regulă împrăștiată și ușor de distras.

Dezvoltarea deprinderii de concentrare cere efort conștient și afectează abilitatea persoanei de a percepe, înțelege și învăța noi informații.

Capacitatea persoanei de a se concentra depinde de implicarea sa în sarcină, de motivație, de abilitatea de a face față sarcinii, de emoții, de condiția fizică și psihică de moment, dar și de mediu.

Durabilitatea pe de altă parte este o caracteristică de timp a atenției și se referă la durata și fixarea atenției spre același subiect/obiect. Este legată de durata atenției conștiente (pentru cât timp o persoană poate să își mențină îndreptată atenția spre același obiect, dar la același nivel). Durabilitatea depinde de condiția fizică, interesul către o temă, motivație (observăm des un copil focusat pe activitatea preferată mult timp, dar același copil are probleme în a-și menține focusul pe o sarcină de învățare; sau pentru unii oameni este mai ușor să stea focusați pe o sarcină dimineața decât seara sau viceversa).

Comutarea sau redirecționarea atenției este capacitatea de a schimba focusul de la un obiect la altul când este nevoie. Acest lucru se poate întâmpla inconștient când atenția noastră este atrasă spre ceva dincolo de ceea ce facem în acel moment. Dar în procesul citirii și scrierii mult mai important este deprinderea de a ne comuta în mod deliberat atenția de la un stimul la altul. În acest caz, persoana realizează o evaluare conștientă a stimulului în curs și constată că într-o nouă situație, noul stimul este mai important decât cel precedent, și persoana își redirecționează atenția către acesta din urmă. Fiecare comutare cere efort. Nivelul de efort pe

²⁵ Anderson, J. R. (2004). [Cognitive psychology and its implications \(6th ed.\)](#). Worth Publishers. p. 519

care îl folosim pentru a ne comuta atenția depinde de o serie de condiții, inclusiv mobilitatea congenitală a procesului neurologic de activare (excitabilitate) și dezactivarea (terminarea procesului). Cu cât e mai ridicat nivelul mobilității - cu atât mai ușor ne vom comuta atenția.

3.4. Orientarea spațială

Creierul uman este un organ remarcabil. Are capacitatea de a rezona, a crea, a analiza și de a procesa un volum mare de informații în fiecare zi. Ne oferă abilitatea de a ne mișca în mediu folosind sensul nostru înăscut de direcție. Această deprindere este numită orientare spațială și este folosită în viața noastră de zi cu zi. Orientarea spațială este crucială pentru adaptarea la un nou mediu, de a ajunge dintr-un punct în altul. Fără ea, am merge în cercuri nesfârșite, ne-am rătăci și am avea și alte probleme pe care nu le bănuim²⁶ (Maxwell, 2013).

În copilăria timpurie, copiii acceptă tot ceea ce îi înconjoară în raport cu corpul lor, mișcările corpului, locația sa în raport cu obiectele. Modelele mișcărilor din copilăria timpurie ca rostogolirea, târârea, legănatul, mai târziu mersul, alergatul, cățărul, balansatul - toate construiesc o hartă senzorială în creierul copilului de unde el poate accesa orientarea spațială în orice moment²⁷ (Murphy, 2013). Orientarea spațială este una din abilitățile cheie care trebuie dezvoltată la un anumit nivel întrucât copilul să poată trece cu ușurință prin procesul achiziționării citirii/scrierii. Este necesar pentru copil - să poată să recunoască litere, cifre, alte simboluri grafice - cum se diferențiază în spațiu și să fie atent la caracteristicile distincte - formă, elemente componente, locația și direcția în spațiu.

Altfel, dacă orientarea spațială nu este dezvoltată la un nivel corespunzător, poate duce la reversiuni ale literelor, memoria săracă a formelor și cuvintelor, probleme la citit, scris și ortografie. Alt minus ar fi coordonare slabă (inclusiv ochi-mână - care este foarte importantă pentru scrierea de mână), stângăcie, probleme de echilibru.

3.5. Abilități de secvențiere

Abilitățile de secvențiere - spunem că sunt capacitatea de a percepe vizual și/sau auditiv, itemi într-o anumită ordine, de a stoca în memorie această secvențialitate și de a o putea revoca mai târziu. Aceste abilități ne ajută să învățăm zilele săptămânii, lunile anului, literele alfabetului, o rețetă, și așa mai departe.

De aceeași abilitate avem nevoie să ne amintim sau să reconstruim ordinea sunetelor în cuvânt, pentru a citi și scrie corect. Dacă un copil are probleme cu secvențialitatea, ar putea pronunța sau scrie cuvântul „elefant” ca „efelant” sau „tevelizor” în loc de „televizor”.

O altă legătură între secvențialitate și scris este deprinderea specifică de a controla mișcarea ochilor de la stânga la dreapta, urmărind rândurile textului. Pe durata acestui proces, ochii noștri trebuie să perceapă literele în fiecare cuvânt, una câte una, de la stânga la dreapta, să le recunoască, să combine într-o ordine corectă, pentru ca, creierul nostru să poată citi cuvântul corect. Doar în acest fel putem înțelege sensul cuvintelor, propozițiilor, paragrafelor, etc. Abilitatea de secvențiere este foarte importantă și când trebuie să reproducem ceea ce am citit, într-o ordine corectă, logică.

²⁶Maxwell, R. (2013) Spatial Orientation and the Brain: The Effects of Map Reading and Navigation. Available online. Accesat la: <https://www.gislounge.com/spatial-orientation-and-the-brain-the-effects-of-map-reading-and-navigation/>

²⁷Murphy, R. (2013) Spatial orientation: Which way is up? Disponibil online. Accesat de la: <http://www.developlearning.co.nz/blog/spatial-orientation-which-way>

3.6. Abilitățile motorii - motricitate fină

Mulți copii cu dislexie au dificultăți privind scrierea de mână, coordonarea și echilibrul, nivelul dezvoltării abilităților motorii este unul din cele mai importante pre-rechizite pentru formarea unor deprinderi corecte de scris.

Deficiențele motorii la copiii cu dislexie de dezvoltare au fost semnalate de mult timp²⁸. Oricum, frecvența acestora variază între studii. Nicolson și colab. au raportat probleme cu abilitățile motorii grosiere și fine în aproximativ 80% dintre copiii dislexici pe care i-au studiat, și aproape toți dintre ei prezentau dificultăți de echilibru, tonus muscular sau de coordonare²⁹.

Kaplan și colab. au arătat un grad înalt de comorbiditate între dislexie și deficiențe de coordonare (63% din copiii dislexici au dificultăți motorii)³⁰.

Probleme cu scrisul de mână au fost remarcate la majoritatea elevilor care nu și-au dezvoltat abilitățile motorii fine suficient de mult înainte de începerea școlii. Coordonarea ochi-mână care este foarte importantă pentru scrierea de mână este aceeași de care este nevoie pentru ca acest copil să poată colora în contur, să taie urmărind un tipar, să deseneze sau să prindă o minge.

Aceeași coordonare este necesară pentru controlul mâinii. Dacă un elev are probleme cu echilibrul și motricitatea grosieră este foarte probabil să aibă mai apoi dificultăți în a păstra literele pe spațiu, literele lui vor avea mărimi diferite, scrisul lui se va înclina în diferite direcții și va părea stângaci și neclar. Și atâta timp cât scrisul va fi un proces dificil și laborios pentru elev, el va încerca să evite, să refuze să facă o sarcină care cere scriere de mână.

CONCLUZII

Pentru a obține o bună (precizie și viteză) și eficientă (nivel ridicat de înțelegere) citire; o corectă scriere (scriere de mână, ortografie și gramatică) și un scris bine structurat (în cazul scrierii creative), este necesar ca oricare dintre abilitățile menționate mai sus să fie dezvoltate la un nivel adecvat. Deficiența în oricare dintre aceste abilități conduce la dificultăți de citire și/sau scriere.

4. Dificultăți de învățare cauzate de dislexie

4.1. Dificultăți în citire și scriere

După cum s-a menționat mai sus, există multe abilități pe care un copil trebuie să le dezvolte la un nivel suficient de ridicat, cu mult înainte de a începe școala și de a începe să învețe să citească și să scrie.

Achiziția citirii este o sarcină complexă care necesită coordonarea mușchilor oculari astfel încât să poată urmări liniile din text; o bună orientare spațială pentru interpretarea literelor și a cuvintelor; și o memorie vizuală bine dezvoltată pentru amintirea semnificației literelor și a

²⁸Denckla MB, Rudel RG, Chapman C, Kregler J. Motor proficiency in dyslexic children with and without attentional disorders. Arch Neurol 1985;43:228–31.

²⁹Nicolson RI, Fawcett AJ, Dean P. Developmental dyslexia: the cerebellar deficit hypothesis. Trends Neurosci 2001;24: 508–11.

³⁰Kaplan BJ, Wilson NB, Dewey D, Crawford SG. DCD may not be a discrete disorder. Hum Mov Sci 1998;17:471–90

cuvintelor văzute. Procesul necesită capacitatea de a lucra cu secvențe, înțelegerea structurii propoziției și a gramaticii și capacitatea de a clasifica și de a analiza. În plus față de toate aceste abilități, creierul trebuie să fie capabil să integreze stimulii vizuali percepuți (litere și combinații de litere) cu informațiile stocate în memorie și să asocieze acești stimuli cu sunetele corespunzătoare. Sunetele trebuie apoi asociate cu semnificațiile specifice. Pentru a obține o mai bună înțelegere, cititorul trebuie să-și amintească semnificația cuvintelor pe care le citește până când ajunge la sfârșitul propoziției sau a paragrafului. O problemă în oricare etapă a acestui proces, duce la dificultăți de citire.

Orice problemă privind percepția, orientarea spațială, memoria și/sau atenția pe care o poate avea un tânăr educabil duce într-o anumită măsură la probleme în dobândirea unei bune tehnici de citire și cauzează dificultăți de înțelegere. Dacă unui elev i se pare dificil cititul, dacă nu înțelege ce citește, este evident că nu va simți nici o plăcere să citească. Dacă în plus copilul nu poate vedea o îmbunătățire a tehnicii sale de citire sau a nivelului de înțelegere, în ciuda eforturilor sale, își va pierde foarte repede interesul și motivația de a citi.

Când se vorbește despre alfabetizare, se face referire la fundamentarea și dezvoltarea citirii și a scrierii. Dificultățile înregistrate la citire sunt adesea însoțite de dificultăți de scriere.

Profesioniștii folosesc termeni diferiți pentru a descrie aceste dificultăți, iar disgrafia (dificultatea de scriere) este doar una dintre ele. Indiferent ce definiție este folosită, este important să se înțeleagă că scrierea lentă și săracă nu înseamnă că acest copil nu încearcă destul de mult. Pentru mulți copii cu disgrafie, chiar să țină corect creionul în mână și să „păstreze” literele pe o linie poate fi o mare provocare.

Scrisul de mână (lent, „stângaci” și de multe ori greu de citit) nu este singura problemă atunci când vine vorba de dificultățile pe care elevii cu dislexie le întâmpină, privind scrierea.

Deși în momentul în care un elev cu dislexie ar trebui să „se mute” de la școala primară la cea gimnazială, se presupune că a reușit să-și însușească cititul și scrisul, foarte des multe dintre problemele cu care aceștia se confruntă în procesul de citire și scriere sunt încă observate, ceea ce face ca citirea și scrierea lui să fie departe de nivelul de vârstă/clasă.

Cum afectează subdezvoltarea unora dintre abilitățile descrise în Partea 3 abilitățile de citire și scriere, în etapa în care elevul este pe punctul de a începe ciclul gimnazial?

ÎN CITIRE

Nedezvoltarea în...	Cum afectează achiziția citirii?
Percepția vizuală	- Recunoașterea literelor - dificultăți de a vedea asemănările și diferențele în forma și orientarea literelor ("m" - "n"; "b" - "d" etc.); - Probleme cu fonturi diferite - un copil poate recunoaște "g" (de tipar), dar nu "g" (de mână), sau poate recunoaște litera mare și în același timp să aibă dificultăți în recunoașterea literelor mici (D - d, M - m, Q - q, etc.).
Percepția auditivă	- Dificultăți legate de percepția textului prezentat auditiv;

	- Dificultăți în a împărți cuvântul în sunetele din care este compus sau de a pune sunetele împreună pentru a forma un cuvânt; - Dificultăți de identificare a primului și a ultimului sunet al unui cuvânt; - Dificultăți de diferențiere a cuvintelor asemănătoare fonetic (nu poate "auzi" diferența între "mare" și "tare" sau "copii" și "copii"); - Probleme cu înțelegerea citirii.
Percepția fonologică/ conștientizarea fonologică	- Probleme cu identificarea sunetelor individuale într-un cuvânt, cum ar fi "c-o-t". (Copilul poate cunoaște fonemele individuale, dar pur și simplu nu le poate pune împreună); - Probleme în despărțirea unui cuvânt necunoscut în silabe și pronunțarea lui, cum ar fi "te-le-fo-n"; - Dificultăți în decodificarea și fluența citirii; - Probleme cu înțelegerea mesajului citit din cauza tehnicii slabe de citire.
Memoria vizuală	- Dificultăți de reproducere a unei secvențe de stimuli vizuali (cum ar fi literele într-un cuvânt); - Dificultăți în amintirea aspectului vizual general al cuvintelor sau a succesiunii literelor cuvintelor în vederea citirii și pronunțării corecte; - De fiecare dată trebuie să decodifice orice cuvânt, chiar și pe cele mici (lipsa recunoașterii modelului).
Memoria auditivă	- Probleme în a înțelege ce înseamnă cuvintele (poate arăta o înțelegere întârziată a limbajului). - Probleme în înțelegerea și respectarea instrucțiunilor verbale.
Memoria de scurtă durată	- Probleme cu decodificarea; - Dificultatea de a procesa suficient ideile sau informații în timp ce le citește; - Dificultăți de a ține cont de ceea ce se citește (adesea uită începutul unei propoziții sau al unui paragraf până la sfârșitul acestuia; în unele cazuri se poate întâmpla chiar și cu cuvinte mai lungi); - Probleme cu stocarea informațiilor spațio-vizuale (cum ar fi secvența de litere într-un cuvânt).

Memoria de lungă durată	- Imposibilitatea de a stoca și/sau de a recupera informații după citirea textului; - Dificultăți de a recupera secvențele de grafeme și foneme; - Dificultăți de a înțelege ceea ce citește.
Memoria semantică	- Probleme cu înțelegerea cuvintelor și a conceptelor care au ca rezultat un nivel scăzut de înțelegere a textului citit.
Secvențiere	- Probleme cu mișcarea globilor coulari și urmărirea structurii liniare a textului (linii lipsă; "saltul" înainte și înapoi peste text); - Lacune în percepția textului și ca urmare, înțelegerea slabă a ceea ce se citește; - La nivel tehnic - probleme cu decodificarea - înlocuirea și omisiunea literelor, sau schimbarea locului lor, ghicind cuvintele în loc să le citească. Drept rezultat, citirea lentă, încurcată, incorectă, schimbarea sensului cuvintelor/propozițiilor și nivelul scăzut al înțelegerii.
Atenție	- Probleme cu decodificarea și respectarea punctuației; - Probleme cu fluența citirii; - Probleme cu înțelegerea citirii; - Oboseală rapidă; - Pierderea motivației și a interesului.

ÎN SCRIERE

Probleme cu....	Cum afectează achiziția scrierii?
Deprinderile de motricitate fină	- Priza creionului incorectă sau neobișnuită; - Dificultăți de a "păstra" scrisul pe linie; - Scrierea incorectă a unora dintre elementele literei (pornind dintr-un punct de vedere neobișnuit sau în direcția incorectă); - Unele litere sunt scrise greșit - elemente adăugate sau lipsă; - Este dificil să distingă unele litere asemănătoare optic (m-n-u; a-d; t-f, etc); - Scrisul de mână este greoi și greu de citit.

Percepția și memoria vizuală și auditivă	- Dificultăți în a discrimina sunete similare - înlocuirea literelor care reprezintă sunete similare ("sare"- înlocuit cu "zare"); - Scrierile după dictare sunt provocatoare; - Incapacitatea de a lua notițe.
Percepția fonologică/ conștientizarea fonologică	- Un proces foarte lent de "codificare" (adesea se pare că copilul nu-și mai amintește cum să scrie litera care reprezintă sunetul "s" de exemplu); - Probleme semnificative la scrierea unei dictări; - Ordinea incorectă a literelor într-un cuvânt, care uneori schimbă sensul (pot scrie "mare" în loc de "rame"); - Omiterea sau adăugarea de litere la scriere.
Orientarea spațio-vizuală	- Înlocuirea literelor asemănătoare optic (d-b, p-q; u-n, etc.); - Dificultăți în reamintirea modului în care arată un cuvânt sau succesiunea literelor dintr-un cuvânt, care constituie un obstacol pentru scrierea de mână și care poate cauza probleme de ortografie; - Scrierea nu este un proces automat chiar și atunci când vine vorba de cuvinte uzuale; - Scrierea de mână arată "stânjenitoare", neuniformă și ilizibilă; textele scrise sunt prost organizate pe hârtie.
Reguli gramaticale și de punctuație	- Dificultăți în reamintirea regulilor gramaticale și excepțiile acestora; - Este posibil să cunoască regulile, dar să nu le poată aplica atunci când scriu; - Nu cunosc semnificația semnelor de punctuație și rolul lor în textele scrise; nu le pot folosi corect; - Dificultăți de împărțire a cuvântului în silabe pentru a trece corect de pe un rând pe altul; - Dificultăți în utilizarea formei corecte a verbului, atunci când își prezintă gândurile în scris; - Dificultăți în definirea corectă a părților discursului și a părților din propoziție; - Dificultăți de a-și exprima structurat, gândurile în scris.

Scrierea creativă	- Dificultăți de a face un plan pentru un eseu;- Dificultăți de a urma ordinea corectă a secvențelor dacă trebuie să repovestească o poveste în scris;- Vocabular limitat, încercarea de a folosi cuvinte simple de a căror sens sunt siguri;- Folosirea în principal a frazelor simple scurte atunci în scris; se observă lipsa aproape completă de adjective și adverbe.

Desigur, nici profesorii, nici părinții nu ar trebui să aștepte până la perioada de tranziție dintre școala primară și gimnaziu pentru a observa problema și a căuta ajutor profesionist. Cu cât problema este identificată mai devreme, cu atât mai devreme începe intervenția – și cu atât sunt mai mari șansele ca acel copil să-și dezvolte abilitățile necesare și să depășească dificultățile sale de citire și scriere.

4.2. La matematică

Dificultățile de citire (dislexia) sunt destul de frecvent însoțite de dificultăți de numerație și matematică - diferite studii arată că 30-70% dintre elevii cu dislexie se confruntă și cu probleme de matematică ([Badian, 1999](#); [Kovas et al., 2007](#); [Landerl & Moll, 2010](#); [White, Moffitt, & Silva, 1992](#)).

Cele mai frecvente probleme la matematică pentru un elev dislexic sunt: amestecarea numerelor, a cantităților, a semnelor matematice; amestecarea operațiilor; confuzii în relațiile secvențiale și de orientare în spațiu; dificultăți în înțelegerea și reamintirea conceptelor matematice. Pentru elevii cu dislexie (chiar dacă nu au discalculie), matematica poate fi o problemă, în măsura în care abilitățile lor slabe de citire și nivelul scăzut de înțelegere a lecturii îi împiedică să citească corect și să înțeleagă instrucțiunile și cuvintele din problemele matematice. Subdezvoltarea competențelor de secvențiere din celălalt domeniu, cauzează probleme privind capacitatea de a se desprinde și de a urma instrucțiuni scrise în mai multe trepte sau de a efectua operațiile aritmetice în ordinea corectă.

4.3. În învățarea unei limbi străine

Când vine vorba de dislexie și de relația dintre aceasta și învățarea limbilor străine, pot apărea multe dificultăți cu care se confruntă un elev dislexic. Cele mai grave sunt:

- ✓ Discriminarea sunetelor;
- ✓ Pronunția unor sunete;
- ✓ Morfologia și sintaxa;
- ✓ Achiziția vocabularului;
- ✓ Reguli gramaticale și modul de aplicare a acestora;
- ✓ Citirea și scrierea (structura propoziției și ortografia).

Când un elev învață o nouă limbă, el va afla că există sunete în limba străină care nu există în limba maternă. Este posibil ca elevii cu dislexie să aibă probleme să perceapă aceste sunete și să le pronunțe în mod corect, din cauza dificultăților fonologice pe care le au.

„Competența într-o limbă vorbită constă în capacitatea de a folosi sunetele care formează cuvinte și propoziții, pentru a transmite sensuri. Pentru a vorbi, trebuie să putem articula, prin mișcări particulare ale organelor fono-articulatorii sunetele limbii noastre și pentru a înțelege limba vorbită, trebuie să recunoaștem aceleași sunete în toți stimulii auditivi pe care noi îi percepem în mediul înconjurător³¹” (Nespor, M. & Bafile, L., 2008).

De exemplu, sunetul primei silabe a cuvântului englezesc "think" nu este prezent în majoritatea celorlalte limbi europene, astfel încât un vorbitor nativ al altei limbi, va avea probleme în a distinge între acest sunet ([θ]) și sunetul [t] (deoarece "locul" unde acest sunet consonant este articulat, este foarte aproape de sunetul englez [θ]) și de sunetul [t] (deoarece consoana din altă limbă împărtășește același "mod de articulare").

Aspectele morfologice și morfo-sintactice ale limbii sunt problematice pentru majoritatea elevilor dislexici în prima lor limbă, iar aceste probleme, în majoritatea cazurilor, sunt transferate la învățarea limbilor străine.

O altă dificultate serioasă întâmpinată de elevii dislexici atunci când învață o limbă străină, este să-și amintească cuvintele noi - atât pronunția, cât și semnificația lor și să le recupereze din memorie când este necesar. Foarte adesea se observă o mare diferență între mărimea vocabularului receptiv și expresiv în limba străină.

Limbile diferă în funcție de gradul de corespondență dintre grafeme-foneme. Limbile finlandeză, italiană și turcă se află în grupul de limbi "transparente" în care decalajul dintre numărul de foneme și numărul de grafeme nu este atât de mare (în italiană, de exemplu, 25 foneme sunt reprezentate de 33 de grafeme sau de combinații de grafeme). Pe de altă parte, unele limbi precum limba franceză (35 foneme reprezentate de 190 de grafeme sau combinații de grafeme) și mai ales limba engleză (40 foneme reprezentate de 1120 de grafeme sau combinații de grafeme), au așa-numita ortografie "profundă". Deci, dacă un student turc cu dislexie are dificultăți în a citi și a scrie în limba maternă "transparentă", cum va fi pentru el să învețe să citească și să scrie în limba engleză, cu ortografia ei profundă?

4.4. La istorie/ geografie/ științe

De fapt, toate aceste subiecte necesită multă citire și scriere. Prin urmare, este de înțeles că dislexia va afecta procesul de învățare și rezultatele obținute de elevii dislexici. Deficiențele în citirea fluentă, înțelegerea textului citit, memoria, procesarea vizuală și auditivă, organizarea și gestionarea timpului, secvențierea, afectează învățarea la diferite subiecte, în diferite grade.

Când vine vorba de Istorie și Geografie, dificultățile sunt cauzate de lectura slabă și respectiv, de nivelul scăzut de înțelegere a citirii care, la rândul său, conduce la o incapacitate de a înțelege lecția, de a extrage ideile principale ale textului, de a învăța aceste idei și de a le reproduce mai târziu, când este necesar. Mulți elevi dislexici nu pot să facă legătura între cunoștințele acumulate anterior și noile cunoștințe, este dificil pentru ei să extragă esențialul, imaginea de ansamblu din multitudinea de detalii și să facă o legătură între ele. Deficiențele la nivelul capacității de secvențiere cauzează, de asemenea, dificultăți.

³¹Nespor, M. & Bafile, L. (2008). I suoni del linguaggio” Bologna: Il Mulino

Științele (fizică/chimie/biologie) pot fi, de asemenea materii problematice pentru elevii cu dislexie. Problemele care apar aici sunt similare cu cele specifice învățării istoriei/geografiei, dar aici sunt observate, de asemenea, dificultăți în decodificarea și învățarea vocabularului specific materiei, precum și utilizarea unei abordări sistematice pas cu pas a învățării, în ceea ce privește aceste subiecte înțelegerea și dobândirea noilor cunoștințe bazându-se pe cele anterioare.

4.5. La muzică/arte/sport

Majoritatea părinților și profesorilor împărtășesc opinia că orele de Muzică, Artă și Sport contribuie la dezvoltarea personalității copilului și la îmbunătățirea abilităților de viață. Aceste subiecte sunt considerate de majoritatea ca fiind cele mai ușoare și un fel de oportunitate pentru elevi de a se relaxa între alte ore. Și este adevărat, dar nu pentru elevii cu dislexie.

Cercetările au arătat că abilitățile muzicale și lingvistice sunt legate, în măsura în care ambele se bazează pe percepțiile fonologice, ceea ce, după cum s-a explicat deja, reprezintă premisele dezvoltării unor bune abilități de citire. De cealaltă parte - notele precum și literele sunt imagini grafice, iar procesele cognitive implicate în achiziția lor sunt similare, astfel încât copiii cu dislexie vor avea mai multe dificultăți în a învăța note, semne muzicale și toate combinațiile lor. Și ca o consecință - citirea notelor (ceea ce este de așteptat ca elevii să fie capabili să facă până la sfârșitul școlii primare) poate fi o mare provocare pentru un elev dislexic. Cu toate acestea, este necesar și foarte important pentru studenții dislexici să învețe muzica. Intervenția muzicală consolidează abilitățile de bază ale percepției fonologice și auditive, care vor afecta în mod pozitiv competențele de vorbire/citire a copiilor.

Desenul și colorarea influențează dezvoltarea abilităților motorii fine, care este deosebit de important pentru scrierea de mână. Foarte adesea un copil, ale cărui desene sunt destul de simple, cu detalii lipsă, proporții greșite, prea mari sau prea mici - are probleme cu scrierea de mână. De asemenea, atunci când un copil desenează, coordonarea ochi-mână are aceeași importanță ca atunci când scrie. Poate fi afectată și capacitatea copilului de a desena figuri geometrice.

Este foarte benefic pentru copiii cu dislexie nu doar să participe în mod activ la cursurile de educație fizică la școală, ci să fie implicați în activități sportive și în afara școlii. Adesea copiii cu dislexie (mai ales dacă dislexia este „însoțită” de dispraxie) se simt stânjențiți, prezintă probleme de coordonare și echilibru. Acest lucru le provoacă dificultăți considerabile în a se descurca bine în orele de educație fizică, în special la sporturile de echipă, cum ar fi baschet, fotbal etc. De multe ori, din cauza performanței slabe, aceștia sunt scoși din aceste activități, deoarece nimeni nu îi dorește în echipă. Oricum, indiferent de dificultățile cu care se confruntă, copiii dislexici ar trebui încurajați să facă sport. Acest lucru va contribui la dezvoltarea abilităților lor motorii generale, a orientării spațiale, a abilității de a înțelege instrucțiunile date pe cale orală și de a le urma, a competențelor de secvențiere, a aptitudinilor organizatorice, de disciplină și de gestionare a timpului. În același timp, sportul le oferă elevilor dislexici șansa de a reuși în ceva care nu necesită citire și scriere.

4.6. În organizare și managementul timpului

Aproape toți elevii dislexici au probleme cu organizarea activităților și cu gestionarea timpului. Acestora le ia mai mult timp și trebuie să muncească mai mult decât colegii lor non-dislexici pentru a-și îndeplini sarcinile, în special acelea care necesită citire și scriere. Dar

aceste dificultăți sunt adesea ignorate de către profesori și părinți, prin urmare, e mult mai probabil ca elevii dislexici să fie judecați ca fiind leneși, imaturi, neglijenți sau submotivați.

Elevii cu dislexie au dificultăți în așa-numita funcționare executivă, ceea ce le afectează abilitățile organizatorice și de management al timpului. Pentru a finaliza o sarcină, este necesar ca elevii să fie capabili să realizeze un plan de îndeplinire a sarcinii; să facă modificări/ajustări de-a lungul drumului; să rămână motivați, să rămână persistenți și să respecte calendarul și termenul limită.

La unii elevi, deficitul de memorie de scurtă durată, nu le afectează doar abilitățile de citire și scriere, ci face dificilă și organizarea timpului. Mulți elevi dislexici (în special în timpul școlii primare), nu reușesc să-și finalizeze toate sarcinile de învățare (să pregătească lecțiile, să scrie temele) și foarte des folosesc ca scuză expresiile „Am uitat caietul acasă”, sau „Nu știam că avem teme”.

Aptitudinile de gestionare a timpului nu sunt inerente, dar este de așteptat ca o persoană să-și dezvolte și să-și îmbunătățească aceste abilități în procesul de creștere și dezvoltare. Cu toate acestea, copiii dislexici au o percepție diferită a timpului și trebuie să se gândească în mod intenționat cum să facă acest lucru.

5. Cum să ajuți?

5.1. Educați-vă singuri!

Ca să vă puteți ajuta copilul într-o manieră eficientă trebuie mai întâi să vă educați pe voi. În ziua de azi există multe informații referitoare la dificultățile de învățare, în general, și despre dislexie, în special - există cărți, articole, site-uri web și diferite forum-uri și grupuri de suport, unde părinții își împărtășesc experiența.

1. Observați-vă copilul de la o vârstă fragedă – este important să remarcați orice particularități în dezvoltarea lui. Informați-vă cu privire la ceea ce ar trebui copilul să facă la o anumită vârstă și observați dacă există o întârziere în dezvoltare în ceea ce privește anumite abilități, încercați să găsiți modalități prin care să ajutați copilul să își dezvolte abilitățile ce necesită sprijin - acest lucru va face ca pe viitor să îi fie mai ușor.
2. Dislexia este cea mai des întâlnită tulburare specifică de învățare (afectează 10-15% dintre copii), așadar este o idee bună să învățați mai multe despre simptomele dislexiei și să căutați ajutor cât mai devreme dacă suspectați prezența dislexiei la copilul dumneavoastră.
3. În cazul în care copilul dumneavoastră a fost diagnosticat cu dislexie este important să învățați cât mai multe despre această condiție pentru a înțelege cauzele, manifestările și consecințele. Veți descoperi că dislexia afectează nu doar cititul și scrisul, ci capacitatea de învățare în general, precum și alte abilități de viață. Cu cât veți ști mai mult, cu atât veți înțelege mai bine dificultățile copilului dumneavoastră și veți putea să îl ajutați într-o manieră eficientă.
4. Bineînțeles, tu ești cel mai bun purtător de cuvânt al copilului tău, dar pentru a-l ajuta să își depășească dificultățile trebuie să apelezi la ajutor specializat. Există specialiști formați pentru a lucra cu persoanele dislexice. Înainte de a lua o decizie referitoare la un anumit tip de intervenție, trebuie să afli cât mai multe informații cu privire la rezultatele posibile ale oricărui tip de tratament – să cunoști criteriile ce se iau în considerare în evaluarea progresului și cât timp este necesar pentru a obține acele rezultate. Încearcă să iei legătura cu alți părinți ai căror copii au beneficiat deja de un anumit tip de terapie – opinia lor te va ajuta să poți lua o decizie.

5. Fiecare țară are o anumită legislație cu privire la educația persoanelor cu cerințe educative speciale. Dacă copilul tău a fost diagnosticat cu dislexie poate beneficia, în funcție de nevoile sale specifice, de diverse programe de intervenție și metode de suport, cum ar fi timp extra pentru examene sau tehnologie de asistență, dar și ajutor din partea unui profesor de sprijin, psiholog școlar sau logoped. Este important ca tu, părinte, să te familiarizezi cu legislația națională privitoare la dislexie, dar și cu drepturile educaționale ale copilului.

5.2. Faceți față propriilor emoții

A discuta despre nevoia de a te ajuta pe tine ca parte din procesul de a oferi ajutor copilului poate să pară ciudat, dar este unul dintre pașii importanți din această călătorie. Mai jos vom prezenta câteva aspecte cheie care să îți fie de folos în acest proces:

1. Nu face din dificultățile copilului un punct în jurul căruia să se învârtă întreaga ta viață și a familiei tale. Te poți gândi că este imposibil să găsești spațiu personal și timp pentru tine, pentru hobby-urile tale, pentru interesele și prietenii tăi, datorită faptului că viața ta se organizează în jurul nevoilor copilului tău dislexic. Acest fapt este, de obicei, rezultatul grijilor pe care ți le faci pentru binele și viitorul copilului. Grija, îngrijorarea și anxietatea sunt foarte greu de oprit și le vei simți până în momentul în care îți vei vedea copilul că poate să depășească dificultățile, că face față nevoilor și sarcinilor școlare și duce o viață independentă și împlinită. Dar dacă pui dificultățile copilului în centrul existenței tale și a familiei tale și vei organiza totul în funcție de aceste dificultăți, vei reuși doar să ”blochezi” problema și îl vei face pe copil dependent de tine pentru o lungă perioadă de timp.
2. Elimină confuzia din jurul copilului. Încearcă să îi menții spațiul ordonat și învață-l pe copil să facă același lucru. Nu îi transmite mesaje confuze și contradictorii; toate indicațiile pe care i le dai trebuie să fie clare și simple. Fii sigur în ceea ce privește deciziile pe care le iei cu privire la copil. Copiii dislexici își păstrează gândirea în imagini/fotografică o mai lungă perioadă de timp comparativ cu alți oameni, și își transferă în imagini, în mod automat, indicațiile și explicațiile pe care le primesc. Dacă explicațiile sunt prea complicate sau dacă le dai mai mult de o indicație în același timp, imaginea mentală pe care și-o creează poate fi confuză și nu vor ști de unde să înceapă și cum să își termine sarcina – acest fapt creează frustrare, unul din marile obstacole în calea învățării.
3. Adu-ți aminte că este normal să experimentezi emoții diferite și de multe ori negative cu privire la dificultățile copilului. Este normal pentru fiecare părinte să treacă prin aceste stări emoționale și nimănui nu îi este ușor să le facă față. Dar dacă vrei să îți poți ajuta copilul trebuie mai întâi să fii conștient de propriile tale emoții și sentimente și să le faci față.

Emoțiile cel mai des întâlnite sunt:

- ✓ *Negare* – deseori părinții nu cred rezultatele testelor sau ceea ce le transmit profesorii; încearcă să găsească o scuză pentru dificultățile copilului folosind fraze de genul: ”Așa eram și eu la vârsta lui/ei.”; ”E prea mic, o să crească și o să recupereze.”, etc.
- ✓ *Furie* – părinții nu vor să accepte că au un copil dislexic; sunt furioși pe situație și se întrebă: ”De ce i se întâmplă lui asta?”
- ✓ *Depresie* – părinții sunt triști și speriați de faptul că niciodată copilul lor nu va fi ca ceilalți copii.

- ✓ *Acceptare* – este prima emoție pozitivă, pentru că este primul pas înspre rezolvarea problemei. După ce părinții acceptă problema copilului, sunt pregătiți să devină activi – să se autoeduce, să caute ajutor, să susțină și să ofere suport copilului.
- ✓ *Speranță* – informarea cu privire la dislexie, discuțiile cu specialiștii și cu părinți ai unor copii dislexici care au trecut prin situații asemănătoare aduc speranța faptului că beneficiind de tratament corespunzător, copilul poate fi ajutat, poate să depășească dificultățile și poate avea o viață de succes și împlinită.

Bineînțeles, că voi, părinți ai unui copil dislexic, puteți experimenta și alte emoții:

- ✓ *Vină* – părinții de multe ori se învinuiesc pentru dificultățile copilului și se întreabă unde au greșit. Această emoție este una foarte puternică dar nu îl va ajuta pe copil. Uneori acest sentiment îi poate face pe părinți să ascundă dislexia copilului față de prietenii de familie sau față de rude – aceasta este o decizie total nepotrivită care îl poate face pe copil să simtă că ceva nu este în regulă cu el. Câteodată pentru a face față sentimentului de vină, părinții îi consideră responsabili de problemele copilului pe profesori, școala sau sistemul educațional în general.
- ✓ *Neajutorare* – acest sentiment apare după ce părinții au încercat ei înșiși diverse strategii pentru a-și ajuta copilul, au angajat profesori în particular sau au recurs la tratamente diferite dar nimic nu a funcționat pentru copilul lor. Acest lucru nu înseamnă că nu există o soluție – părinții trebuie doar să găsească tratamentul și strategia care va funcționa pentru copilul lor.

În ciuda tuturor trăirilor negative prin care trec părinții, există și câteva pozitive. Este important să le conștientizeze, să le afirme, să le exprime și să le împărtășească cu ceilalți. Pentru copil aceste emoții pozitive ale părinților sunt de un real ajutor:

- ✓ *Dragoste și acceptare* – Nu contează ce probleme sau dificultăți are copilul, părinții întotdeauna îl vor iubi, iar dragostea lor este necondiționată.
- ✓ *Mândrie și încântare* – Chiar și copiii dislexici fac progrese, au rezultate notabile (poate nu în citit, ci în artă, muzică sau sport). Părinții ar fi bine să înțeleagă că dislexia este o modalitate diferită de a gândi și de a percepe lumea, lucru care cauzează uneori dificultăți. Nu influențează inteligența copilului și nu îl face mai rău; nu îl împiedică să devină o persoană de succes.

5.3. Ajută copilul să prindă "gustul" cărților

Cititul începe cu mult înainte ca un copil să știe să citească, așadar cărțile ar trebui să fie prezente cât mai devreme în viața lui și în contextul familial. Formăm cititori încă din leagăn, datorită faptului că dezvoltarea abilităților de scris-citit pot și ar trebui să înceapă cu mult înainte de intrarea copilului în sistemul de învățământ formal. Aceste „întâlniri” timpurii cu cărțile trebuie să fie planificate cu grijă de către părinți, în așa fel încât copilul să simtă plăcere și să-și poată forma o atitudine pozitivă față de acestea. Copiii ar trebui să ia contact cu cărțile foarte devreme; ar trebui să aibă șansa să se joace cu cărțile, să le răsfoiască, să îi asculte pe părinți citindu-le și să îi vadă citind pe adulții din familia lor. „Mediul familial influențează copilul în nenumărate moduri. Dacă părinții citesc mult, sunt interesați de cărți, e foarte posibil ca și copii să devină interesați să citească”(Oliver, 1976, p.64)³².

³²Oliver, C. (1976). The child and leisure. Lisbon: Publications Europe-America.

Familia servește ca model și joacă un rol crucial în dezvoltarea competențelor de alfabetizare, prin transmiterea expectanțelor și a atitudinilor față de citit și scris contribuind uneori inconștient la dezvoltarea abilităților necesare pentru citit, cum ar fi abilitățile lingvistice și metalingvistice. Alvarez (2000), citat de Balça (2008) spune că ”fără ajutorul părinților, există o mică șansă să i se dezvolte copilului o atitudine pozitivă față de citit”. Copiii mici copiază comportamentul părinților, așadar văzându-și părinții citind zilnic cărți, ziare sau reviste, în curând vor începe să imite cititul înainte să cunoască literele. Dacă în mediul de viață al copilului cărțile sunt parte din viața de zi cu zi, acesta își va internaliza valoarea lor, în paralel cu trezirea interesului pentru învățarea cititului.

Mai jos sunt descriși câțiva pași ușor de urmat:

1. Creați acasă un mediu unde copilul poate să interacționeze oricând cu cărțile, poate să îi vadă pe părinți citind – acest lucru creează un pattern comportamental și ajută la inițierea imitării.
2. Vorbiți despre cărți. Creșterea interesului față de subiectul unei povești prelungește plăcerea de a citi, generează împărtășirea cunoașterii și încurajează comunicarea, implicit formează ”gustul pentru citit”.
3. Citiți-i copilului în mod regulat. Continuați să îi citiți și să citiți cu el chiar și după ce poate citi independent – cititul ar trebui să devină o plăcere comună împărtășită.
4. Alegeți subiecte care sunt interesante pentru copil – există multe cărți pentru copii, deci sigur veți găsi acele cărți care să se potrivească cu interesele copilului. Nu vă îngrijorați dacă nu-i plac copilului cărțile care v-au plăcut vouă când ați fost de vârsta lui – este important să încurajați copilul să-și dezvolte propriul gust pentru citit și literatură.
5. Niciodată să nu spuneți ”citește cartea mai întâi și apoi uită-te la film” pentru că astfel transformați cititul în pedeapsă iar privitul la TV într-o formă de recompensă.
6. Duceți copilul la bibliotecă – varietatea cărților de la bibliotecă este mult mai mare decât ce aveți acasă. O vizită la bibliotecă permite copilului să intre într-o atmosferă diferită și să vadă și alți oameni citind sau împrumutând cărți.
7. Găsiți timp pentru a merge cu copilul la o librărie când mergeți la cumpărături sau la plimbare. Nu e necesar să cumpărați câte o carte de fiecare dată. Pentru copii este interesant să poată atinge cărțile, să vadă ilustrațiile. Dacă v-ați hotărât să-i cumpărați o carte nouă nu faceți acest lucru fără el – lăsați-l pe el să aleagă ce îi place.
8. Conștientizați ritmul propriu al copilului. Câteodată aceeași poveste poate fi recită de multe ori dacă copilul dorește. Acest lucru vă permite să creați fundația obiceiului de a citi.
9. Nu vă descurajați dacă la început aveți impresia că aceste strategii nu funcționează. Construiți un nou obicei și acest fapt necesită răbdare, perseverență și timp. Nu renunțați!

Dezvoltarea abilităților de a citi este un stadiu important în educația copiilor. Motivația este una dintre prerechizitele de bază pentru dezvoltarea acestor abilități. Așadar, copiii au nevoie să fie încurajați de la o vârstă fragedă să intre în contact cu cuvântul scris. Este datoria familiei, a școlii, a societății ca întreg, să creeze o atitudine pozitivă față de citit și să perceapă cititul și scrisul ca fiind instrumente indispensabile ale procesului de învățare.

5.4. Ajutați copilul să își dezvolte abilități bune de scris

Așa cum a fost explicat în partea 1.1 a acestui Ghid, dificultățile ce țin de scris se numesc disgrafie. Cititul și scrisul sunt strâns conectate, iar dislexia și disgrafia de cele mai multe ori apar împreună, de aceea atunci când un copil este evaluat pentru dislexie, e bine să fie luată în considerare și disgrafia. Chiar dacă beneficiază de un tratament specific pentru dislexie și învață să citească bine, problemele cu scrisul îl vor încetini, deoarece scrisul are un rol semnificativ în procesul de învățare și în foarte multe cazuri rezultatele școlare depind de abilitățile de scris (teste, examene, teme, etc.).

Bineînțeles că cel mai bine ar fi să începeți să lucrați în această direcție de când copilul are 2-3 ani, și chiar dacă are 8 ani sau chiar 12, încă se pot face multe în această direcție.

Când vine vorba despre abilitățile de scriere, ar trebui să ne îndreptăm privirea spre 3 aspecte:

- 1) Scrisul de mână
- 2) Ortografia
- 3) Scrierea creativă

Aceste trei aspecte sunt toate la fel de importante pentru succesul școlar al copilului.

- 1) Scrisul de mână – Pregătirea copilului pentru scriere începe prin formarea și dezvoltarea unor abilități de motricitate fină și o bună coordonare oculo-motrică. Dacă are probleme cu desenatul, coloratul, decupatul pe contur sau prinderea unei mingi, este foarte posibil ca pe viitor copilul să aibă probleme cu scrisul de mână. Așadar părinții ar trebui să fie conștienți de necesitatea de a-l învăța cât mai devreme aceste lucruri. Există și alte lucruri pe care părinții le pot face pentru a ajuta copilul cu scrisul de mână:
 - ✓ Corectarea prinderii corecte a creionului (pensă digitală). Nu este niciodată prea târziu pentru a corecta poziția de prindere a creionului – chiar și cea mai mică schimbare va avea efect asupra scrisului de mână al copilului.
 - ✓ Ajutați copilul ”să vadă” elementele din care este formată fiecare literă. De foarte multe ori dislexicii văd imaginea de ansamblu și nu au capacitatea de a descompune întregul în părți componente. Observarea părților din care este formată o literă va ajuta copilul să scrie literele cursiv și corect.
 - ✓ Fiți atenți la faptul că toate literele de formă rotundă se scriu în sens invers acelor de ceasornic.
 - ✓ Arătați-i copilului cum se scrie fiecare literă– de unde începe și în ce direcție se scrie. Observați-i scrisul și corecțați-l ori de câte ori vedeți că începe litera dintr-un punct greșit sau merge într-o direcție greșită.
 - ✓ Învățați-l să scrie literele de mână nu în ordine alfabetică, ci pe grupuri de litere cu formă asemănătoare.
 - ✓ Dacă este necesar explicați-i și arătați-i cum să lege într-un cuvânt literele între ele. În unele țări unde este folosit alfabetul latin copiii nu sunt învățați și nu este obligatoriu ca ei să învețe scrierea de mână.

Următoarele filmulețe vă pot fi de folos:

- Cum să-l înveți pe copil prinderea corectă a instrumentului de scris:
https://www.youtube.com/watch?v=I06Zqcaj_E0
- Cum să-l înveți pe copil scrierea de mână:
https://www.youtube.com/watch?v=_zhBNFtgH8k

6. Ortografia – Pentru a scrie corect, este necesar să cunoști bine gramatica și regulile de ortografie, dar acest lucru nu este suficient. Mulți elevi dislexici știu regulile gramaticale și ortografice, iar dacă sunt întrebați, vor ști când se scrie cu literă mare sau unde se pune virgulă, dar în scriere, ei par să uite aceste reguli. Problema poate proveni din deficitul de memorie vizuală sau din percepția fonologică distorsionată, memoria fonologică slab dezvoltată sau lipsa conștientizării fonologice – pot diferenția sunetele distincte dintr-un cuvânt (vezi partea 3.1.1.).

Ce pot face părinții?

- ✓ Asigurați-vă că regulile gramaticale și ortografice sunt cunoscute de către copil.
- ✓ Explicați semnificația și rolul semnelor de punctuație (pot fi folosite ideile prezentate pentru scriere – vedeți partea 5.1.).
- ✓ Explicați copilului că fiecare cuvânt este format din sunete diferite care sunt puse într-o anumită ordine (dați exemplu de cuvinte care sunt diferite doar pentru că aceleași sunete sunt puse într-o ordine diferită, precum "note" și "tone", "lac" și "cal", "rac" și "car". Jucați-vă jocuri precum: spune o literă/sunet (de ex. "a"), apoi mai adăugați încă unul (de ex. "c": se va forma "ac"), apoi mai adăugați unul (de ex. "e": se va forma cuvântul "ace").
- ✓ Învățați copilul "să audă" primul sunet din fiecare cuvânt; apoi ultimul sunet din cuvânt (de obicei acest lucru este mai dificil când este vorba despre percepție fonologică distorsionată, dar se poate învăța). Apoi se poate trece la identificarea poziției unui sunet în cuvânt (la început, la sfârșit sau la mijloc). Începe întotdeauna cu cuvinte formate din 3-4 litere).
- ✓ Învățați copilul să numească sunetele care se aud într-un cuvânt (de ex. dacă spuneți cuvântul "măr" el va trebui să spună "m", "ă", "r". Începeți întotdeauna cu cuvinte scurte care se scriu cum se pronunță și în care fiecare sunet se aude clar, și apoi continuați cu exerciții mai dificile. (Acest exercițiu se poate folosi și pentru citit– copilul pronunță mai întâi fiecare literă din care este format un cuvânt și apoi cuvântul în întregime. Datorită strânsei legături între scriere și citire, dacă veți face acest exercițiu, atât pentru scriere cât și pentru citire – lucrurile se vor îmbunătăți rapid).
- ✓ După ce copilul poate să pronunțe oral pe litere câteva cuvinte, cereți-i să le scrie. În curând va fi pregătit să scrie după dictare. Dacă ajunge la un cuvânt de care nu este sigur cum se scrie – cereți-i să îl spună pe litere mai întâi (dacă este necesar repetați cuvântul de mai multe ori până când copilul poate să îl pronunțe corect pe litere).

Bineînțeles în mod ideal părinții ar trebui să înceapă cu aceste exerciții când copilul are 4 sau 5 ani, în felul acesta copilul fiind pregătit până când va începe școala. Dar niciodată nu este prea târziu pentru îmbunătățirea ortografiei și a auzului fonematic. În plus, o mai bună cunoaștere a ortografiei și un auz fonematic mai dezvoltat înseamnă rezultate mai bune.

7. Scrierea creativă – Pentru elevii dislexici scrierea creativă este cel mai dificil aspect al scrierii. Majoritatea dislexicilor percep cuvintele și situațiile ca și cum s-ar uita la o imagine. Când te uiți la o imagine, o percepi ca pe un întreg – nu te uiți la ea din stânga sau din dreapta și de sus în jos; nu e nevoie să pui ceea ce vezi într-o anumită ordine; nu trebuie să îți organizezi gândurile sau sentimentele. Dar tocmai aceste lucruri trebuie să le faci când îți se cere să scrii despre o imagine. Așa cum a mai fost menționat, dislexicii au probleme cu secvențierea, planificarea și organizarea gândurilor și prezentarea lor în scris. Și atunci când spun o poveste aceasta pare a fi haotică și neîndemânică – chiar dacă toate detaliile sunt prezentate acestea nu sunt puse în ordinea corectă.

Cum pot părinții să își ajute copilul dislexic în scrierea creativă?

Mai jos sunt prezentate câteva idei ce pot fi de folos:

- ✓ Începeți cu un subiect ce prezintă un interes ridicat pentru copil sau ceva ce are valoare emoțională pentru el.
- ✓ Cereți-i copilului ”să vadă” mai întâi povestea – poate să închidă ochii și să încerce să își creeze un ”film” mental al poveștii. Pentru dislexici este mai ușor să își creeze o serie de imagini mentale decât să spună sau să scrie o poveste.
- ✓ Lăsați copilul să spună fiecare detaliu pe care ar dori să îl includă în poveste. Scrieți fiecare cuvânt menționat pe o foaie de hârtie. După ce toate detaliile sunt scrise, cereți-i copilului să le pună în ordine. Pentru că fiecare detaliu este ca și o piesă distinctă a unui puzzle, poate rearanja detaliile de câte ori dorește, până când este satisfăcut de rezultat.
- ✓ Este foarte folositor să învățați copilul să își folosească și să își creeze propriile hărți mentale (vezi Anexa 4). Acest lucru îl va ajuta să își organizeze ideile și să vadă structura poveștii.
- ✓ După ce toate detaliile poveștii sunt aranjate cereți-i copilului să spună povestea oral. Puteți să îl înregistrați (folosind funcția de înregistrare de pe telefon), sau puteți să scrieți povestea după cum a povestit-o el. Apoi lăsați-l să își audă povestea (din înregistrare și i-o citiți). Dacă este mulțumit de rezultat lăsați-l să scrie povestea. Bineînțeles că nimeni nu poate să spună exact aceeași poveste de două ori. Deci, lăsați copilul să scrie povestea după înregistrare sau să o copieze după ceea ce ați scris dumneavoastră.
- ✓ Nu puneți accent, la început, pe gramatică și ortografie – copilul trebuie să simtă plăcerea procesului creativ; focusați-vă pe acest aspect. În acest punct conținutul și structura sunt mai importante decât ortografia și regulile gramaticale. După un timp, puteți – împreună cu copilul – să reveniți la poveste și să faceți corecturile necesare, în așa fel încât poate să își prezinte celorlalți cu mândrie ceea ce a lucrat.
- ✓ Nu presați copilul – dacă observați semne de oboseală, opriți-vă – lăsați copilul să se gândească la poveste în timp ce se joacă sau în timp ce ascultă muzică sau în timp ce se plimbă în parc.
- ✓ Și țineți minte: **ÎNTOTDEAUNA LĂUDAȚI-VĂ COPILUL PENTRU REALIZĂRILE LUI!**

5.5. Ajutați copilul să își formeze abilități de studiu

Abilitățile de studiu sunt abilitățile de care are nevoie elevul pentru a asigura modalități eficiente și eficiente de învățare, păstrare și demonstrare a abilităților și cunoștințelor. De aceea este important să ajutați copiii să își dezvolte abilitățile de studiu. Din păcate, aceste abilități

de studiu nu sunt predate, într-o manieră sistematică și regulată, în cadrul școlii. Mulți copii pot achiziționa abilitățile de bază fără mare efort, fără să li se spună cum. Dar, dislexicii, de obicei, au nevoie de indicații mai explicite, în acest domeniu. Aici intervine rolul părintelui – de a sprijini copilul să își dezvolte abilitățile necesare care îl vor ajuta să poată să obțină realizări și progrese la școală.

Fiecare persoană învață în felul său. Unii oameni preferă să asculte și să vorbească, alții preferă să analizeze un text sau să învețe cu suport vizual; unii oameni au nevoie de liniște în timp ce alții se simt mai bine cu muzică; unii învață mai bine dimineața, în timp ce alții învață mai bine seara. Toate aceste aspecte specifice ale modalității prin care cineva învață formează ceea ce se numește ”stilul de învățare”. Stilul de învățare afectează modalitatea prin care o persoană învață orice, nu doar la școală.

Este un aspect general valabil faptul că dislexicii învață mai bine când beneficiază de o abordare multi-senzorială, când informația este prezentată simultan prin mai multe canale senzoriale. Această abordare permite modalităților mai slabe să fie compensate de unele mai puternice și acest lucru înseamnă că învățarea are șanse mai mari să fie mai eficientă. Este o idee bună să afli care este stilul de învățare al copilului, pentru a putea adapta mediul de învățare, pentru a organiza învățarea și modalitatea prin care îi este prezentată informația. Acest lucru este dificil de realizat la școală unde sunt 25-30 de elevi în clasă – toți cu stilul specific de învățare și preferințe, dar poate fi luat în calcul când copilul își face temele pentru acasă sau învață.

În general, din punct de vedere al stilului de învățare, oamenii se împart în trei categorii: vizuali, auditivi, kinestezici. În anexa 1 veți găsi un tabel cu caracteristicile principale ale stilului de învățare, grupat pe cele trei domenii.

Există și o altă grupare, bazată pe diferența dintre cei care se focusează pe detalii și cei care preferă să se concentreze pe imaginea de ansamblu – primul grup este format din cei care învață într-o manieră analitică și cel de-al doilea grup este format din cei care învață global. În Anexa 2 sunt listate caracteristicile celor două grupuri.

Așa cum s-a mai spus, aproape toți dislexicii au probleme cu organizarea activităților și managementul timpului. În acest caz este de un real ajutor pentru copil să fie învățat cât mai devreme să își planifice activitățile și timpul. Bineînțeles că la început nu va fi capabil să facă acest lucru de unul singur, deci părinții vor fi responsabili de pregătirea (împreună cu copilul) unui plan zilnic – timpul pentru mese, pentru joacă, pentru citit, pentru plimbare, pentru întâlnirile cu prietenii și rudele, mersul la cinema, ș.a.m.d. Când copilul începe școala este important și necesar să planificați timpul pe care copilul îl va petrece făcând teme și învățând. Mai jos vă prezentăm câteva reguli pe care puteți să le urmați:

1. Luați în calcul durata activităților în concordanță cu vârsta copilului – un copil de 7 ani își poate menține atenția activă aproximativ 15-20 de minute, în timp ce unul de 12 ani poate rămâne focusat în sarcină 30-40 de minute.
2. Anticipați câte o pauză de 10 minute între activități. Acest lucru nu înseamnă că în timpul pauzelor copilul nu trebuie să facă nimic – se poate juca un joc de masă, poate desena, poate asculta o melodie sau poate face câteva exerciții de mișcare (dacă mediul îi permite acest lucru);
3. Întotdeauna începeți cu subiectul sau materia care este interesantă pentru copil și care i se pare mai ușoară – realizarea cu succes a primei sarcini/teme îi va oferi sentimentul succesului. Asigurați-l tot timpul că dacă reușește să se descurce așa de bine la materia preferată, va reuși să se descurce la fel și la celelalte.

4. Includeți în planificarea zilnică lucruri care îi fac plăcere copilului – poate fi sport, muzică sau joaca afară cu prietenii. Aceste activități se vor programa după teme și timpul pentru învățat, dar aceste activități ar trebui să fie incluse în programul zilnic al copilului, nu o recompensă pentru realizarea unei sarcini sau activități (în caz contrar copilul poate să înceapă să perceapă activitățile ce țin de școală ca fiind pedeapsă, în special dacă are dificultăți în domeniul școlar);
5. După ce fiecare activitate din planul zilnic este realizată, copilul ar trebui să bifeze chiar el terminarea activității. Până la sfârșitul zilei toate activitățile propuse în planificare trebuie să fie bifate.

Cu timpul copilul va învăța că faptul că are un plan zilnic de activitate îl ajută să-și termine toate sarcinile și că are timp și pentru activitățile sale preferate. Va învăța, de asemenea, să își scrie singur o planificare zilnică. Este o idee bună să-și vadă părinții făcându-și o planificare zilnică. Copiii încearcă întotdeauna să-și imite părinții.

Încă un lucru – părintele, trebuie să-și propună și să propună obiective realiste pentru copil. Făcând acest lucru, sunt șanse mai mari ca obiectivele propuse să fie atinse, lucru care îl va face pe copil să obțină senzația de satisfacție, de succes și să dobândească încredere în propriile forțe. Oamenii care au încredere în ei înșiși au mai mult succes în viață.

Învățarea este un proces derulat pe tot parcursul vieții, de aceea este extrem de important ca de la început fiecare să învețe cum să învețe.

În Anexa 3 puteți găsi câteva idei (Template-uri) care vă pot oferi o strategie nouă și diferită de învățare care se potrivește stilului specific de învățare al elevilor dislexici. Folosirea lor poate oferi suport copilului dislexic pentru a-și dezvolta abilități îmbunătățite de organizare, pentru a învăța să citească mai eficient și pentru a extrage din text toate informațiile necesare. Template-urile pot, de asemenea, învăța elevii cum să-și organizeze și cum să-și prezinte cunoștințele.

Datorită faptului că învățarea este strâns legată de citire cu cât mai eficient este cititul, cu atât este mai ridicat nivelul de înțelegere, este mai bună capacitatea de organizare și de prezentare a cunoștințelor, iar ca rezultat final cu atât mai ridicat este nivelul realizărilor școlare.

Dacă îi veți arăta copilului Template-urile și dacă îl veți învăța cum să le folosească, ca parte a procesului de învățare, acest fapt va crește eficiența și responsabilitatea copilului în acest proces. În acest fel copilul va fi învățat cum să învețe independent.

5.6. Comunicarea cu profesorii/școala

Atât părinții cât și profesorii joacă un rol important; rolul lor nu este de a se înlocui unul pe celălalt, ci mai degrabă de a lucra în echipă, astfel oferind elevului un mesaj congruent despre citire și învățare. Dacă profesorii și părinții lucrează în echipă ca și ”parteneri” atunci ei vor depune un efort comun înspre atingerea aceluiasi obiectiv; de asemenea, implică responsabilitatea comună a părinților și profesorilor pentru sprijinirea elevilor care învață³³.

Pentru un copil cu probleme de învățare, o bună comunicare între părinți și profesori este foarte importantă pentru succesul acestuia. Este dovedit faptul că un număr mare de copii care au dislexie nu sunt diagnosticați în mod oficial, ceea ce înseamnă că aceștia nu au dreptul să

³³ Christenson, S.L. and S.M.Sheridan. School and families: Creating essential connections for learning. Guilford Press, NY, 2001

beneficizeze de suport din partea logopedului, profesorului de sprijin sau a psihologului. Acest fapt face comunicarea dintre profesori și părinți să fie și mai importantă.

Realitatea ne spune că adesea atunci când un elev are probleme de învățare și rezultatele sale academice nu sunt pe măsura așteptărilor sau când se comportă nepotrivit (ca urmare a problemelor de învățare), profesorii și părinții ajung să își paseze responsabilitatea și vina. Acest lucru este în dezavantajul copilului pentru că în astfel de situații copilul nu primește suport nici de la părinți nici de la profesori.

În relația dintre școală-familie-elev toți cei implicați pot doar beneficia dintr-o comunicare constantă și pozitivă. Felul în care școala comunică cu părinții determină implicarea părinților în activitatea școlară a copilului. Dacă școala trimite constant doar informații negative despre rezultatele școlare ale copilului către părinți, atunci copilul nu va mai fi motivat să încerce, iar părinții vor fi descurajați în a se implica pentru că se vor simți incompetenți în a ajuta copilul în mod eficient. Și foarte probabil părinții vor începe să dea vina pe profesori pentru că au o atitudine ”specială” (negativă) față de copilul lor și vor ajunge să îi considere responsabili pentru rezultatele școlare slabe ale copilului. Din acest motiv este important ca profesorul să se focalizeze pe progresele făcute de copil (chiar dacă aceste progrese sunt mult sub cele ale altor elevi), să scoată în evidență progresele și realizările – asta va da elevului un sentiment de reușită și îl va motiva să lucreze și mai mult.

Comunicarea eficientă dintre profesori și părinți îi va ajuta pe profesori să înțeleagă mai bine nevoile elevului și detalii legate de mediul familial, iar pe părinți să ofere mai mult suport elevului acasă în realizarea sarcinilor pentru școală.

6. Tehnologii de asistență

6.1. Ce sunt tehnologiile de asistență?

Tehnologia generală de asistență este orice dispozitiv, echipament sau sistem care îi ajută pe oameni să facă față dificultăților, astfel încât aceștia să poată comunica mai bine, să învețe și să facă față mai bine oricăror provocări ale vieții.

În conformitate cu Legea privind tehnologiile de asistență din Statele Unite din 2004, tehnologia de asistență (denumită și tehnologie adaptativă) se referă la orice „produs, dispozitiv sau echipament achiziționat comercial, modificat sau personalizat, care este folosit pentru a menține, a crește sau a îmbunătăți capacitățile funcționale ale persoanelor cu dizabilități”³⁴.

Definiția oferită de Asociația Tehnologilor de Asistență Britanice (BATA) este următoarea: ”Tehnologia de asistență este orice produs sau serviciu care ajută persoanele cu dizabilități să-și mențină sau să-și îmbunătățească capacitatea de a comunica, de a învăța și de a trăi o viață independentă, deplină și productivă”³⁵.

Tehnologia de asistență în sine nu poate îmbunătăți cunoștințele sau abilitățile. Tehnologia de asistență ajută la facilitarea învățării și poate fi utilizată cu o varietate de conținuturi de învățare.

³⁴ Assistive Technology Act (2004)

³⁵ British Assistive Technology Association <http://www.bataonline.org/further-assistive-technology-definition>

6.2. Beneficii pentru elevii cu TSI

Tehnologia de asistență are un mare potențial pentru elevii cu TSI în învățământul de masă. Beneficiile sale includ creșterea performanțelor școlare la citire, scriere și ortografie; matematică; îmbunătățirea abilităților organizatorice etc. În plus, elevii cu TSI au adesea un succes mai mare atunci când li se permite să-și folosească abilitățile (potențialul) pentru a-și depăși dizabilitățile (provocările). Mijloacele de asistență tehnologică combină cele mai bune dintre cele două practici. Potrivit lui Lewis³⁶, tehnologia de asistență deservește două scopuri majore: de a crește potențialul individului contrabalansând efectele dizabilității și de a asigura un mod alternativ de realizare a unei sarcini. Astfel, utilizarea tehnologiei le permite elevilor să-și compenseze dificultățile sau să le depășească în întregime.

Când elevilor le este oferită posibilitatea de a se adapta la provocările de a citi și de a scrie, aceștia ar putea înregistra un mai mare succes școlar.

Tehnologia ajută elevii cu TSI la mai multe nivele; îi poate ajuta să realizeze sarcini precum:

- ✓ Masterarea conținutului la nivel de clasă. Tehnologia ajută la prezentarea materialului în diferite forme (vizual, auditiv, etc.)
- ✓ Dezvoltarea abilităților de citire. Există numeroase jocuri de învățare pe calculator, care pot fi folosite pentru a ajuta tinerii să învețe să scrie scrisori, să realizeze corespondența prin mesaje vocale sau să învețe ortografia cuvintelor.
- ✓ Dezvoltarea abilităților de scriere și organizare. Tehnologia permite elevilor cu dislexie să dezvolte o hartă a minții (sau o hartă a conceptului), care va ajuta la scrierea unui eseu utilizând un vocabular la nivelul clasei sau cuvinte pe care altfel nu le-ar folosi fără un computer, datorită abilităților slabe de ortografie. O astfel de hartă îi ajută pe elevii dislexici să învețe cum să structureze scrierea creativă, care este în general un punct slab pentru ei.
- ✓ Îmbunătățirea abilităților de luare a notițelor (care este foarte utilă în învățământul gimnazial și liceal/profesional). Este una dintre cele mai mari provocări pentru elevii cu dislexie, în special în ciclul gimnazial, când cantitatea de material didactic crește dramatic. Mulți elevi care se luptă cu dislexia nu reușesc să-și noteze tot, din cauza abilităților slabe privind ortografia, scrierea și/sau coordonarea oculo-motorie.
- ✓ Masterarea unor concepte educaționale care altfel ar fi fost depășite. Elevii ar putea folosi tehnologia pentru a experimenta concepte abstracte cum ar fi accelerația sau gravitația, de exemplu, prin simulări 3D.

Rolul tehnologiei pentru persoanele cu TSI, în special în ceea ce privește educația, este puternic recunoscut. Când elevii au acces la tehnologii eficiente și sunt însoțite de instrucțiuni adecvate, performanța lor generală se îmbunătățește. Tehnologia permite elevilor cu dislexie să aibă șanse egale în experiențele de învățare școlare cu toți ceilalți elevi.

6.3. Tehnologii disponibile în țările partenere

6.3.1. Turcia

Tehnologii de asistență utilizate în Turcia pentru studenții cu TSI:

Aceste programe sunt destinate utilizării pe telefoane mobile, tablete și table interactive.

³⁶ Lewis (1998:16-26).

- ✓ Text-în-vorbire:
 - "Teknoses" Descărcare gratuită de la <http://www.teknoses.com/tr/>
 - "Google Translate", care permite discursurilor să se transforme în texte sau textelor în discursuri, precum și traduceri.
- ✓ "Atinge și scrie" - pentru a preda litere, numere și chiar cuvinte în limba turcă care oferă redimensionarea fontului și 28 de fundaluri diferite. Descărcare gratuită de la <https://itunes.apple.com/us/app/touch-and-write/>
- ✓ "Letter Shaker" - pentru predarea în special a limbilor străine. Descărcare gratuită de la <https://play.google.com/.../apps/details?...WordShakerAndroid>
- ✓ "Open dyslexic" este un font în programul Office. Descărcare gratuită de la <https://www.opendyslexic.org/>
- ✓ Freeplane: programul de cartografiere a conceptului - care este un program gratuit și ușor de utilizat. Descărcare gratuită de la <https://freeplane.en.softonic.com/>
- ✓ Google Chrome - Utilizarea browserului Google Chrome este, de asemenea, o altă tehnologie de asistență utilizată pentru că are caracteristici utile pentru persoanele cu dislexie. În fila "Extensii" din Google Chrome există trei caracteristici care pot fi atinse:
 - Open Dyslexic,
 - Dyslexia Friendly,
 - Dyslexia Reader Chrome.

Acestea sunt toate concepute pentru persoanele dislexice pentru a le ajuta să citească cu ușurință.

- ✓ "Microsoft Word" - folosit cu facilitățile sale de citire.
- ✓ "Sticky Notes" - o caracteristică a sistemului de operare Windows,
- ✓ "Wise Reminder" - un software de memento personal. Descărcare gratuită de la <https://wise-reminder.en.softonic.com/>
- ✓ "Auto Train Brain" - oferă suport pentru copiii dislexici care au dificultăți în învățarea școlară și învățare prin jocuri vizuale și auditive. Pentru mai multe informații, <http://dijitalmedyavecocuk.bilgi.edu.tr/2017/12/22/disleksik-cocuklar-icin-mobil-uygulama-auto-train-brain/>

6.3.2. Bulgaria

- ✓ PC cu verficator de ortografie
- ✓ Cititor de ecran (în limba bulgară) Descărcare gratuită de la <http://www.screenreader.net/index.php?pageid=15>
- ✓ Text-în-vorbire:
 - SpeechLab 2.0 (gratuit pentru persoanele cu deficiențe de vedere, distribuit în mod comercial) O versiune gratuită de test poate fi descărcată de la <http://www.bacl.org/speechlabbg.html>

- Balabolka (bulgară) - descărcare gratuită de la <http://www.cross-plus-a.com/bg/balabolka.htm>
- ✓ Software-ul de scanare OCR:
 - FineReader (folosește limba bulgară) Descărcare gratuită de la <http://finereader.bg.softonic.com/>
 - OCR CuneiForm 12 (folosește limba bulgară) Descărcare gratuită de la <http://www.download.bg/?cls=program&id=456656>
- ✓ Învăță să tastezi:
 - în bulgară - gratuit online. Poate fi accesat la <http://www.sense-lang.org/typing/tutor/keyboardingBG.php>
 - în engleză - gratuit online. Poate fi accesat la <https://www.typingclub.com/typing-qwerty-en.html> (Acesta poate fi folosit pentru a scrie în limba bulgară folosind așa numita tastatură fonetică)
- ✓ Cartografiere:
 - FreeMind (folosește limba bulgară) Descărcare gratuită de la <http://sourceforge.net/projects/freemind/>
 - Xmind (folosește limba bulgară) Descărcare gratuită de la <https://www.xmind.net/>
- ✓ Cărți audio (disponibile online, unele gratuite)
 - <http://www.avtori.com/>
 - <http://www.audioknigi.bg/>
- ✓ Cărți electronice (disponibile online, multe dintre ele gratuite)
 - <http://chitanka.info/>
 - <http://virtualnabiblioteka.com/>
 - <http://readbg.com/>
 - <http://www.booksbg.org/>
 - http://www.ciela.com/ciela_ebooks/bezplatni-knigi/bezplatni-knigi-na-blgarski-ezik.html?p=5
 - <http://www.slovo.bg/>
- ✓ RoboBraille - un serviciu de e-mail și web capabil să transforme automat documentele într-o varietate de formate alternative, inclusiv fișiere audio, cărți electronice, cărți DAISY etc. Disponibil în 16 limbi, inclusiv în bulgară. Gratuit. Poate fi accesat la www.robobraille.org
- ✓ Adysfont - fonturi concepute pentru cititorii dislexici. Descărcare gratuită de la: <http://www.adysfont.com/>

6.3.3. România

✓ Aplicații:

Aceste programe sunt destinate utilizării pe telefoane mobile, tablete și table interactive:

- Teste gramaticale:

<https://play.google.com/store/apps/details?id=ro.paha.intrebarigramatica>

- DEX pentru Android: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.dex>

- Gramatica limbii române:

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.exceda.gramaticaromana>

- Calculator foto - Smart Calculator & Solver Math:

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.photomath.smart.study.learn>

✓ Software:

- Dyslexia Software - Able Tech România - Tehnologii de asistență
<http://www.abletech.ro/en/dyslexia-software.html>

- Citește-mă - Ebook Reader: <https://books.dyslexiefont.com/en/available-in-dyslexie/apps/263/readme--ebook-reader/>

✓ Text-în-vorbire:

- voce Acutza, disponibilă gratuit în proiectul "BatPro for Windows" Un proiect de accesibilizare a unor instrumente pentru orbi: <http://batpro.org/download-vocea-sintetica-ancutza/>

✓ Software-ul de scanare OCR

- i2OCR este gratuit, online, rapid și recunoaște corect caracterele românești, dar nu recunoaște coloanele sau tabelele: <http://www.i2ocr.com/free-online-romanian-ocr>

- NewOCR este, de asemenea, gratuit, online, rapid și recunoaște corect caracterele românești, dar nu recunoaște coloanele sau tabelele: <https://www.newocr.com/>

- OCR online poate fi mai bun, în timp ce este gratuit, online, rapid, recunoaște corect caracterele românești, recunoaște de asemenea coloane sau tabele și salvează corect documentele în text, Word sau Excel, dar uneori dă erori: <https://www.onlineocr.net/>

- OrCam MyReader 2.0, un dispozitiv de citit independent, un dispozitiv modern și inovator conceput pentru a ajuta persoanele cu dizabilități de citire sau deficiențe vizuale și care ar putea fi obținut pentru aproximativ 3500 de euro: <http://www.anjo.ro/dispozitive-electronice-de-citire-si-recunoastere-a-obiectelor/orcam-myreader-2.0-dispozitiv-de-citire-a-textelor.html>

- ✓ RoboBraille - www.robobraille.org - un serviciu de e-mail și web capabil să transforme automat documente într-o varietate de formate alternative, inclusiv fișiere

audio, cărți electronice, cărți DAISY etc. Disponibil în 16 limbi, inclusiv în limba română;

- ✓ Cărți audio:
 - Cărți audio în limba română gratuit <http://www.cartiaudio.eu/>
 - Carte audio Ciresarii <http://www.teatruaudio.com/tag/audiobook-ciresarii/>
- ✓ Cărți electronice:
 - Logopedie prin jocuri și exerciții; Laura Hărdălău, Ioana Drugaș:
https://1.facebook.com/1.php?u=https%3A%2F%2Fdrive.google.com%2Ffile%2F0Byi1V7qM62ZramN3Um8zUXpnaEU%2Fview&h=AT3SY2rZFBECiVBP3rDBQAVBdXD_K691KHzEyVCxTbt_TrFoj2GaqXzFcV67zWN8dbuBNEZw9bPUgFo3kCVPhlccN1kx4ppP4rVXN3d7Rq_zStPnkPPILO0nkLcyRJZXJoftfnuBggD0QQ0SpQJ6n0tgrv1Kl30aOg
 - Ghid pentru dezvoltarea și corectarea vorbirii; Florentina Gălbinașu, Elena Gălbinașu, Valeria Pârșan, Ioana Chelaru:
<https://drive.google.com/file/d/0Byi1V7qM62ZrMmhkOXA3S2FRZkE/view>
 - Și eu vreau să vorbesc corect; Șoimița Gherle:
<https://drive.google.com/file/d/0Byi1V7qM62ZrdmFZR0h2QmdqTG8/view>
 - Repere diagnostice bazate pe dovezi științifice în tulburările specifice de învățare; Carmen David, Adrian Roșan:
https://www.academia.edu/36041882/David_Rosan-Repere_diagnostice_in_TSI
 - Copilul dislexic - o responsabilitate comună; Bartok Eva: <http://dislexic.ro/wp-content/uploads/2017/08/Responsabilitate-comuna.pdf>
 - Plan educațional personalizat elaborat conform Ordinului nr.3124 / 10.02.2017 privind aprobarea Metodologiei de asigurare a suportului necesar pentru elevii cu dizabilități de învățare:
<https://drive.google.com/file/d/1VntBuuLbdXlnqcIAZyBQRZetVQvgN7G/view?usp=drivesdk>
- ✓ Învăță să tastezi:
 - Învăță să scrii singur::
<http://www.invatasingur.ro/tutoriale/dactilografie/qwerty.php>
 - Curs de tipărire pentru orbi: <https://www.typingstudy.com/ro/>
 - Degete agile: <https://agilefingers.com/ro>

6.3.4. Polonia

- ✓ Exerciții, sarcini și idei de la:
 - www.cmppp.pl, www.dardysleksji.pl, www.dysleksja-poradnik.org, www.ptd.edu.pl,
 - www.dysleksja.pl, www.niepelnosprawni.pl, www.radzialow.net/publikacje,
 - <http://dysleksja.univ.gda.pl>, www.bpp.com.pl/ptd/index.htm,
 - www.cmpp.edu.pl www.men.waw.pl/prawo/rozp <http://edusek.ids.pl/nauczyciel/porady>
 - www.terapiapedagogiczna.republika.pl,
 - www.dyslektykowszkole.pl

- ✓ Programul terapeutic "ORTOGRAFFITI" www.ortograffiti.pl
- ✓ Software "Ortografie pentru învățământul primar"
- ✓ Galeria de abilități - cutie de dispozitive didactice practice
- ✓ PUS - Pomóż-Ułóż-Sprawdz - setul de blocuri pentru tinerii dislexici
- ✓ RoboBraille - www.robobraille.org - un serviciu de e-mail și web capabil să transforme automat documente într-o varietate de formate alternative, inclusiv fișiere audio, cărți electronice, cărți DAISY etc. Disponibil în 16 limbi.

6.3.5. Italia

- ✓ Vorbire:
 - Facilitoffice - www.facilitoffice.org – gratuit
 - Clip claxon - <https://sites.google.com/site/clipclaxon/home> - gratuit
 - Epico - www.anastasis.it – cu abonament
 - Carlo mobile pro - www.anastasis.it – doar cu abonament
 - Cititor personal - www.anastasis.it - doar cu abonament
 - Cititorul Alfa - www.erickson.it - doar cu abonament
 - Leggixme - <https://sites.google.com/site/leggixme/> - gratuity
 - Superquaderno - www.anastasis.it - doar cu abonament
 - Geco - www.anastasis.it - doar cu abonament
- ✓ Scris:
 - Google docs gratuity
 - Abonament "Microsoft Word" cu verificare ortografică
- ✓ Instrumente pentru studiu: crearea câmpului minim
 - CMAP - <https://cmap.ihmc.us/> - gratuit
 - Freemind - <https://sourceforge.net/> - gratuit
 - Supermappe - www.anastasis.it - cu abonament
 - Ipermappe - www.erickson.it - cu abonament
 - Mindmaple - <http://www.mindmaple.com/> - cu abonament
 - Mindomo.com
 - Coggle.com

6.3.6. Portugalia

- ✓ Dicționarul electronic și enciclopedia electronică - O colecție de cărți sau informații disponibile pe un site web <https://www.dicio.com.br/enciclopedia/>
- ✓ Carte electronică - carte digitală - https://pt.wikipedia.org/wiki/Livro_digital

- ✓ Verificarea ortografiei - Verificarea ortografiei portugheze: https://tecnologia.uol.com.br/album/use_corretor_automatice_a_seu_favor_Word_album.htm
- ✓ Eu Sei (Eu știu) - Activități pedagogice interactive pentru învățământul preșcolar, primar și secundar inferior: <http://nonio.eses.pt/eusei/>
- ✓ Cărți electronice - Planul național de citire - Biblioteca digital: <http://www.planonacionaldeleitura.gov.pt/bibliotecadigital/>
- ✓ Jocuri didactice - Jocuri pentru copii despre anotimpurile anului, tabelul de multiplicare, diftongi, numere, reguli de trafic, etc.: <http://jogosdidacticos.blogspot.pt/>
- ✓ OpenDyslexic – Sursă gratuită. Tip de font care permite persoanelor cu dizabilități să citească mai ușor: <https://www.opendyslexic.org/>
- ✓ Easy Reader: Pentru cititorii dyslexici, cu vedere redusă sau orbi: <https://yourdolphin.com/easyreader>
- ✓ Site-ul Ministerului Educației pentru școli- Un număr mare de resurse educaționale pentru toate disciplinele și anii școlari: https://www.portaldasescolas.pt/portal/server.pt/community/00_recursoseeducativos/259
- ✓ Software-ul și resursele gratuite pentru nevoile speciale, include mai multe categorii, cum ar fi accesibilitatea, aplicații și widgeturi, dislexie, cititor de ecran, amplificator, sintetizator (sintetizator de voce, recunoaștere vocală și narator pentru a face comunicarea, citirea și scrierea mai ușoară.): <https://freewarenesite.wordpress.com/>
- ✓ ECR e LEXICON - ECR pentru menținerea atenției și combaterea dificultăților de concentrare, coordonarea motorie vizuală, abilitățile psihomotorii fine, memorarea și vocabularul. Lexiconul previne dificultățile de învățare și lectură și îmbunătățește aceste abilități; include diferențierea vizuală și transcrierea fonologică a unor litere asemănătoare: <http://cercifaf.org.pt/cerci/index.php/gratuito/cercifaf-recursos-download>
- ✓ Kit Nevoi speciale - Software gratuit pentru nevoi special: <http://www.acessibilidade.net/at/kit2004/educativo.htm>
- ✓ WordTalk - Adăugat pentru diferitele versiuni de MS Word, util împotriva dificultăților de citire. Acționează ca un "cititor de text" și creează o versiune de sunet vorbită a textului pe care îl citiți sau scrieți și îl citește înapoi în timp ce evidențiază cuvintele. Conține un dicționar de vorbire. Este posibil să ajustați culorile evidențiate, să modificați viteza vorbirii, să modificați textul în vorbire și să înregistrați un fișier mp3.: <http://www.wordtalk.org.uk/Download/> <https://youtu.be/SicL4gkIR5g>
- ✓ Tutoriale: Prezentare generală WordTalk: <https://youtu.be/SicL4gkIR5g>
- ✓ Utilizarea Wordtalk: <https://youtu.be/AHPeeI4CAo>
- ✓ Microsoft Speak Command - Sintetizatorul de voce al sistemului operativ Microsoft poate fi de asemenea ajustat pentru a fi vizibil în barele de instrumente Word, Outlook, Powerpoint și OneNote; instrucțiunile sunt pe paginile de asistență ale MS Office (bara de instrumente pentru acces rapid): https://support.office.com/en-us/article/using-the-speak-text-to-speech-feature-459e7704-a76d-4fe2-ab48-189d6b83333c#_toc282684835

- ✓ Philips FreeSpeech 2000 - Acest software permite recunoașterea vocii în portugheză și se pot crea texte fără a utiliza tastatura. În timp ce utilizați microfonul, puteți dicta cuvinte care sunt convertite în text: <https://www.dictation.philips.com/products/>
- ✓ Puteți descărca gratuit de la <http://uploaded.net/file/33brpy>
- ✓ Vezi site-ul Brazilian: <http://distrofico.amplarede.com.br/2010/02/philips-freespeech-2000-em-portugues/>
- ✓ Dictare (Microsoft) - Microsoft gratuit APP care recunoaște vocea/dictare pe Word, Powerpoint și Outlook. Recunoaște limba portugheză, printre alte limbi. Puteți, de asemenea, să traduceți din alte limbi. Descărcați - <http://dictate.ms/>; Întrebări frecvente - <http://dictate.ms/FAQ>; Tutorial «Unboxing MS Dictate» - <https://youtu.be/OdVvo3c4uDQ>
- ✓ Tehnologii audio - software de reproducere și înregistrare vocală: <https://play.google.com/store/apps/details?id=vr.audio.voicerecorder&hl=pt> (de exemplu: Audacity, Wavosaur, Vocaroo, Soundcloud, etc).
- ✓ Organizare de idei și tehnologii informaționale - hărți conceptuale, diagrame, organizatori de colecții și altele (de exemplu: Pinterest, Livebinders, Symbaloo, Bubbl.us: <https://bubbl.us/>)
- ✓ Mind42 (creează hărți mintale, o diagramă specială care permite organizarea vizuală a informațiilor): <https://mind42.com/>, Popplet (Popplet este un iPad și instrument web care permite captarea și organizarea ideilor. /popplet.com/ (etc)
- ✓ Tehnici de scriere - există funcții asupra procesoarelor de text care ajută persoanele cu dificultăți de scriere, cum ar fi predictorii de cuvinte sau verificatorii de ortografie: pot fi instalate unele aplicații APPS. Tastatură virtuală - puteți introduce un text pe computer utilizând alte mijloace diferite de cele ale tastaturii convenționale: https://www.youtube.com/watch?v=_ziOP0yWF5k.
- ✓ Text-în-vorbire: Converteste un text într-un fișier audio. Acesta diferă de cititorul de ecran deoarece acesta este integrat în sistemul operativ și citește nu numai textul ci toate celelalte operații efectuate pe computer
- ✓ Predictor de cuvinte: Eugénio, o génio das palavras (Eugenio, geniul cuvintelor) : <http://www.l2f.inesc-id.pt/~lco/eugenio/> - pe măsură ce scrieți, prezice cuvintele posibile utilizând primele litere. Îi ajută pe cei cu dificultăți de scriere mai mari. Există, de asemenea, un predictor de cuvinte disponibil în Word.
- ✓ Tastatură virtuală - (Google): <https://www.baixaki.com.pt/download/teclado-virtual-do-google-.htm>
- ✓ Recunoașterea vocii - Scrierea în Word folosind voce cu funcție de dictare: <https://www.techtudo.com.br/dicas-e-tutoriais/2018/06/como-escrever-no-word-usando-a-voz-com-un-funcao-ditado.ghtml>
- ✓ Tehnologii de citire, pentru cei cu probleme de vedere, sintetizatoare de voce - <https://youtu.be/Hf663--0544>,
- ✓ Recunoașterea caracterelor, citirea optică, documente privind aspectul alternativ (de ex. SlideTalk - <http://youtu.be/ZOY19SJSyWI>, Balabolka: <https://youtu.be/Hf663--0544>, Readspeaker - <https://youtu.be/Hf663--0544>, Philips Free Speech 2000, Daisy Reader etc.).

- ✓ OCR - Recunoașterea optică a caracterelor - convertește imagini PDF și imagini digitalizate în WORD
- ✓ Tehnologii mobile
- ✓ Datorită portabilității, interfeței simple, vitezei de procesare și a capacităților de comunicare și informare, computerele, tabletele și smartphone-urile oferă tuturor elevilor, inclusiv celor cu nevoi speciale, o gamă largă de oportunități de învățare.
- ✓ PDF accesibil (Clear SW) - citire PDF gratuită APP (sintetizator de voce), cu funcții de amplificare și contrast color <https://www.clarosoftware.com/>
- ✓ Fonturi text care maximizează citirea literelor
- ✓ Alte tipuri de suport pot fi foarte utile pentru elevii cu anumite nevoi, de exemplu: birouri de citire înclinate pentru o poziție de citire ergonomică corectă sau lucrul la calculator, scrierea echipamentului adaptiv, hârtie tipografică imprimabilă, grilă pentru tastatură, tabele de simboluri / imagini:
- ✓ Software comercial "Zoom Ex" - <http://www.woodlaketechnologies.com/Zoom-Exp/abi500.htm>
- ✓ /Site-ul Dyslexia <https://dislexia.pt/blog/fontes-de-texto/>

6.3.7. Mai multe resurse în limba engleză:

- ✓ Aplicații:
 - Sticky Notes + Widget
 - <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.symcoding.widget.stickynotes>
 - Planificator școlar
 - <https://play.google.com/store/apps/details?id=daldev.android.gradehelper>
 - Alphabets ABC Sunete Phonic
<https://play.google.com/store/apps/details?id=abc.alphabet.phonic.sounds.app.kids>
 - ABC Song - Videoclipuri Rhymes, Jocuri, Învățare Phonics
 - <https://play.google.com/store/apps/details?id=kidzooly.rhymes>
 - iWordQ US este o aplicație ușor de scris și de citit pentru a ajuta scriitorii și cititorii care se luptă: <https://itunes.apple.com/ca/app/iwordq-us/id557929840?mt=8&ign-mpt=uo%3D4>
- ✓ Software:
 - Software de citire și scriere pentru dislexici: <https://www.texthelp.com/en-us/products/read-write/assistive-technology-dyslexia-software/>
 - Software-ul educativ pentru alfabetizare și dislexie: <https://www.texthelp.com/en-us/sectors/education/>
 - Software-ul de scriere și ortografie Co:Writer, acest software este ușor de utilizat, el corectează și oferă sugestii pentru greșeli de ortografie și gramatică de bază atunci când utilizatorul introduce cuvinte în pagini web, e-mailuri și

aplicații precum Microsoft Word. Acest software se integrează cu ușurință cu Write Out Loud: <https://learningtools.donjohnston.com/product/cowriter/>

- ✓ Text-în-vorbire:
 - Verbose este un convertor text-în-vorbire ușor și convenabil care poate citi cu voce tare sau salva textul vorbit în fișiere mp3: <https://www.nch.com.au/verbose/index.html>
 - Write Out Loud, acest program text-în-vorbire are instrumentele esențiale pentru a ajuta utilizatorii să scrie și să aleagă corect cuvintele. Programul permite utilizatorilor săi să creeze cu ușurință documente de cuvinte fără erori și se integrează ușor cu Co:Writer: <http://donjohnston.com/writeoutloud/>
- ✓ Cărți audio:
 - Povești de adormit copii în format audio: Miette's Bedtime Story Podcast
 - Câteva sute de cărți audio selectate cu atenție: Podio Books
 - O selecție de cărți cu conținut educațional în format audio: Oculture Free Audio & Podcasts
 - Povești și lecturi educaționale în format audio: StoryNory
 - O secțiune bogată de materiale educaționale în format audio: Learn Out Loud
 - Povești și lecturi educaționale în format audio: StoryLine Online
 - Resurse gratuite, inclusiv audiobook-uri: FreelyEducate.com
 - Peste 7000 de cărți electronice gratuite și audiobook-uri. Books Should Be Free
 - Materiale vechi dedicate copiilor: Kiddie Records Weekly
- ✓ Învăță să tastezi:
 - Învăță să tastezi gratuit <https://www.typingclub.com/>
 - Predați și învățați să tastați gratuit! <https://www.typing.com/>
- ✓ RoboBraille – convertor de documente capabil să transforme automat documentele într-o varietate de formate alternative, inclusiv fișiere audio, cărți electronice, cărți DAISY etc. <http://www.robobraille.org/ro>
- ✓ PC cu verficator de ortografie
- ✓ Instrumente de cartografiere mintală:
 - MindView: <http://www.matchware.com/en/default.htm>
 - Mindjet: <https://www.mindjet.com/>
 - MindGenius: <http://www.mindgenius.com/>
 - iMindMap: <http://imindmap.com/>
 - Spark Space: <http://www.spark-space.com/>
 - Inspiration: <http://www.inspiration.com/>
 - Claro Ideas: <https://www.clarosoftware.com>
 - Xmind: <http://www.xmind.net/> - gratuit
 - Freemind: <http://sourceforge.net/projects/freemind/> - gratuit

- ✓ Dicționare online:
 - <http://www.thefreedictionary.com/>
 - <http://dictionary.reference.com/>
 - <http://www.eurodict.com/>
- ✓ Cele mai bune enciclopedii online:
 - <http://www.refseek.com/directory/encyclopedias.html>
- ✓ Procesoare de text vocale:
 - <http://www.donjohnston.com>
 - <http://www.intellitools.com>
 - <http://www.readingmadeeasy.com>
 - <http://www.wordtalk.org.uk>
 - <https://www.enablemart.com/talking-word-processor>
 - <https://www.texthelp.com/en-gb>
 - <http://www.premierathome.com/products/TalkingWordProcessor.php>
- ✓ Calendare online:
 - https://calendar.google.com/calendar/render?pli=1#main_7
 - <https://www.zoho.com/calendar/>
 - <http://whichtime.com/>
 - <https://www.keepandshare.com/>
 - <https://doodle.com/online-calendar>
- ✓ Crearea unei săli de clasă prietenoasă pentru elevii dislexici:
<https://www.thoughtco.com/creating-a-dyslexia-friendly-classroom-3111082>

BIBLIOGRAFIE

1. [Anderson, J. R.](#) (2004). Cognitive psychology and its implications (6th ed.). Worth Publishers. p. 519
2. Assistive Technology Act (2004) ‘To amend the Assistive Technology Act of 1998 to support programs of grants to States to address the assistive technology needs of individuals with disabilities, and for other purposes((Online) Available: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-108publ364/html/PLAW-108publ364.htm> (accessed November 10, 2015)
3. Associação Portuguesa de Dislexia (Portuguese Dyslexia Association). Retrieved from: <http://www.dislex.co.pt/>
4. Atkinson, R. C., & Shiffrin, R. M. (1968). Chapter: Human memory: A proposed system and its control processes. In Spence, K. W., & Spence, J. T. The psychology of learning and motivation (Volume 2). New York: Academic Press. pp. 89–195
5. Bahr, C. M., Nelson, N. W., & VanMeter, A. M. (1996) ‘The effects of text-based and graphics-based software tools on planning and organizing of stories’, *Journal of Learning Disabilities*, vol. 29, pp. 355-370.
6. Baydık, B.(2011) Study of Usage of Reading Strategies of Students with Reading Difficulties and Teaching Practices of Teachers on Understanding Reading. *Education and Science*, 6(162).
7. Berryhill, M. (2008, May 09). Visual memory and the brain. Available at: http://www.visionosciences.org/symposia2008_4.html(Last accessed on 8 July 2018)
8. Beukelman, D. R., Hunt-Berg, M. and Rankin, J. L. (1994) Ponder the possibilities: Computersupported writing for struggling writers. *Learning Disabilities Research & Practice*, vol. 9, pp. 169-178
9. British Assistive Technology Association (Online) Available: <http://www.bataonline.org/further-assistive-technology-definition> (accessed October 21, 2015)
10. Bryant, D. P. & Bryant, B. R. (1998) ‘Using assistive technology adaptations to include students with learning disabilities in cooperative learning activities’, *Journal of Learning Disabilities*, vol. 31, 41-54
11. Buzan, T. (1974). ‘*Use your head*’. London: BBC Books.

12. Christenson, S.L. and S.M.Sheridan. School and families: Creating essential connections for learning. [Guilford Press](#), NY, 2001
13. Clark, Terry (1987). "Echoic memory explored and applied". *Journal of Consumer Marketing* **4** (1): 39–46.
14. David, C., Rosan, A. (2017). *Principles of Diagnosis Based on Scientific Evidence in Specific Learning Disorders*, Cluj Napoca, Argonaut; Limes
15. DAISY Consortium (Online) Available: <http://www.daisy.org> (accessed October 9, 2015)
16. DAISY Digital Talking Book (Online) Available: http://www.ask-it.org/documents/best_practices/bp_daisy_digital.doc (accessed October 9, 2015)
17. Denckla MB, Rudel RG, Chapman C, Kreger J. Motor proficiency in dyslexic children with and without attentional disorders. *Arch Neurol* 1985;43:228–31.
18. Dictionary24. Free online dictionary. (Online) Available: www.dictionaries24.com (accessed November 5, 2015)
19. Dyslexia Statistics: <https://www.dyslexia-reading-well.com/dyslexia-statistics.html> (last accessed 7 July 2018)
20. Dyslexia Style Guide <http://www.bdadyslexia.org.uk/about-dyslexia/further-information/dyslexia-style-guide.html>
21. DysTRANS: International Need Analysis, 2018. Available at https://issuu.com/emanuelaeto9/docs/international_analysis (Last accessed on 5 July 2018)
22. Европейския стълб на социалните права https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_bg
23. Fleisch, J. (1989) 'Assistive Technology: A Parent's Perspective', *Nichy News Digest*, No. 13, pp. 1-11.
24. Google Calendar (Online) Available: https://calendar.google.com/calendar/render?pli=1#main_7
25. International Digital Publishing Forum (Online) <http://idpf.org/> (accessed September 16, 2015)
26. Kaplan BJ, Wilson NB, Dewey D, Crawford SG. DCD may not be a discrete disorder. *Hum Mov Sci* 1998;17:471–90
27. Korkmazlar, O. (2003). Öğrenme bozukluğu ve özel eğitim [Learning disabilities and special education]. *Farklı gelişen çocuklar*, 147-171

28. Legge 170/2010:
“Nuovenormeinmateria didisturbispecificidi apprendimento in ambito scolastico” (Low
170/2010: "Newrulesonspecificlearning disabilities in the school environment"). Retrieved
from: <https://www.aiditalia.org/it/dislessia-a-scuola/legge-170-2010>
29. Lewis, L. B. (1998) ‘Assistive technology and learning disabilities: Today's realities and
tomorrow's promises’, *Journal of Learning Disabilities*, vol. 31, pp. 16-26
30. Levin, J., & Scherfenberg, L. (1990). Breaking barriers: How children and adults with
severe disabilities can access the world through simple technology. AbleNet: Minneapolis,
MN.
31. MacArthur, C. A., Graham, S., & Schwartz, S. S. (1991). A model for writing instruction:
Integrating word processing and strategy instruction into a process approach to
writing. *Learning Disabilities Research & Practice*, 6, 230-236.
32. Матанова, В. Дислексия. СОФИ-Р. София. 2001
33. Maxwell, R. (2013) Spatial Orientation and the Brain: The Effects of Map Reading and
Navigation. Available online. Retrieved from <https://www.gislounge.com/spatial-orientation-and-the-brain-the-effects-of-map-reading-and-navigation/>
34. Melnick, S.A. (1991) ‘Electronic Encyclopedias on Compact Disk (Reading
Technology’, *Reading Teacher*, vol. 44, no. 6, pp. 433.
35. Murphy, R. (2013) Spatial orientation: Which way is up? Available online. Retrieved
from <http://www.developlearning.co.nz/blog/spatial-orientation-which-way>
36. Nespor, M. & Bafile, L. (2008). I suoni del linguaggio” Bologna: Il Mulino
37. Nicolson, R. and A.Fawcett, *Dyslexia, Learning and the Brain*, MITT Press, 2008
38. Nicolson RI, Fawcett AJ, Dean P. Developmental dyslexia: the cerebellar deficit
hypothesis. *Trends Neurosci* 2001;24: 508–11. Barringer et al., 2010 pag. XVII
39. Oxford Dictionaries. April 2010. Oxford Dictionaries. April 2010. Oxford University
Press. (Online) Available:
http://www.oxforddictionaries.com/us/definition/american_english/e-book (accessed
September 2, 2015).
40. Parr, M. (2013) ‘Text-to-speech technology as inclusive reading practice: Changing
perspectives, overcoming barriers, Learning Landscapes’, *Living in the Digital World:
Possibilities and Challenges*, vol. 6, no. 2, pp. 303-322, Available:
<http://www.learninglandscapes.ca/images/documents/11-no12/parr.pdf> (accessed
December 29, 2015)

41. Psychology Glossary. [Echoic Memory Defined](#). Available at: <http://www.alleydog.com/glossary/definition.php?term=Echoic%20Memory>
42. Radvansky, Gabriel (2005). Human Memory. Boston: Allyn and Bacon. pp. 65–75
43. Rose, J. "Identifying and Teaching Children and Young People with Dyslexia and Literacy Difficulties", available at <http://www.thedyslexia-spldtrust.org.uk/media/downloads/inline/the-rose-report.1294933674.pdf> (accessed July 4, 2018)
44. Techopedia (Online) Available: <https://www.techopedia.com/definition/23767/speech-to-text-software> (accessed October 21, 2015)
45. The Individuals with Disabilities Education Act (IDEA) (Online) Available: <http://idea.ed.gov/> (accessed December 28, 2015)
46. Tulving, Endel (1985) How many memory systems are there? American Psychologist, Vol 40(4), Apr 1985, 385-398. Retrieved from: <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.40.4.385>
47. Wise, M. (1997) 'Participating in High School and Beyond: AT Strategies for Learners with Significant Disabilities', Paper presented at Charting the C's, Brainerd, MN.
48. Wikipedia. The Free Encyclopedia (Online) Available: https://en.wikipedia.org/wiki/Open_eBook (accessed September 16, 2015).

ANEXA 1

CARACTERISTICILE ELEVILOR CU DIFERITE STILURI DE ÎNVĂȚARE

Stilul vizual	Stilul auditiv	Stilul kinestezic
• Gândurile uneori îi rătăcesc în timpul activităților verbale • Mai degrabă observă decât vorbește sau acționează • Abordează sarcinile în mod organizat • Îi place să citească • De obicei silabisește bine • Memorează vizualizând grafice și imagini • Nu este ușor de distras • Consideră instrucțiunile verbale dificile • Scrie frumos de mână • Își amintește fețele oamenilor • Planifică activitățile • Mâzgălește • Îi place liniștea naturii • Este meticulos, îngrijit • Reține detalii	• Vorbește cu propria persoană cu voce tare • Îi place să vorbească • Este ușor de distras • Întâmpină dificultăți cu direcția de scriere • Îi place să i se citească • Memorează pas cu pas pe secvențe • Îi place muzica • Citește șoptind cuvintele • Își amintește fețele oamenilor • Este ușor de distras de zgomote • Mormăie sau cântă • Îi place în aer liber • Îi plac activitățile de ascultare	• Îi plac recompensele fizice • Se mișcă mai tot timpul • Îi place să-i atingă pe cei din jur când vorbește cu ei • Se joacă cu creionul în timp ce învață • Îi place să facă activități • Cititul nu reprezintă o prioritate • Nu silabisește bine • Îi place să rezolve problemele prin muncă fizică • Își dorește să încerce lucruri noi • Îi place în aer liber • Își exprimă emoțiile prin gesturi • Își folosește mâinile în timp ce vorbește • Se îmbracă lejer • Îi plac obiectele care se mânuiesc

<http://www.iccb.org/pdf/adulted/Manufacturing%20Curriculum/Curriculum%20&%20Resources/Man%20Post-Sec/C2.%20Man%20Post-Sec%20Ed%20Resources%202.pdf>

ANEXA 2

CARACTERISTICILE ELEVILOR CARE ÎNVAȚĂ GLOBAL SAU ANALITIC

Elevul care învață global

- Învață prin discuții și cooperează în grup
- Face mai multe lucruri deodată și poate sări peste etape/detalii
- Vede întregul și legături între idei
- Citește printre rânduri și observă opțiunile
- Depune efort pentru a le face pe plac celorlalți și încearcă să evite conflictele
- Face ce fac și ceilalți și este în general flexibil
- Are tendința de a evita competiția
- Parafrizează pentru a-și explica punctului de vedere

Frustrările elevului care învață global

- Să explice pașii parcurși pentru a obține un răspuns
- Să accepte criticile celorlalți fără a le lua personal
- Să nu cunoască scopul în rezolvarea unei sarcini
- Să nu fie apreciat pentru efortul depus
- Să explice ceva analitic și în detaliu
- Să parcurgă o sarcină pas cu pas fără a ști finalitatea
- Oamenii care nu sunt sensibili la nevoile celorlalți
- Să nu aibă oportunitatea de a se explica

Elevul care învață analitic

- Îi place să facă lucrurile pas cu pas
- Este auto-motivat, logic și își concentrează atenția
- Trebuie să fie pregătit și are nevoie să știe la ce să se aștepte
- Acordă atenție detaliilor
- Poate identifica faptele dar pierde din vedere ideea principală
- Deseori valorizează faptele prin intermediul intuiției și sentimentelor
- Își amintește lucruri specifice și preferă ordinea
- Preferă să finalizeze lucrurile pe rând
- Are simțul dreptății
- Poate prefera răspunsurile directe

Frustrările elevului care învață analitic

- Să stea să asculte o explicație detaliată când tot ce are nevoie este un răspuns „da” sau „nu!”
- Să asculte o prezentare generală fără a cunoaște pașii implicați
- Să nu înțeleagă modul în care un anagajator/profesor evaluează
- Să nu finalizeze o sarcină înainte de a trece la următoarea
- Să i se prezinte opinii ca fapte fără dovezi
- Să nu înțeleagă scopul unei sarcini
- Să aibă de a face cu generalități fără referire la aspectele specifice

ANEXA 3

ȘABLOANE PENTRU SARCINI CHEIE

Șablon 1: PROGRAM ZILNIC

De ce avem nevoie de acesta?

Una dintre caracteristicile elevului dislexic sunt dificultățile pe care le întâmpină în organizarea și managementul timpului.

Care sunt obiectivele?

Să ajuți elevul:

- să își organizeze mai bine timpul;
- să își termine toate sarcinile la timp;

Aceasta va duce la mai bune realizări și rezultate.

*Ar fi de folos dacă s-ar utiliza culorile, imaginile sau simbolurile.

Exemplu:

Ora de începere	Durata	Activitatea	Rezolvat
14:00 pm	40 min	Lecția de istorie	
14:40 pm	10 min	Pauză - Joc de memorare	
14:50 pm	40 min	Matematică - Lecția și tema pentru acasă	
15:30 pm	10 min	Pauză - Ascult muzică	
18:00 pm	90 min	Sport	

Șablon 2: ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

De ce avem nevoie de ele?

Indivizii dislexici au dificultăți de citire și mulți dintre ei întâmpină greutăți în a înțelege ce au citit. Este dificil pentru ei să extragă ideile principale dintr-un text și să le învețe. Acest șablon îi va învăța pe elevi să citească activ.

Care sunt obiectivele?

- să crească eficiența citirii;
- să ajute elevii să definească obiectivele citirii;
- să își dezvolte abilitatea de a pune întrebări;
- să reflecte asupra cunoștințelor anterioare;
- să crească nivelul de înțelegere;

Cum să completezi tabelul?

1. Înainte să citești textul, uită-te la titlu și la poze.
2. Gândește-te la întrebările la care ai dori ca textul să îți răspundă. Scrie întrebările în tabelul de mai jos.
3. În timp ce citești părți din text, scrie răspunsurile la întrebările tale pe cealaltă parte a tabelului.

Exemplu:

Titlul textului: *Diamantele*

Întrebările mele	Răspunsurile textului
Unde se pot găsi?	Africa de Sud
Care este structura lor?	Un izotop de Carbon
Pentru ce sunt folosite?	Bijuterii, Medicină, Mecanică fină

Șablon 3: CUVINTE CHEIE

De ce avem nevoie de ele?

Fiecare temă are un set de concepte proprii, care ar trebui să fie bine înțelese și învățate pentru ca elevul să poată folosi aceste concepte în mod adecvat.

Care sunt obiectivele?

- să încurajezi elevul să descopere singur sensul conceptelor;
- să crești nivelul de înțelegere;
- să ajuți elevul să-și folosească adecvat cunoștințele anterioare privind un anumit subiect;

Cum să completezi tabelul?

1. Scrie cuvintele cheie în prima coloană;
2. Găsește înțelesul cuvintelor într-un dicționar și scrie-l în coloana „sensul cuvintelor”;
3. Dă un exemplu concret în cea de-a treia coloană;

Exemplu:

Subiect: *Părțile principale de propoziție*

Cuvinte cheie	Sensul cuvintelor	Exemple
Subiect	Se referă la o parte de propoziție care spune cine face sau despre cine este vorba; pot fi substantive, pronume, numerale...	Ion a deschis ușa. (Ion este subiectul pentru că el este actorul în propoziție).
Predicat		

Șablon 4: CUNOȘTINȚE ANTERIOARE - NOI CUNOȘTINȚE

De ce avem nevoie de ele?

Indivizii dislexici au deseori probleme în a extrage cele mai importante informații din textul citit și de asemenea să-și structureze și să-și prezinte impresiile și opiniile atât oral cât și în scris.

Care sunt obiectivele?

- să crească eficiența citirii;
- să ajute elevii să își structureze opiniile bazate pe informația din text și pe cunoștințele anterioare;
- să crească nivelul de înțelegere;

Cum să completezi tabelul?

1. Citește titlul textului cu atenție și scrie în prima coloană fapte pe care le știi deja despre subiect;
2. În timp ce citești paragrafele din text scrie în coloana din mijloc idei din text pe care nu le știi;
3. În cea de-a treia coloană scrie întrebările la care vrei să primești un răspuns sau subiecte despre care ai vrea să știi mai multe detalii; aceste întrebări elevul le poate adresa profesorilor, tutorilor sau părinților sau poate căuta răspunsul pe internet sau în bibliotecă.

Exemplu:

Titlul textului: *Diamantele*

Ceea ce știi deja	Informații noi din text	Ce altceva aș mai dori să știu?
Pot fi găsite în America de Sud;	Ar putea fi găsit și în Africa de Sud;	Unde altundeva ar putea fi găsite?
Folosite în fabricarea bijuteriilor;	Sunt folosite de asemenea în medicină și în mecanică fină;	Se mai folosește în alte domenii?
-	Un izotop de Carbon;	Sunt și alți izotopi de Carbon?
-	-	Cine a descoperit primele diamante? Când? Unde?

ANEXA 4

HARTA MINȚII

Termenul de „hartă a minții” a devenit popular datorită psihologului britanic Tony Buzan, printr-o emisiune produsă de televiziunea BBC, numită „Folosește-ți capul”³⁷ realizată în anul 1974. Se crede totuși că o tehnică similară a fost folosită de mai mult timp, dar probabil nu sub această denumire.

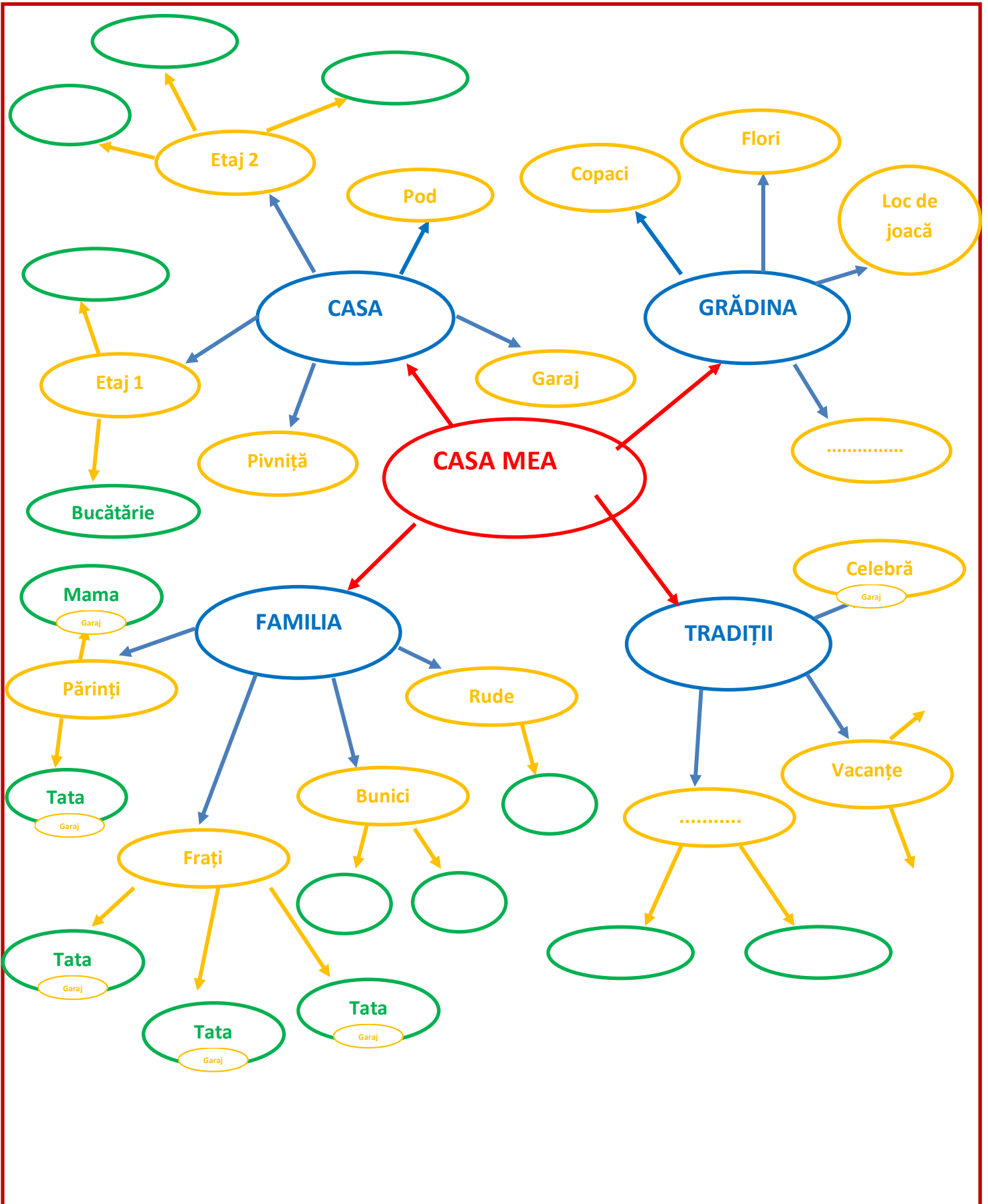
A fost demonstrat că aceste hărți ale minții sunt foarte folositoare pentru elevii cu dislexie (și de asemenea pentru toți elevii) pentru a extrage informații dintr-un text, pentru a-l organiza, pentru ca elevul să își amintească și să folosească informația mai eficient. Hărțile minții pot ajuta un elev cu dislexie să genereze idei bine structurate, care ulterior ar putea fi ușor transformate într-un eseu, de exemplu (lucru pe care elevii cu dislexie îl găsesc dificil).

Se pot găsi multe explicații și exemple pe internet despre cum se realizează o hartă a minții. Ar fi de preferat studierea cărților lui Tony Buzan, pentru explicațiile date și descrierea fiecărui pas. Aici sunt doar câteva sfaturi simple:

- ✓ Înainte de a instrui un copil să facă o hartă a minții învață să o faci tu;
- ✓ Folosește hârtie albă și configureaz-o în format landscape;
- ✓ Întotdeauna începe din centru: poate fi cu un cuvânt, o imagine sau un simbol care prezintă ideea principală (subiectul eseului pe care vrei să îl scrii; ex: „Casa mea”)
- ✓ După aceea notează subtitlurile ce derivă din centru pentru a forma o structură radială a hărții (ex: „Casa”, „Grădina”, „Familia”, etc.);
- ✓ Poți folosi cuvinte sau fraze, poze adecvate sau doar simboluri;
- ✓ Poți realiza fiecare nivel în culori diferite - te va ajuta să vezi mai bine ierarhia structurii;
- ✓ Când înveți copilul să facă o hartă a minții lasă-l să se concentreze asupra ideii, desenează harta și scrie cuvintele în locul lui. Pentru desenele sau simbolurile ce urmează a fi folosite, întreabă-l ce anume să desenezi sau ce simbol să folosești - acest aspect îl va ajuta mai târziu să își amintească lecția;
- ✓ Poți găsi mai multe informații despre cum să înveți copilul să realizeze o hartă a minții, dacă te vei inspira din: <https://mindmapsunleashed.com/mind-mapping-for-children>

În cele ce urmează prezentăm un exemplu de hartă a minții pentru scrierea creative:

³⁷ Buzan (1974)

ANEXA 5: STUDII DE CAZ

Studiu de caz 1³⁸

D. are 10 ani și este în clasa a IV-a când a fost în clasa I, a avut dificultăți în înțelegerea literelor și să înceapă să citească. A lucrat cu un tutore privat timp de doi ani - de trei ori pe săptămână, câte o oră - pentru a-și îmbunătăți abilitățile de citire. Acum nu mai are probleme cu decodificarea, citește majoritatea cuvintelor în mod corect și cu o viteză relativ bună. Dar citirea ei sună "robotic" - fără intonație, fără expresivitate. Pentru ascultători este imposibil să se înțeleagă sensul, deoarece D. nu respectă semnele de punctuație. Nivelul propriu de înțelegere nu este bun și foarte des nu poate reproduce conținutul textului pe care tocmai l-a citit. De asemenea, se pot observa probleme cu punctuație și în scrierea lui D. - nu numai când trebuie să scrie după dictare, dar și în compuneri. D. nu poate explica toate regulile de punctuație la cerere, dar în timp ce citește și scrie D. nu se poate gândi la punctuație - toate eforturile ei sunt legate de decodificare și ortografie.

Cum ar putea ajuta părinții?

Activitatea desfășurată de profesor în sala de clasă ar trebui să fie sprijinită de părinți în timp ce îi ajută pe copii să lucreze la teme.

- ✓ Părinții se pot face de asemenea asocieri cu indicatoarele rutiere - ce se va întâmpla dacă șoferii nu le respectă. În timp ce conduce copilul la școală, părintele își poate îndrepta atenția asupra indicatoarelor rutiere și poate face o paralelă cu semnele de punctuație

= Când vedem acest semn, trebuie să ne oprim, indiferent dacă există altă mașină pe drumul cu prioritate. Același lucru se întâmplă atunci când vedem semnele "stop" de punctuație (punctul, semnul exclamării, semn întrebării; ...)

= Când vedem acest semn, trebuie să reducem viteza, să ne apropiem încet de drumul cu prioritate și să ne uităm în ambele sensuri; dacă nu sunt alte mașini pe drumul cu prioritate, putem trece. Se întâmplă la fel și atunci când vedem semnele de „pauză” (virgulă, punct și virgulă, liniuță etc.).

- ✓ Alegeți un text cu multe semne de punctuație diferite și cereți-i copilului să citească doar semnele (treceți peste cuvinte și denumirea lor, doar semnele de punctuație) - urmăriți cu atenție copilul și de fiecare dată când ratează un semn de punctuație sau face o greșală, opriți-l, indicați-i semnul pe care l-a omis sau l-a numit greșit și cereți-i să înceapă din nou, din acel loc.
- ✓ Furnizați un alt text și de această dată cereți-i copilului să citească din nou numai semnele de punctuație, dar în loc de numele lor să spună cuvintele "stop", respectiv "pauză".

³⁸ Studiul de caz 1 este oferit de Asociația Dyslexia - Bulgaria

Urmați copilul cu atenție și, de fiecare dată când pierde un punct sau face o greșeală, opriți-l, indicați semnul pe care îl pierde sau îl numește greșit și cereți-i să înceapă din nou din acest loc.

- ✓ Furnizați un alt text și cereți-i elevului să citească textul "în mod normal" – să citească cuvintele, respectând toate semnele de punctuație. Pentru a ajuta copilul să-i sugerați la început ca de fiecare dată când întâlnește un semn de punctuație să pronunțe în minte "stop" sau "întrerupere" în funcție de semnul pe care îl vede.
- ✓ Chiar dacă copilul dumneavoastră poate citi deja, găsiți timp să-i citiți. Aveți grijă la semnele de punctuație. Încercați să citiți expresiv – acest lucru va crește interesul copilului și îi va servi drept model.
- ✓ Când îi cereți copilului să citească cu voce tare, el trebuie atât să decodeze corect cuvintele, cât și să citească corect semnele de punctuație – ceea ce îi va crește nivelul de înțelegere.

Lecții scurte despre punctuație și lectură (pentru cei care folosesc limba engleză): <https://learnzillion.com/resources/72239-using-punctuation-to-read-fluently-1>

Lecții scurte despre punctuație și lectură: <https://learnzillion.com/resources/72239-using-punctuation-to-read-fluently-1>

Studiu de caz 2³⁹

A. are 12 ani și este în clasa a V-a (școala gimnazială). Avea dificultăți în a învăța literele și suntele, numerația ritmică și culorile când era în clasa I. La cererea părinților și cu aprobarea școlii, a repetat clasa I. A. a fost diagnosticat cu dislexie în clasa a II-a. El a lucrat cu un tutore privat - două ore pe săptămână - într-un centru de reabilitare timp de 3 ani după ce a fost diagnosticat.

Acum citește mai bine literele și cuvintele, el poate număra ritmic și poate discrimina culorile, dar are încă probleme cu scanarea vizuală, memoria de lucru, secvențierea acțiunilor din poveste, comprehensiunea citirii și citirea fluentă.

Cum pot ajuta părinții?

Părinții trebuie să aibă cunoștințe privind dislexia/TSI pentru a-și putea ajuta copiii într-un mod funcțional și corect și este esențial să colaboreze cu profesorii.

- ✓ Este dificil pentru elevii cu dislexie să se bucure de lectură. Îți poți ajuta copilul cu exerciții regulate acasă.

³⁹ Studiul de caz 2 este oferit de İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü and Fatih Rehberlik ve Arastirma Merkezi, Turcia

- ✓ Dacă copilul dumneavoastră citește greșit, nu vă supărați pe el și nu îl pedepsiți. Ar trebui să știți că este normal ca un copil să facă greșeli în timp ce citește, ajutați-l să conștientizeze atunci când face greșeli, să se corecteze.
- ✓ Când copilul dumneavoastră greșește, spuneți-i "atenție" și arătați-i cuvântul pe care îl citește greșit. Ajutați-l să despartă cuvântul în silabe.
- ✓ Dacă îi permiteți copilului dumneavoastră să aleagă cartea pentru a citi, va fi mai dispus să o citească. De asemenea, este important ca lui să îi placă acea carte și subiectul său.
- ✓ Faceți exerciții de citire cu voce tare și citire "în gând" împreună cu copilul dumneavoastră, acasă. Pentru a îmbunătăți obiceiurile de lectură ale copilului, organizați ore de lectură pentru întreaga familie. Pentru a-și îmbunătăți abilitățile de atenție, pot fi jucate jocuri cum ar fi, spânzurătoarea, scrabble etc.
- ✓ Puneți întrebări despre fiecare carte pe care o citește copilul dumneavoastră, cum ar fi: cine sunt eroii, care este locul și ora evenimentului, finalul povestirii etc. Puteți, de asemenea, să îi cereți copilului dumneavoastră să realizeze un desen al povestirii pe care a citit-o. În acest mod, contribuiți la dezvoltarea înțelegerii citirii de către copilul dumneavoastră.

Studiu de caz 3⁴⁰

J. are 11 ani, în clasa a V-a. El este diagnosticat cu tulburări specifice de învățare încă din clasa a IV-a, când a avut limitări serioase în abilitatea de citire și scriere. El a avut probleme cu ortografia - în amintirea și aplicarea regulilor gramaticale. După tranziția în ciclul gimnazial, au apărut grave probleme emoționale și comportamentale, care i-au afectat achizițiile în plan academic. Școala și activitățile de învățare par să fie surse de stres și de frustrare constante pentru el, ducând la absențe de la ore și la o stimă de sine scăzută. Anxietatea de lungă durată și sentimentele de eșec au dus la apariția unor comportamente de evitare și la atitudine pasivă față de activitatea școlară.

Cum pot ajuta părinții?

- ✓ Este în beneficiul elevului dacă se menține o comunicare regulată cu profesorii de la școală, fiți siguri că și aceștia își doresc tot ce e mai bun pentru copilul dumneavoastră.
- ✓ Urmați recomandările specialiștilor/psihologilor care lucrează cu copilul dumneavoastră – munca lor va fi eficientă doar dacă dumneavoastră colaborați cu ei;
- ✓ Pentru a-i putea oferi copilului dumneavoastră sprijinul de care are nevoie, informați-vă și dumneavoastră despre dislexie și dificultățile pe care le implică. Există o mulțime de cărți de specialitate și resurse online.

⁴⁰ Studiul de caz 3 este oferit de I Społeczna Szkoła Podstawowa, Polonia

- ✓ Ajuțați-vă copilul să își depășească dificultățile prin stabilirea de obiective pozitive și realiste, în loc să se concentreze doar pe dificultățile pe care le are;
- ✓ Învățați-vă copilul să utilizeze un dicționar de ortografie acasă, în mod independent, astfel încât să își poată verifica lucrarea scrisă și să se autocorecteze;
- ✓ Învățați-vă copilul să utilizeze independent un dicționar de ortografie la domiciliu, astfel încât să poată verifica lucrarea sa scrisă și să facă auto-corecție;
- ✓ Dacă faceți dictări acasă, alegeți texte care corespund abilităților de citire și scriere ale copilului dumneavoastră (dacă textul este prea dificil, ar fi descurajant);
- ✓ Creați situații care să îi ofere posibilitatea copilului de a experimenta sentimentul de succes în domeniul non-academic (activitățile extra-școlare - sport, muzică etc.)

Studiu de caz 4⁴¹

M.R. este un elev de 10 ani din clasa a IV-a. Părinții lui lucrează în Italia de 10 luni și el este afectat de asta. El a rămas cu bunica și se simte părăsit. A avut și înainte dificultăți de învățare, dar în ultima vreme nu mai are nicio motivație pentru a-și îmbunătăți M.R. are un vocabular sărac, exprimare lacunară, bazată doar pe exprimări simple. Are un potențial limitat; întâmpină dificultăți în stabilirea relațiilor sinonim-antonim; în exprimarea ideilor manifestă lipsă de claritate și de coerență. Nu înțelege pe deplin textul citit, deși citește fluent și aparent nu are probleme. Nu recunoaște faptul că nu înțelege mesajul textului citit. Scrisul de mână este indescifrabil, uneori ilizibil. Deoarece TSI interferează foarte mult cu performanțele academice și cu activitățile zilnice care necesită abilități de citire și scriere, a fost propus un plan de intervenție pentru acest elev, coordonat de un profesor de sprijin care colaborează cu dirigintele, cu logopedul și cu familia.

Cum pot ajuta părinții?

- ✓ Citiți cu atenție ordinul nr 3124/2017 privind aprobarea metodologiei de acordare a sprijinului necesar elevilor cu dificultăți de învățare;
- ✓ Obțineți certificatul de orientare școlară și profesională;
- ✓ Adresați-vă specialiștilor din școală pentru a implementa măsuri compensatorii, măsuri de dispensare și ajutor pentru evaluările naționale prevăzute de legislație;

⁴¹ Studiul de caz 4 este oferit de Asociația CES, România

- ✓ Adresați-vă specialiștilor din școală;
- ✓ Apărați drepturile copilului cu calm și perseverență;
- ✓ Înțelegeți diagnosticul TSI;
- ✓ Explicați diagnosticul întregii familii;
- ✓ Explicați-i copilului ce este dislexia folosind un limbaj pe care acesta îl înțelege;
- ✓ Fiți bine informat (internet, cărți, seminarii, discuții cu specialiștii);
- ✓ Fiți conștient că găsirea vinovatului este o reacție normală, dar nu ajută;
- ✓ Apelați la un specialist de la început, neascultându-i pe cei care spun că „copilul va crește și lucrurile se vor rezolva de la sine de unul singur”;
- ✓ Conștientizați faptul că terapiile specifice necesită mult timp, în majoritatea cazurilor ani de zile și că sunt esențiale;
- ✓ Aveți încredere în copil, nu vă pierdeți credința că este capabil să se dezvolte; convingerea dumneavoastră va încuraja și copilul;
- ✓ Apreciați eforturile copilului și exprimarea lui verbală cât mai des posibil;
- ✓ Încurajați dezvoltarea intereselor copilului, a hobby-urilor, a punctelor forte, a talentelor, a abilităților și a dezvoltării acestora;
- ✓ Nu-l comparați niciodată cu alți copii/ frați;
- ✓ Oferiți-i oportunitatea de a stabili relații de prietenie cu alți copii;
- ✓ Explicați-I copilului că viața nu se limitează la școală și la performanțele școlare;
- ✓ Stabiliți un mediu sigur acasă;
- ✓ Concentrați-vă pe dezvoltarea afectivă a copilului, pe capacitatea lui de a comunica, pe bunăstarea lui;
- ✓ Convingeți copilul că se poate baza oricând pe sprijinul părinților;
- ✓ Țineți copilul departe de grijile din familie, pentru a nu-l încărca și pentru a nu-i accentua problemele pe care deja le are;
- ✓ Susțineți copilul emoțional și înțelegeți-l.

Studiu de caz 5⁴²

S are 9 ani și este elev în clasa a III-a. Pe parcursul anilor de școală a avut clare dificultăți. Părinții îl sprijină acasă și frecventează un centru de suport pentru lecții. În clasa I putea să redea texte scurte memorate anterior, cititul era mecanic și nu avea capacitatea să recunoască cuvinte izolate (prin metoda de citire globală a cuvântului). Elevul a prezentat multe dificultăți în a se concentra și în a-și păstra atenția focusată, având de multe ori nevoie de ajutor pentru a citi.

În următorul an a repetat clasa I, în care a folosit la școală metoda analitico-sintetică. După primul semestru, dificultățile au devenit tot mai vizibile: scrisul în oglindă, înlocuirea unor litere precum p cu b, f cu v.

În clasa a II-a cititul nu era încă fluent, citea pe silabe și avea încă capacitatea redusă să înțeleagă un text. De asemenea scrisul de mână era de multe ori neinteligibil.

În clasa a III-a dificultățile anterioare au persistat și a prezentat dificultăți majore în activități de sinteză, de auz fonematic și în copierea textelor.

În ceea ce privește asocierea grafem-fonem, confundă suntele p/b, c/g, chi/ci și altele. Prezintă dificultăți de scriere, unde apar frecvent următoarele greșeli:

- Înlocuiri – săpadă/zăpadă; alpastru/albastru; recin/rechin
- Memorie vizuală – carte/cate; pâine/pâne; floare/fluare
- Reguli gramaticale (în citit) – ocean/ocian; telecomanda/terecomanda; opt/obt; ceas/cias
- Adăugare de litere–plan/plian;
- Omitere de litere – muculos/musculos; dechis/deschis
- Inversiuni– exreciți/ exerciții, pics/pisc;
- Accent –D”o”rele/ Dor”e”le
- Elevul prezintă dificultăți în toate domeniile de învățare datorită limitărilor legate de comprehensiune, precum și a celor legate de organizarea sarcinilor.

Cum pot ajuta părinții?

Citire și scriere:

- ✓ Realizați în mod regulat exerciții de citire și de ortografie.
- ✓ Citiți anterior textele pe care copilul dumneavoastră urmează să le citească în clasă.
- ✓ Citiți zilnic ca activitate de recreere.

⁴² Studiile de caz 5 și 6 sunt furnizate de Agrupamento de Escolas de Sines, Portugalia

Calcul matematic:

- ✓ Permiteți numărutul pe degete și folosirea ciornei.
- ✓ Folosiți diagrame și reprezentări grafice a conceptelor matematice.
- ✓ Permiteți lucrul în echipă (metoda tutorială – parteneriatul și colaborarea între elev/elev sau elev/adult).
- ✓ Sugerați folosirea creioanelor colorate pentru a face distincția între operații.
- ✓ Folosiți reprezentarea grafică și desenul ca suport în rezolvarea de probleme.
- ✓ Folosiți resurse strategice (scheme de memorare) pentru a învăța etapele unui concept matematic.
- ✓ Utilizați ritmul și muzica pentru a preda noțiuni matematice, datorită faptului că acestea aduc beneficia atât în memorizare cât și în repetiție.
- ✓ Cereți copilului să citească cu voce tare și să asculte cu atenție problemele (memorie auditivă).
- ✓ Dați exemple și legați problemele de matematică cu situații din viața de zi cu zi.
- ✓ Memorizați tabla înmulțirii. Împărțiți fiecare tabel în trei secțiuni, după memorarea seturilor 1 și 2, repetați-le secvențial, păstrând al 3-lea set. Repetați întregul tabel pe ritm.
- ✓ Dacă elevul prezintă dificultăți în urmărirea cifrelor, scrieți-le pe degete. Începeți cu degetul mic de la mâna stângă (1,2,3,4,5) și continuați cu degetul mic de la mână dreaptă (6,7,8,9,10).
- ✓ Repetați periodic tabla înmulțirii.

Valorizarea stimei de sine și dezvoltarea capacității de lucru:

- ✓ Adoptați o atitudine potrivită (o atitudine suportivă din partea părinților are efecte benefice asupra copilului și încurajează schimbare în bine).
- ✓ Folosiți comunicarea asertivă prin care să-i spuneți copilului exact ce se așteaptă de la el.
- ✓ Planificați timpul de acasă – stabiliți ore clare pentru câteva activități zilnice și puneți orarul într-un loc vizibil.
- ✓ Stabiliți reguli pentru acasă.

- ✓ Stabiliți rutina temelor pentru acasă – acestea ar trebui să fie realizate în aceeași locație, departe de factorii distractori. Permiteți mici pauze în timpul temelor.
- ✓ Appreciați efortul și nu rezultatele – recompensați efortul de a-și termina temele chiar dacă prezintă dificultăți în acest sens, sau dacă a studiat suficient de bine un anumit subiect și nu doar când primește note bune.
- ✓ Țineți legătura cu toți cei implicați în procesul educațional al copilului.

Studiu de caz 6:

M. are 14 ani și este elevă în clasa a IX-a. Ea este singură la părinți și locuiește cu familia. Tatăl ei este de asemenea dislexic. M. a fost evaluată și diagnosticată în clasa a IV-a de către un psiholog educațional specializat. A avut probleme în ceea ce privește cititul și scrisul, datorate dificultăților fonologice, abilităților slab dezvoltate, memoriei de lucru și de automatizare a abilităților. Ca rezultat s-a observat o capacitate redusă de a citi, dificultăți în înțelegerea textelor, exprimarea în scris, construcția sintactică și morfo-sintactică, cu consecințe negative asupra vocabularului, cunoștințelor generale și performanței școlare.

I s-a făcut orientare școlară pe cerințe educaționale speciale în clasa a 4-a. Din același an a început să beneficieze de servicii logopedice o dată pe săptămână, a primit suport prin profesorul de sprijin și s-au folosit la clasă metode de predare individualizate.

Cu toate că depune eforturi considerabile să învețe și este interesată de școală, prezintă dificultăți de învățare. Confundă și face schimb de litere, nu respectă semnele de punctuație sau intonația, omite și adaugă silabe și cuvinte. Aceste dificultăți sunt legate de comprehensiune, chiar și în cele mai simple sarcini scrise. Prezintă multe dificultăți datorate vocabularului activ foarte slab dezvoltat, a frazelor repetitive și a construcției rudimentare, aspect care determină dificultăți de înțelegere și de organizare a ideilor.

Primește suport din partea profesorului de educație specială, prin adaptare curriculară, evaluare personalizată și tehnologie suport (folosirea calculatorului când e necesar).

Cum pot părinții ajuta?

Este importantă păstrarea legăturii cu familia elevului cu dificultăți, luându-se ca scop progresul elevului în ceea ce privește citirea, înțelegerea și scrierea. În acest scop părinții pot folosi acasă următoarele strategii:

- ✓ Citirea textelor din cărțile incluse în curriculum până se ajunge la un nivel de citire fluent și funcțional.
- ✓ Faceți exerciții de ortografie diverse, folosind strategii metacognitive care să îl ajute pe copil să le completeze.
- ✓ Faceți frecvent exerciții de scriere de mână și de ortografie.
- ✓ Dezvoltați împreună cu copilul un jurnal în care să folosiți diverse tehnici de lucru (citire și înțelegere analitică, subliniere, sumarizare, memorizare și pregătire prealabilă pentru evaluări).

Studiu de caz 7⁴³:

N.C este elev în clasa a V-a. Există semnale de dislexie și se trimite un raport către comisia de educație specială. Raportul este trimis prea târziu conform procedurii de identificare a tulburărilor de învățare, acestea fiind aplicate începând cu clasa a III-a. Traseul educațional al copilului este dificil, acesta schimbând clasa de cel puțin două ori în cei 5 ani de școală și de asemenea nu a reușit să obțină medie de trecere la nici o materie. Dificultățile școlare anterioare probabil nu au fost văzute ca fiind simptome de dislexie sau poate profesorii și părinții au dificultăți în a recunoaște aceste simptome. Testul administrat a fost luat din MT, de la Cornoldi, Colpo și Giunti OS, 1981 The MT tests: Testele pentru citire MT au fost elaborate de către Institutul Psihologic din Padua de către grupul de cercetători MT. Acest test evaluează abilitățile de citire începând cu clasa I din școala primară și mergând până la elevii de clasa a III-a din gimnaziu. Pentru fiecare clasă există un test de început și unul de final. Pentru clasele a II-a și a III-a există și un test de nivel intermediar. Pentru fiecare clasă atât dificultățile de natură sintactică cât și cele de natură semnatică sunt diferite, prin lungimea textelor și a font-urilor folosite. Elevul a efectuat textul de înțelegere fără suport aditional. Administratorul testului i-a înmănat foile de răspuns, i-a explicat ce are de făcut și după ce s-a asigurat că elevul a înțeles ce are de făcut a început testarea. Evaluarea s-a încheiat în momentul în care elevul a răspuns la cele 10 întrebări cu răspunsuri multiple. În plus, pentru acest test nu există un termen maxim de execuție și se consideră încheiat când elevul a răspuns la toate întrebările. De asemenea, poate reciti pasajele de mai multe ori pentru a răspunde și poate chiar anula răspunsul dat dacă consideră că este greșit. În plus, pentru acest test nu există un termen maxim de execuție și se consideră încheiat când elevul a răspuns la toate întrebările

⁴³ Studiile de caz 7-10 sunt oferite de Istituto Comprensivo Laura Lanza Baronessa di Carini, Italy

În acest fel se elimină influența variabilei amnezice, care este în schimb relevantă atunci când există limite de timp sau când întrebările sunt formulate verbal sau, în cele din urmă, când o singură citire a testului este permisă.

Evaluarea testului de înțelegere este foarte simplă: scorul este dat de numărul de răspunsuri corecte. În cazul nostru, elevul a înscris două răspunsuri corecte din zece întrebări. Imediat după aceea, elevul a efectuat testul de viteză și corectitudine care presupune citirea cu voce tare a unui pasaj diferit față de cel precedent. De această dată testul oferă un timp maxim de execuție de patru minute. Dacă elevul nu termină citirea în acest interval de timp, testul este oprit la acel moment. Administratorul a oprit testul când au fost atinse cele patru minute, a cronometrat și a marcat punctul de întrerupere. În cadrul evaluării, ceea ce este evaluat este: testul care adaugă o omisiune a silabei, a cuvântului sau a liniei, citirea incorectă a silabei și altele, schimbarea accentului, ezitare etc. Pentru evaluarea vitezei, timpul necesar este proporțional cu partea citită. În practică, în aceste teste, atenția se concentrează asupra numărului de silabe pe care el a reușit să le citească în timpul dat disponibil, împărțind timpul cu numărul de silabe citite.

Elevul a marcat mai mult de 13 erori pe 362 de silabe citite (tot 62 %). Rezultatul concludent al celor două teste a fost parametrizat în RI (solicitarea de intervenție) în ceea ce privește testul de înțelegere și RI pentru testul de viteză și corectitudine.

Cum pot părinții ajuta?

Profesorii au sugerat părinților să ofere copilului sprijin psihologic și încurajare. Mai mult, au sugerat construirea unor relații de susținere mai puternice în cadrul clasei, promovarea socializării cu colegii săi, petrecând împreună cu aceștia timp după-amiaza în diferite activități sau sport.

Pentru a-și ajuta copilul cu temele, părinților li s-a sugerat să citească sarcinile și temele primite de către elev, cu voce tare și să-i dea o scurtă explicație orală despre ceea ce i s-a cerut, să-i dea pauze între o sarcină și alta. Sarcinile și temele primite au fost stabilite mai

Studiu de caz 8:

G.Meste elev în clasa a III-a. Cazul elevului a fost raportat către Centrul de sănătate pentru certificare ca fiind suspectat de TSI la sfârșitul clasei a II-a. După ce a efectuat testele relevante în timpul lunilor de vară, el este un elev certificat TSI. Cazul este un exemplu clasic al unei proceduri inițiate din timp de către școală și încheiat destul de repede de serviciile corespunzătoare.

Elevul citește lent, abia copiază de pe tablă și scrie foarte mare ocupând întreg spațiul din foaie.

Nu are grijă de propriile materiale școlare, este dezordonat, se așază într-un mod necorespunzător, nu se poate orienta bine în timp. Elevul prezintă, de asemenea, trăsăturile tipice de suferință psihologică și emoțională legate de situația sa: neliniștit, distras, stima de sine scăzută, somatizare (mai ales dureri de cap) cu cereri de a pleca de la școală și de multe ori nu vine la școală. Acum, din studiile noastre știm că, în general, copilul cu TSI în școala primară se confruntă precoce cu o situație de mare disconfort: în timp ce colegii de clasă învață rapid și ușor să citească și să scrie, el continuă să aibă dificultăți insurmontabile, continuă să refacă aceleași erori triviale. Aceste dificultăți par să nu aibă o cauză anume, deoarece el apare, de obicei, ca un copil normal care arată inteligență și participă la jocuri și alte activități. Adesea se întâmplă ca mediul școlar și cel familial să susțină inițial o interpretare greșită a acestei tulburări. Copiii cu SLD sunt adesea victime ale agresiunii, în timp ce ele pot lua mai des comportamente de agresiune ca și compensație pentru frustrări. Din fericire, momentan, cazul nostru nu prezintă fenomene de acest ultim tip.

Cum pot părinții ajuta?

Am încercat să clarificăm că de multe ori copilul se simte neglijat acasă de faptul că în ultimele luni s-a născut un frate mic și că, prin urmare, inevitabil, acum nu mai este centrul atenției părintești. Acest sentiment de abandon nu este real, ci perceput de el, împreună cu „noutatea” certificării și faptul că el însuși își dă seama că ceva s-a schimbat în cererile profesorilor (acum este dispensat să citească cu voce tare) a fost la centrul interviurilor cu familia.

Profesorii au sugerat să acorde o atenție adecvată și să-l urmeze în timpul temelor adoptând aceleași tehnici utilizate la școală, cum ar fi măștile pentru a acoperi cuvântul și să-l ajute să citească piesele specifice cântecului atribuite drept teme, petrecând ceva timp făcând activități de manipulare împreună pentru a îmbunătăți dexteritatea.

Studiu de caz 9:

F.C. urmează clasa a III-a a școlii primare. El a totalizat în testele MT administrate în cursul anului, un scor, astfel încât să fie parametrizat în RA (cerere de atenție). Studentul are un deficit de limbă, iar în trecut a urmat, de asemenea, un tratament logopedic.

Tulburările specifice ale limbajului (DSL) sunt definite atât „specifice”, cât și dificultățile care nu depind de deficiențe senzoriale sau neurologice sau de dizabilități intelectuale. Mai mult, așa cum se dovedește pe scară largă în literatura de specialitate, acestea apar frecvent în comorbiditate, astfel încât aproximativ o treime dintre copiii cu tulburări specifice limbajului dezvoltă dislexie din școala elementară (Catts et al., 2005; Bishop and Snowling, 2004; Van Alphen et al., 2004; McArthur et al., 2000).

Cum pot părinții să ajute?

Profesorii au implicat părinții în metodologia Panlexia explicând exercițiile de bază pe care copilul lor trebuie să le facă, astfel încât în zilele de suspendare a activităților școlare pentru vacanțe sau diverse pauze, citirea cardului și adnotarea aferentă să poată fi efectuate acasă, în pentru a nu pierde „ritmul” copilului.

Mai mult, părinții au decis să reia logopedia cu specialistul.

Studiu de caz 10:

Echipa de profesori, și-a concentrat atenția asupra doi studenți certificați, afectați de tulburările de învățare (DSA) care sunt în ultimul an de gimnaziu și pentru care urmează un examen final național, și pentru care a fost planificat un curs bazat pe abordări digitale interactive. Cei doi studenți au fost diferiți în povestea lor de recunoaștere a tulburării și certificarea acesteia.

R.A. a fost diagnosticat în timpul anilor săi în școala primară și a urmat un traseu pentru studenții dislexici încă din primii ani.

G.M. a fost diagnosticat de curând, în al doilea an de liceu după un eșec școlar. Acesta din urmă a fost diagnosticat eronat ca hiperactiv, deși a manifestat limite puternice în efectuarea sarcinilor de scriere și lectură și menținerea atenției în contextul clasei.

Cum pot părinții să ajute?

Profesorii, în condițiile în care ambii studenți sunt în ultimul an de școală gimnazială, au sugerat părinților să aleagă împreună cu copilul lor îndreptarea spre o cale educațională practică. Ambii elevi au fost pricepuți în activități de lucru manual. Mai mult decât atât, s-a sugerat să se permită utilizarea smartphone-ului, deoarece sunt mijloacele mai adecvate pentru ei de a comunica, de a scrie și de a citi, desigur, sub monitorizarea lor parentală.

ANEXA 6: Activități

Activitatea 1⁴⁴: Domino cu rime /Activitate în perechi /

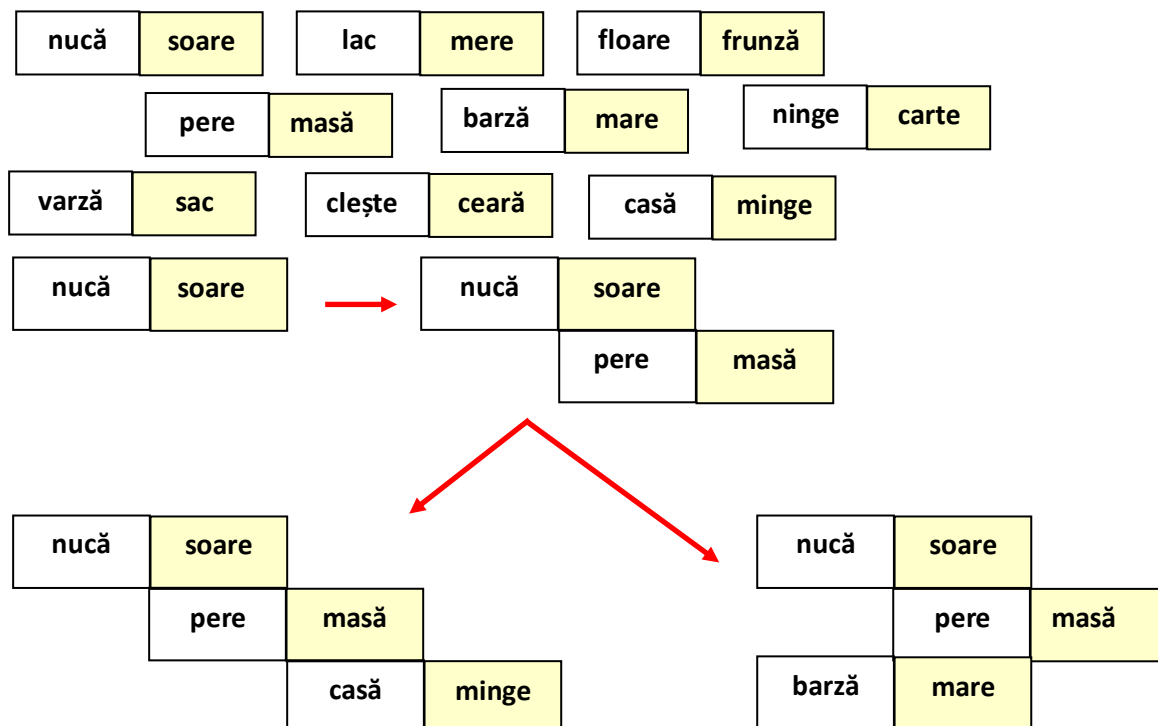
Scop și obiective: Îmbunătățirea deprinderilor elevului de a recunoaște cuvintele care rimează

Reguli:

1. Se împart cartonașele între cei doi elevi care participă la activitate.
2. Elevul A pune pe masă un cartonaș (ales la întâmplare).
3. Elevul B trebuie să găsească cartonașul potrivit, astfel încât unul din cuvintele scrise pe cartonaș să rimeze cu unul din cuvintele scrise pe primul cartonaș. Când elevul a găsit cartonașul potrivit îl așază lângă primul cartonaș, după modelul de mai jos.
4. Elevii respectă rândul adăugând alte cartonașe, după regula jocului Domino.
5. Jocul este gata când unul din elevi a rămas fără cartonașe. Notă: Profesorul poate alege cuvinte dintr-o poezie/ versuri, în funcție de vârsta și de cunoștințele fiecărui elev.

Materiale necesare: Un set de cartonașe. Fiecare cartonaș este împărțit în două jumătăți ca și piesele de domino. Pe fiecare jumătate a cartonașului este scris câte un cuvânt. Elevii mai mari pot juca cu mai multe cartonașe.

Exemplu:

⁴⁴ Activitățile 1-5 sunt propuse de Asociația Dyslexia – Bulgaria

Activitatea 2: Cursa silabelor /Activitate în perechi/

Scop și obiective: Îmbunătățirea deprinderilor elevilor de despărțire a cuvintelor în silabe.

Reguli:

1. O planșă grilă (9 x 9) cu cifre scrise în primul rând și litere în toate celelalte rânduri și coloane (conform modelului de mai jos).
2. Fiecare elev aruncă o pietricică pe planșă. Sarcina elevilor este de a găsi un cuvânt care să înceapă cu sunetul corespunzător literei de pe locul unde a căzut pietricica și cu atâtea silabe câte arată cifra din coloana respectivă (de exemplu, dacă pietricica s-a oprit pe litera C iar cifra din primul rând al coloanei este 3, atunci elevul trebuie să găsească un cuvânt din trei silabe care să înceapă cu sunetul/ litera C, cum ar fi Cro-co-dil).
3. Pentru fiecare cuvânt corect elevul primește un punct.
4. Există pe planșă și câteva câmpuri cu diferite simboluri. Când pietricica se oprește pe un astfel de simbol, se respectă indicațiile precizate mai jos (indicațiile pot fi schimbate, după caz).

Materiale necesare: o planșă grilă (9 x 9); câte o pietricică pentru fiecare elev.

Exemplu:

1	2	3	1	2	3	1	2	3
L	Î	F	V	T	A	X	D	K
O	★	S	C	H	P	M	H	N
G	X	A	R	D	E	K	★	C
Y	T	M	O	J	R	Ț	U	B
L	A	J	P	😊	F	B	T	S
P	S	B	Y	C	V	A	Z	F
N	F	R	G	E	U	I	L	Ș
I	C	M	U	N	T	★	E	G

★ Stai un rând!

★ - Felicitări! Ai primit 5
puncte bonus!

★ - Îmi pare rău, ai pierdut 2

😊 puncte!

- Este rândul tău din nou!

Activitatea 3: Potrivește imaginile /Activitate profesor -elev/

Scop și obiective: Îmbunătățirea abilităților de a face rime ale elevilor.

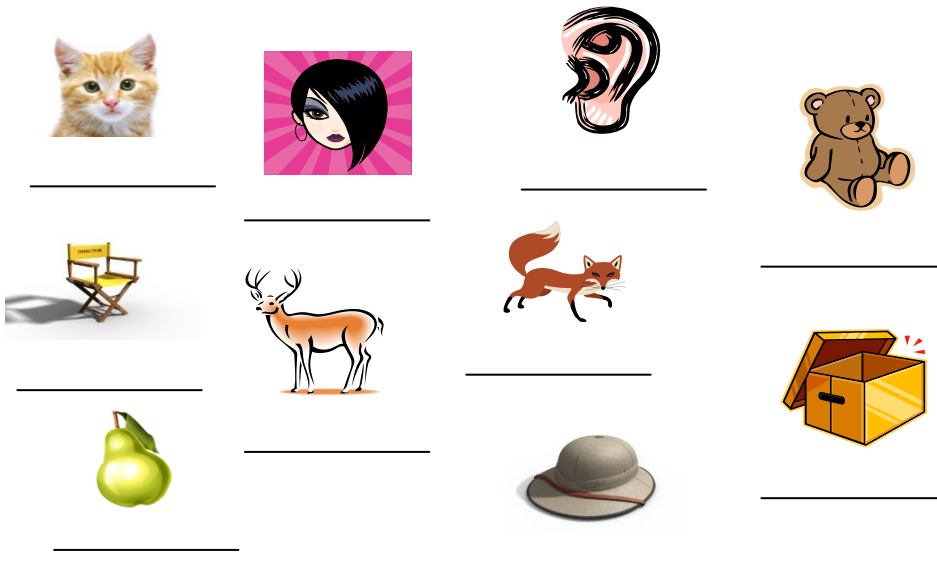
Reguli:

1. Profesorul îi dă elevului un set de cartonașe.
2. Elevii trebuie să scrie numele obiectelor din imagini.
3. Elevii pot folosi dicționarul acolo unde este necesar pentru a verifica ortografia cuvântului.
4. La final elevul trebuie să potrivească cuvântul cu imaginea de pe cartonaș, astfel cuvintele rimând.

!!! Profesorul alege numărul de cartonașe pe care îl folosește ținând cont de abilitățile elevului.

Materiale necesare: un set de cartonașe cu imagini, un dicționar;

Exemplu:

Activitatea 4: Exercițiul silabelor /Activitate individuală /

Scop și obiective: Îmbunătățirea abilităților elevilor de a împărți cuvintele în silabe.

Reguli:

1. Fiecare elev primește un tabel cu silabe (vezi exemplul de mai jos) și un cod.
2. La primul nivel elevul are sarcina de a găsi cuvinte și de a le scrie, folosind codul dat.
3. La al doilea nivel sarcina este de a găsi mai multe cuvinte și de a scrie „codul” pentru ele.

Materiale necesare: Un tabel imprimat pentru fiecare elev (se poate folosi unul identic pentru toți elevii, dar dacă este posibil este bine să avem variante diferite)

Exemplu:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
A	CAR	VAL	PHY	I	KO	SUG	AS	DEN	CA
B	PI	MAS	AT	CION	TOR	BIT	PRES	CIT	TA
C	FUL	NER	CRO	RAB	UN	TURE	RA	LA	MAL
D	SION	E	BLE	LI	KEY	DE	OR	AL	COM
E	GE	ER	CHAM	EX	BA	CUS	TER	CAN	LY
F	PLE	AR	TI	PO	DIS	NA	ING	AGE	TION
G	PRO	TOR	GAR	RE	MENT	U	AN	O	SEN
H	OB	ANCE	A	ON	BEL	FER	FI	Y	DIN
I	GER	GA	TOR	DIS	PET	RI	AP	OG	IM

Step one:

H9-C2
G7-A4-C9
D8-D4-I2-B5
C3-E6
E3-B1-H4
E1-I9-C7-A3

Activitatea 5: Același sunet /Activitate individuală/

Scop și obiective: Îmbunătățirea cunoștințelor elevilor despre aliteratie; dezvoltarea abilităților de a lucra cu sunete

Reguli: Profesorul dă fiecărui elev o foaie de hârtie, ca și cea din șablon, dând următoarele instrucțiuni:

1. Trebuie să puneți în ordine literele din prima cutie pentru a găsi numele cuvântului din imagine.
2. Scrie cuvântul în a doua cutie.
3. Scrie mai multe cuvinte care încep cu același sunet ca și cuvântul din a doua cutie.
(sarcina de lucru poate varia, ultimul sunet al cuvântului să fie același sau prin combinații de consoane).
4. După ce un număr de cuvinte a fost scris, elevul trebuie să compună propoziții cu fiecare cuvânt.

Materiale necesare: Foi de hârtie (ca și în exemplul de mai jos).

Exemplu:

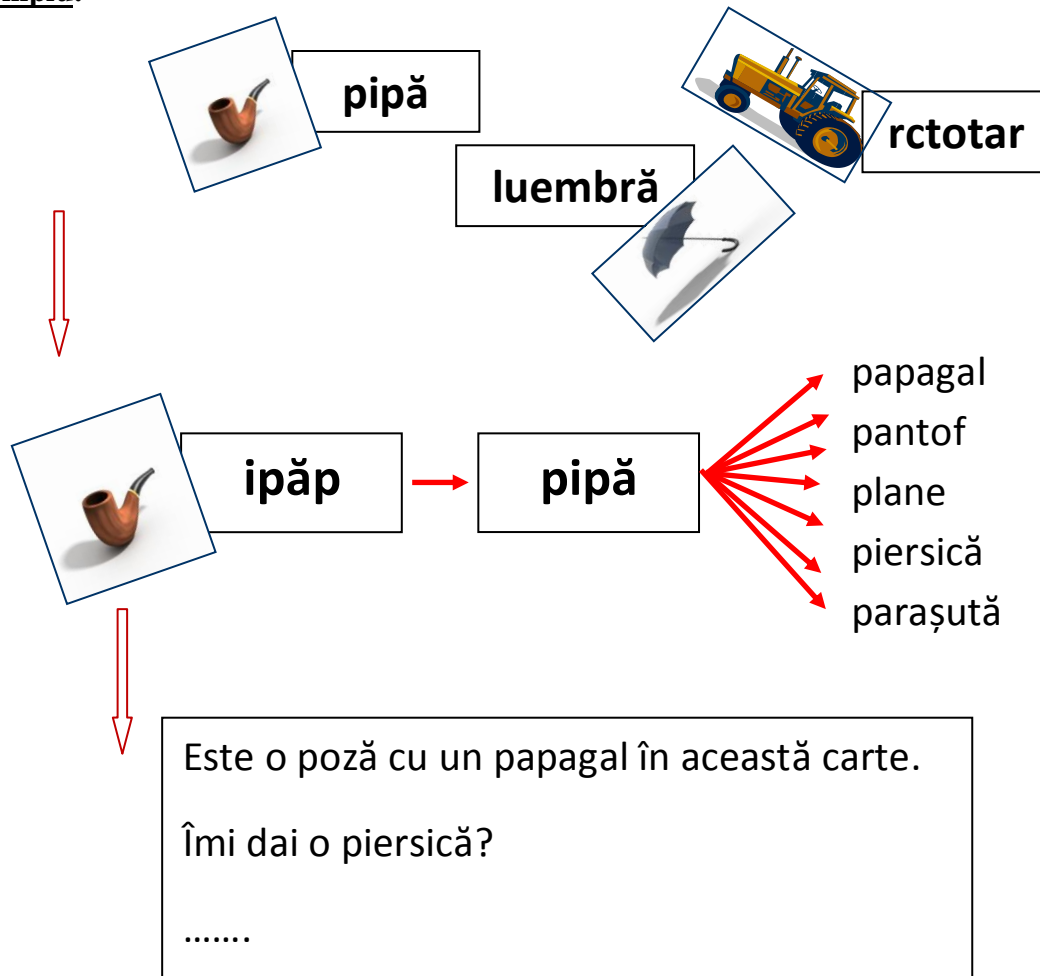

Diagram illustrating the activity steps:

1. A box containing the word "pipă" (pipe) is shown next to an image of a pipe.

2. A box containing the word "luembră" (umbrella) is shown next to an image of an umbrella.

3. A box containing the word "tractoar" (tractor) is shown next to an image of a tractor.

4. A box containing the word "ipăp" (pipe) is shown next to an image of a pipe.

5. A box containing the word "pipă" (pipe) is shown next to an image of a pipe.

6. A list of words starting with the same sound (p) is shown: papagal, pantof, plane, piersică, parașută.

7. A text box containing the sentence: "Este o poză cu un papagal în această carte. Îmi dai o piersică?" followed by a dotted line for a response.

Activitatea 6⁴⁵: Țări, orașe, animale.../

Activitate de grup/

Scop și obiective: Dezvoltarea gândirii creative, stabilirea de relații interpersonale, formarea deprinderilor de numire rapidă a unor obiecte, ființe, nume și îmbogățirea cunoștințelor de cultură generală.

Reguli:

1. Activitatea de desfășoară cu cel puțin doi participanți.
2. Se identifică categoriile (nume, orașe, animale, plante, țări...)
3. Fiecare elev notează aceste categorii pe o foaie de scris.
4. Pentru a începe jocul se alege o literă (de exemplu, litera D)
5. Fiecare jucător trebuie să găsească cuvinte care încep cu litera aleasă pentru fiecare categorie și apoi să scrie cuvintele pe foaie, în dreptul categoriei corespunzătoare. Important este să se găsească cuvinte la care nimeni altcineva nu s-a gândit. Dacă doi elevi au scris cuvântul Delfin pentru categoria Animale, cuvânt care începe cu litera D, atunci amândoi vor primi câte 5 puncte. Fiecare cuvânt diferit de al celorlalți participanți este notat cu 10 puncte.
6. Dacă un elev nu a scris niciun cuvânt pentru o categorie, punctajul va fi 0.
7. La sfârșitul jocului câștigă elevul cu cel mai mare punctaj.

Pe parcursul acestei activități, în timp ce se face analiza fonetică se utilizează și reprezentări mentale, se actualizează cunoștințe despre orașele din țară, se asociază cuvinte cu stimuli vizuali și, mai ales, elevii petrec timp de calitate împreună.

Materiale necesare: Stilou/creion, o foaie de scris

Exemplu:

Categorii	Litera ____	Litera ____	Litera ____	Litera ____	Litera ____
Țări					
Animale sălbatice					
Mâncare sau băuturi					
Nume/ prenume					
Meserii					
Orașe					

Punctaj

Total

5 puncte un răspuns corect

10 puncte un răspuns diferit de al celorlalți

⁴⁵ Activitățile 6-9 sunt propuse de İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü and Fatih Rehberlik ve Arastirma Merkezi, Turcia

Activitatea 7: Jocul cu cuie

/Activitate în pereche /

Scop și obiective: Concentrarea atenției, îmbunătățirea abilităților de coordonare fizică; dezvoltarea musculaturii mâinilor; dezvoltarea conceptelor de orientare spațială: dreapta-stânga, aproape, în spatele, în apropiere; activarea creierului din dreapta-stânga simultan pentru dezvoltarea abilităților de coordonarea ochi - mână. Această activitate - joc facilitează normalizarea elevilor din învățământul preșcolar și primar cu dizabilități specifice de învățare și alte nevoi speciale, care contribuie, de asemenea, la pregătirea școlară, maturitatea școlară și adaptarea la școală.

Reguli:

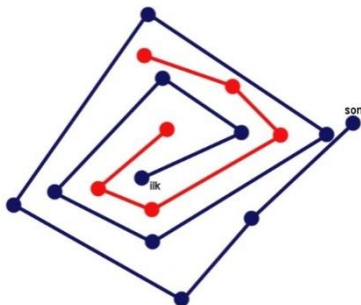
1. Activitatea se face cu doi elevi.
2. Obiectivul este să încercuiești cuiul adversarului.
3. Unul dintre jucători desenează pe pământ o linie cu un cui. Ambii jucători aruncă cuiule pe pământ ca pe niște cuțite, iar cel care va arunca cât mai aproape de linia desenată va începe jocul.
4. Persoana care a pierdut își înfige cuiul vertical în pământ (fără să îl arunce). Celălalt jucător își înfige și el cuiul în apropierea primului cui.
5. După aceea jucătorul își scoate cuiul și îl aruncă din nou și trage o linie verticală între cele două puncte. În acest fel încearcă să creeze labirinturi înguste în spirală, în jurul adversarului.
6. Când cuiul nu este blocat în pământ sau liniile se intersectează este rândul celuilalt jucător.

Dacă liniile se intersectează, se șterge ultima linie realizată prin aruncarea cuiului, pentru a preveni deteriorarea terenului de joc.

7. Jocul trebuie realizat cu cuie curate, care să nu fie ruginite. Nu ar trebui jucat de copiii mici și pentru a preveni orice accident se recomandă a se juca cu grijă. Celălalt jucător și spectatorii trebuie să stea la o distanță apreciabilă față de locul unde se desfășoară jocul.

Materiale necesare: 2 cuie lungi, o suprafață moale de pământ.

Exemplu:

Activitatea 8: Pisica zburătoare / Activitate de grup/

Scop și obiective: Dezvoltarea motricității grosiere și fine a elevilor cu dislexie, a echilibrului și coordonării, atenției și vigilenței; conștientizarea corpului; dezvoltarea capacității de planificare a acțiunii, a forței și rezistenței la efort.

Reguli:

1. Acest joc se desfășoară mai mult în spații deschise.
2. Cei care participă sunt împărțiți în două grupe. Dacă unul dintre jucători lipsește, un elev va ține locul la doi.
3. Câte o persoană este selectată din cele două grupe și aceștia își vor arunca pisicile de lemn cât mai departe de la un punct fix. Pisica a cărui elev va fi aruncată cel mai departe va începe jocul. (să spunem Echipa A)
4. Pisica este așezată pe pământ și este lovită la un capăt pentru a o arunca în sus, apoi lovită cu bățul cât mai departe. Într-o altă versiune aruncătorul încearcă să rotunjească bazele înainte ca fundașul să recupereze pisica și să o arunce înapoi la baza de pornire.
5. Dacă aruncătorul greșește aruncarea de trei ori sau dacă un fundaș o prinde, aruncătorul este exclus din joc.
6. Versiunile anterioare ale jocului se bazează pe ghicirea distanței pe care o parcurge pisica, adunând punctele în funcție de numărul care apare pe o pisică cu patru fețe și alergând de la o bază la alta formând un cerc mare în timp ce pisica este recuperată.

Materiale necesare: un băț lung (1 m), o bucată de lemn (pisica cam de 10 cm), subțire și conic la capete.

Exemplu:

Activitatea 9: Jocul celor cinci pietre / Activitate de grup sau pereche /

Scop și obiective: Dezvoltarea abilităților motrice fine, a echilibrului și coordonării, a atenției și vigilenței, conștientizarea propriului corp, planificarea acțiunilor, dezvoltarea puterii și rezistenței, îmbunătățirea abilităților de coordonare fizică.

Reguli:

Activitatea se realizează cu cel puțin două persoane, deoarece jocul cuprinde cinci secțiuni:

1. Toate pietrele se adună în palmă. Sunt presărate pe pământ. Una din pietre este aleasă de către un jucător.
Piatra selectată este aruncată în aer, în timp ce celelalte pietre sunt colectate una câte una în palmă.
Dacă piatra aruncată nu poate fi prinsă înainte de a atinge solul sau dacă una din pietre atinge solul, jucătorul pierde și jocul este continuat de alt elev.
2. Toate pietrele sunt lăsate pe pământ. Seselectează din nou o piatră. Pietrele sunt aruncate de două ori de această dată.
3. Pietrele sunt aruncate spre pământ. O piatră este ridicată singură și celelalte trei pe urmă împreună.
4. Piatra selectată este aruncată în aer în timp ce celelalte patru sunt așezate pe pământ. Piatra selectată este aruncată din nou în aer în timp ce celelalte patru sunt ridicate deodată până când prima piatră atinge pământul.
5. Jucătorul aruncă toate pietrele în aer și încearcă să le prindă pe la spate. Din aceeași poziție le aruncă din nou pentru a le prinde cu aceeași mână.

Materiale necesare: cinci pietre mici

Exemplu:

Activitatea 10⁴⁶: Spiner cu silabe /Activitate de grup/

Scop și obiective: Dezvoltarea capacității de completare a cuvintelor cu silaba potrivită

Reguli:

1. Capace de sticlă în care sunt scrise diferite silabe și care sunt așezate în cerc.
2. Fiecare jucător primește două cartonașe pe care sunt scrise cuvinte cu câte o silabă lipsă, cuvinte diferite ca nivel de dificultate.
3. Fiecare participant, urmând o anumită ordine, răsuțește spinerul; apoi toți elevii trebuie să completeze cuvintele de pe cartonașele primite, cu silaba indicată de spiner, dacă aceasta se potrivește.
4. Se ascunde/se acoperă silaba și jocul continuă.
5. Câștigă jucătorul care își completează primul cartonașele.

Materiale necesare: un spiner cu indicator; capace de sticlă în care sunt scrise silabe; câteva cartonașe cu cuvinte de completat, cu grade diferite de dificultate.

Exemplu:

⁴⁶ Activitățile 10-16 sunt propuse de Agrupamento de Escolas de Sines, Portugalia

Activitatea 12: Câte silabe sunt? / Activitate de grup /

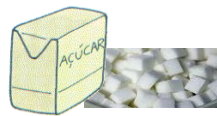
Scop și obiective: Antrenarea acțiunii de despărțire în silabe.

Reguli:

1. Sub fiecare poză scrie un cuvânt.
2. Numără silabele din cuvânt.
3. Colorează câte pătrate este nevoie pentru a potrivi numărul de silabe din cuvânt.

Materiale necesare: o foaie, un creion, creioane colorate.

Exemplu:

zahăr

Activitatea 13: Găsește rimele

/ Activitate individuală /

Scop și obiective: Îmbunătățirea abilităților de a face rime.

Reguli:

1. Dă-i copilului o foaie ce cuprinde două coloane cu imagini.
2. Copilul trebuie să scrie numele obiectelor din imagini (ajută-l dacă este necesar să scrie cuvintele corect).
3. După aceea elevul trebuie să potrivească cuvintele din prima coloană cu cele din a doua coloană pentru a forma rime.

Materiale necesare: o foaie, un creion.

Exemplu:

	_____		_____
	_____		_____
	_____		_____
	_____		_____
	_____		_____
	_____		_____

Activitatea 14: Prima silabă / Activitate individuală /

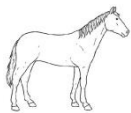
Scop și obiective: Îmbunătățirea percepției fonologice și a abilității de a silabisi.

Reguli:

1. Părintele înmânează elevului cartonașe cu imagini.
2. Copilul trebuie să noteze numele obiectelor din imagini.
3. Copilul va împărți cuvintele în silabe.
4. Copilul va încercui prima silabă din fiecare cuvânt.

Materiale necesare: cartonașe cu imagini, creioane colorate, un stilou.

Exemplu:

e-le-fant

Activitatea 15: Joc de cărți / Activitate individuală/

Scop și obiective: Realizarea discriminării între litere și numere, îmbunătățirea și focusarea atenției.

Reguli:

1. Copilului i se oferă un anumit număr de cartonașe cu litere și numere.
2. Copilul trebuie să împartă cărțile pe grupuri: cartonașe cu litere, cartonașe cu numere, cartonașe cu o singură literă, cartonașe cu o singură cifră, cartonașe cu două litere și două numere, cartonașe cu o literă și trei numere.

Materiale necesare: cartonașe

Exemplu:

5 A	7 1	W I	9 G	6 A	S 5
3 F	3 8	V E	D V	9 L	4 2
Q 3	7 N	8 D	6 4	3 6	1 A
T O	Z C	T P	K S	4 8	I M
D 4	R T	8 1	T L	F E	9 O
H 7	H F	7 X	V F	U C	P 2
X I	W 6	F A	H J	T J	8 1
R E	3 M	U 5	G B	7 4	U V
T 1	6 A	6 8	5 3	G Z	2 Z
R 2	S G	4 9	P F	U X	N 7

Activitatea 16: Construcția silabelor

/ Activitate individuală/

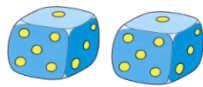
Scop și obiective: Îmbunătățirea percepției fonologice și a abilităților de silabisire; antrenarea diviziunii silabice.

Reguli:

1. I se dau copilului un anumit număr de cartonașe. Pe fiecare cartonaș sunt câteva silabe.
2. Copilul trebuie să aranjeze silabele în ordinea corectă pentru a forma un cuvânt (numește obiectul din imagine).

Materiale necesare: cartonașe

Exemplu:

za	ruri

să	ma

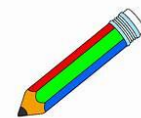
țit	cu

ra	gi	fă

ji	tu	pră	ră

ion	cre

Activitatea 17⁴⁷: Recunoașterea literelor / Activitate individuală /

Scop și obiective: Îmbunătățirea recunoașterii consoanelor asemănătoare: B, D, P.

Reguli:

1. Părinții dau copilului o foaie de lucru.
2. Părinții citesc instrucțiunile: „ Găsește și încercuiește literele „B” (or „D”or „P”)
3. Copilul trebuie să încercuiască litera cât mai repede posibil.

Materiale necesare: foaie de lucru

Exemplu:

1. Litera **B**

DGBCNMIOEPDLKFOPPWWJUGSVSEJUFBSFCEWIALZMAJAPOIEWIWKDJ
XBGDYRIOJLKGDAWUDRUNXZCJKOBBGHASYECCZVIKOLDJDGJBPONP
IEKJUEDIETYASDBKIOPTHEBBASVSKIEFMSOLDUFUKCDEYKMVRUIHDW
WTIPJBCXHLOYEDHNKGFJMNWBWYONVCSUBFCIBMCJDOSARTNDTNW

2. Litera **D**

HIJOPSENDNEJKAWERRTYHDBYEDSKIPRILKNZNAWSUEJDOWIESODKM
NVCOTEUWIPDJBPJUMANZBYSEPLJANEKTIAJBNKVETENTKPYP AIKMZS
NBTSKGWUSNRONBMIEJSCONHYRGHDANCKLDOKMIEKNGAUBNALM
BDOHFCLFDCBFIVMNEBXLNDBCISMSBCODMSLCNBHFKDSYNTYWM

3. Litera **P**

YWIOLPPSUEGVZASDKLOCKLKKSRQTWPBPKZASEDGHSKOLMBPSKS
SLOBPPAKMXBCAANXNDHSIAUDJAPRYFRMNOPQLANKOALIISWKBSGL
OKPMPAZBAKLOEPJAPAAKALSDWQXIAKAOBCPRTEKARAYHAHAHSV
JNJFVKEENVOWNWCWWJDVVJWNWOBHWJRODBFBSOLKLDOKEBIRV

⁴⁷ Activitățile 17-18 sunt propuse de I Społeczna Szkoła Podstawowa, Polonia

Activitatea 18: Numere romane / Activitate individuală /

Scop și obiective: Dezvoltarea abilităților de recunoaștere și numărare a numerelor romane.

Reguli:

1. Părinții împart copilului mai multe foi de lucru.
2. Părinții citesc instrucțiunile: „Găsește și încercuiește aceleași numere romane dar cu culor diferite.”
3. După aceea copilul trebuie să citească numerele și să le introducă în tabel.

Materiale necesare: fișe de lucru, creioane colorate.

Exemplu:

VI	VIII	XI	XIV	VII	XVI	IV	XIV	VII
XVI	VI	XI	VIII	XI	VII	XVI	IX	XIV
VIII	XI	VII	VIII	XI	VI	XVI	XIV	IX
VII	XVI	IX	VI	VIII	VII	XI	XVI	XI
XIV	IX	VII	IX	XI	VIII	IX	VII	VIII

NUMBER	COUNT	NUMBER	COUNT
IV		IX	
VI		XI	
VII		XIV	
VIII		XVI	

Activitatea 19⁴⁸: Vocabularul

Scop și obiective: Dezvoltarea vocabularului și a abilității de comprehensiune

Reguli: Elevii trebuie să completeze sarcina cerută în foaia de lucru.

Materiale necesare: foi de lucru, creioane

Exemplu:

1. Unește sinonimele prin săgeți:

Fericit	→	Încet
Rapid	→	Bucuros
Silențios		Curat
Pur		Bătăios
Puternic		Repede

2. Scrie antonimele următoarelor cuvinte:

- Sus-Jos - _____
- Lângă - _____
- Dreapta - _____
- Trist- _____
- Încet - _____
- Devreme- _____
- Cald - _____
- Bogat - _____
- Frumos - _____

3. Subliniază cuvintele care încep cu litera C și încercuiește cuvintele ce se sfârșesc cu litera E:

castană, pâine, pure, ca, televiziune, unice, copac, curat, minge, creație, mazăre, copil, cal, calculator, culoare, larg, date, crude, mese, case, criză, pasaje;

⁴⁸ Activitățile 19-22 sunt propuse de Asociația CES, Romania

Activitatea 20: La fermă

Scop și obiective: Antrenarea observării, a atenției și a memoriei voluntare; identificarea literei „b” din cuvinte; compunerea de propoziții cu cuvinte date;

Reguli: Elevii trebuie să realizeze sarcina cerută în foaia de lucru.

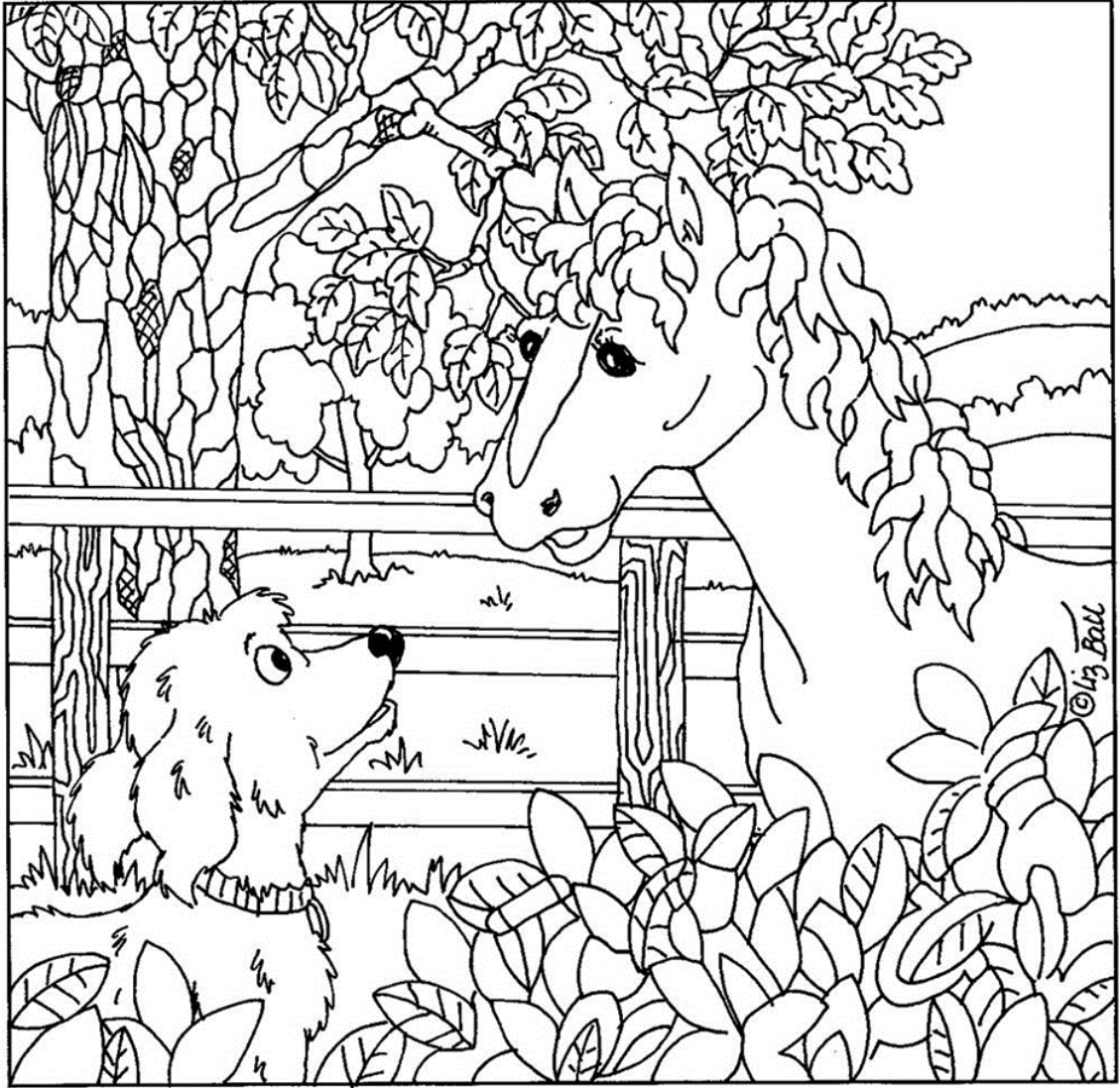
Materiale necesare: foaie de lucru, creioane

Exemplu:

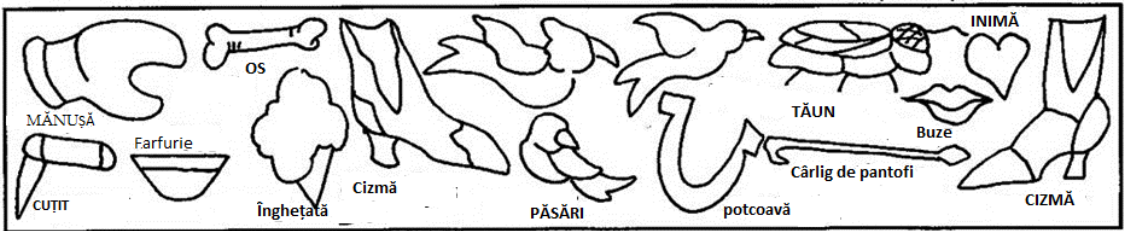
Instrucțiuni:
1. Găsește obiectele ascunse din cutia de mai jos (pe partea cealaltă a foii)
2. Scrie obiectele pe care le cauți (tot ce îți amintești)
3. Încercuiește obiectele ce conțin litera „b”
4. Scrie propoziții cu cuvintele de la exercițiul 3

2. _____

4. _____

www.hiddenpicturepuzzles.com

Activitatea 21: „Diferențierea literelor p - b”

Scop și obiective: Dezvoltarea auzului fonematic; diferențierea literelor **p - b**

Reguli: Elevii trebuie să realizeze sarcinile cerute în foaia de lucru.

Materiale necesare: foi de hârtie, creioane

Exemplu:

Diferențierea p-b

1. Încercuiește cu roșu litera **p, P** și cu albastru litera **b, B**:

A h V p s x Z f B C d W P I m B o Y b
I L a T D P h X b s R p F B D b F G B

2. Citește cuvintele și apoi scrie-le în tabelul corect:

apă, balon, bunic, bucuros, hipopotam, leopard, piersică, bal, băiat, bârână, albină, carpetă, brun, bivol, banana, buburuză, campare

P

B

3. Care este litera ce lipsește, P sau B? Completează cuvintele:

_IDON

TA_LETĂ

_RĂJITURĂ

AL_ASTRU

SU_Ă

AȘTEA_TĂ

MO_IL

LA_IRINT

CAM_ING

CU_E_ALON

Harta textului

Titlu:

Autor:

Personaje:

Spațiul/ locul desfășurării:

Timpul desfășurării:

Desenează:

Formează cuvinte noi:

G _____

R _____

E _____

I _____

E _____

R _____

Scrie dialogul dintre greier și furnică

Scrie ideea principală :
